

EESTI POLIT

POLITSEIASJANDUSE JA
ADMINISTRATIIV-ÕIGUSE AJ

159.

59—

Sisu: A. Oja, Distsiplinaarmenetlusest. (Lk. 237.) —
P. Mets, Ülevaade Politseikooli 10-aastasest tege-
vusest (Lk. 240.) — R. Välja, Politsei antiikajal.
(Lk. 243.) — Lii Ojamaa, Film ja kino. (Lk. 250.) — A. Lepik,
luletõrje osa süütamiste kindlakstegemisel. (Lk. 257.) —
Liiklemisest Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas 1934/35. a.
(Lk. 263.) — N. Tammik, Etukutselisist kurjategijaist.
(Lk. 266.) — L. Kahkra, Tunnistajad kriminaalprotsessis.
(Lk. 272.) — M. Piivas, Meie aja pildirüüstajad (Lk. 276.) —
V. Vellner, Uuendus: hoolekande alal. (Lk. 281.) — E. Dolf,
Kinnisvarade sundvõõrandamisest. (Lk. 288.) — A. Grauen,
Kõnniteedest. (Lk. 295.) — Kirjanduse alalt. (Lk. 297.) —
Ametlik osa. (Lk. 297.) — Küsimusi ja kostmisi. (Lk. 306.) —
Kuulutusi.

1935

Nr. 4

1935

Toimetuse ja talituse: Siseministeerium
Tallinn

Osakeyhtiö

Riihimäki

Soome suurimaid klaasi- ja kristallitehaseid.

Eksport kõigisse maailmajagudesse.

EESTI AGENTUUR

Tallinn, Vene 11-a.
Telefon 443-01.

ESINDAJA

K. SILLANDER

O
Y

Arabia

A
B

on arenenud

SUOMI
FINLANDIA

Põhjamaade suurimaks ja Euroopa mitmekülsemaks portselaanitehaseks.

Esindaja Eesti jaoks

O/Y. **E. Ahlström Co A/B.**
Helsinki.

Müügikontor ja
mustrite kogu

K. SILLANDER

Tallinn, Vene 11-a, telef. 443-01.

EEKS-MAJA

Asut. 1866. a.

on kodumaa kõige vanem ning suurem kindlustusselts.

EEKS-MAJA juhatus ja peakontor TALLINNAS Lai 1 (oma majas), telefon 438-85 ja 445-07. Kontor: Tallinnas, Harju 29, Tallinna Majaom. Pank, tel. 427-49. Osakonnad: Tartus, Viljandis, Rakveres, Valgas, Petseris.

Tule-, elu-, noorte-, murdvarguse-, klaasi- ja kodulooma-

kindlustused

Täpne ja kiire kahjude tasumine. Soodsad tingimused.

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis.

Telefon 432-47.

Address kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Pangas nr. 543.

Nr. 4 (470)

8. juulil 1935. a.

XIV aasta

Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
		Kaantel			
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 40.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 20.—	1/2 "	" 22.50
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 10.—	1/4 "	" 11.25
		1/8 "	" 5.—	1/8 "	" 5.65
		1/16 "	" 2.50		

Distsiplinaarmenetlusest.

A. Oja

Distsiplinaarseadustiku (DS) maksmapanek 1. veebruarist 1935 on toonud juurde uue haru meie karistusseadustike tsüklis. See seadustik, võrreldes Kriminaalseadustikuga, erineb viimasest sellega, et peale materiaalosa püüab osaliselt määrata ka distsiiplinaarmenetluse korda (vt. 1. peatükk — üldeeskirjad ja 4. peatükk — distsiiplinaarsüüteo-asjade toimetamine).

Seadustiku täitmisele asudes on tekkinud menetluse osas mõned küsimused, mida selle seadustiku täitjad ametnikud peavad selgitama ja lahendama ning selle järgi sisemises korras määrama kindlaks lähemalt ja üksikasjaliselt kogu distsiiplinaarmenetluse.

Esiteks tuleb arvesse võtta, et DS § 33 ettenähtud ettekanded, teadaanded, kaebused ja avaldused võivad sisaldada andmeid mitte ainult distsiiplinaar-, vaid ka kriminaalsüütegude kordasaatmise kohta. Kerkib küsimus, kuidas tuleb seesugusel juhul toimida distsiipl.-karistust määraval võimul. Kriminaalkohtupidamise seadustiku (KKS) § 898 põhjal esitatakse prokuratuurile kaebused, avaldused, ja teadaanded riigi- või omavalitsusteenijate poolt kordasaadetud teenistusalaste süütegude kohta. Seepärast, kui saadud andmed näitavad nii distsiiplinaar- kui ka kriminaalsüüteo kordasaatmist, tuleb need andmed distsiiplinaarkaristuse toimetusest eraldi edasi saata prokuratuurile. DS § 35 määrab ka asja edaspidise käigu: „Kui riigi- või omavalitsusteenija on teenistusalase teo eest vastutusele võetud või karistatud distsiiplinaarkorras, siis see ei takista ta vastutusele võtmist kriminaalkorras, kui samas teos leitakse Kriminaalseadustiku järgi karistatava süüteo tunnuseid. Niisugusel juhul tühistub kriminaalkaristuse tõttu distsiiplinaartoietus või -karistus; õigeksmõistmine kriminaalkorras ei takista vastutusele võtmist ega karistamist distsiiplinaarkorras, kui samas teos leitakse Distsiplinaarseadustiku järgi karistatava süüteo tunnuseid.“ Nagu

nähtub sellest tekstist, saab kõnesoleval juhul (ühe ja sama teo puhul nii distsiplinaar- kui ka kriminaalsüüteo tunnused) distsiplinaartoimetusel olla jõudu ainult õigeksmõistmisel kriminaalkorras; vastasel korral tühistub distsipl.-toimetus. Sellest tuleb järeldada, et kui sama teo puhul on kindlasti ette näha karistus kriminaalkorras, siis ei ole mõtet ette võtta distsiplinaarkorras karistamist, kuna see kuulub niikuinii tühistamisele karistamisega kriminaalkorras. Kui kriminaalsüütegu ei ole küllaldaselt kindlaks tehtud, võib distsiplinaartoimetuse lõpule viia kriminaalsüüdistuse tulemusi ootamata, sest järgneda võib kriminaalsüüdistuse lõpetamine või kohtu õigeksmõistev otsus ei muuda distsiplinaartoimetuse jõudu. Et ära hoida siiski veel ette tulla võivaid distsipl.-toimetuste tühistamisi, selleks tuleb seesuguseil korral enne distsiplinaartoimetuse algatamist püüda küllaldaselt ettenägelik olla ka kriminaalsüüdistuse ulatuse ja selle võimalike tagajärgede suhtes.

Edasi kerkitab küsimus, kelle ülesandeks on saata prokuratuurile avaldused riigi- või omavalitsusteenijate poolt kordasaadetud teenistuslaste süütegude kohta. KKS § 898 seda lähemalt ei määrata. Ülaltoodust on selge, et sel juhul, kui on tegemist korraga nii distsiplinaar- kui ka kriminaalsüüteoga, teeb seda distsiplinaarkaristust määrav võim ühel ajal distsiplinaartoimetuse algatamisega. Ei saa oletada, et seda teeks keegi teine, sest kogu asjatoimetus seesuguseil korral koondub DS § 33 jõul distsipl.-karistust määrava võimu kätte. Kuid võivad aset leida juhtumid, kus on tegemist ainult kriminaalsüüteo tunnustega. Seesuguseil korral võib mõni avaldus sattuda mitte distsipl.-karistust määrava võimu, vaid kellegi teise, ülema või alluva ametniku kätte. Küsimus on, mis peab see siis tegema vastava avaldusega, kas esitama prokuratuurile otse või kellegi teise kaudu. Sellele küsimusele vastates tuleb arvesse võtta esijoones asjaajamise kord asutustes. See kord näeb lähemalt ette, kes üldse on õigustatud asutuse ametnikest kirju saatma teistele asutusele, näiteks prokuratuurile. Üldine kord on, et seda võivad teha asutuste juhatajad. Kui kaugele saab siin minna „asutuse“ mõistes, seda määrab meie asutuste konstruktsioon. Asutuste juhatajate võimupiirid on nähtud ette sellekohaseis seadusis ja määrusis. Üldiselt on kujunenud välja, et isikliku koosseisu asjad on koondunud nende asutuste juhatajate kätte, kes on ametisse nimetavaks ülemaks; needsamad on DS järgi ka distsiplinaarkaristust määravaks võimuks. Seepärast jõuame siingi järelduseni, et ka ainult kriminaalsüüteo tunnuseid sisaldavate tegude kohta tehtavad avaldused tuleb juhtida ametisse nimetava ülema, resp. distsiplinaarkaristust määrava võimu kätte prokuratuurile esitamiseks. Seda seisukohta aitab kinnitada ka viide KKS § 901—903; nende järgi kriminaaltoimetusest võtab teataval määral osa süüaluse ülemus. Kuigi seal ei ole öeldud, missugune ülemus on mõeldud, kas otsene või kaudne, siiski ülemaltoodud motiividel koondub toimetus neil juhtudel ametisse nimetava ülema, resp. distsiplinaarkaristust määrava võimu kätte.

DS § 32, 33 ja 34 täpse mõtte järgi distsiplinaarsüüteo-asja algatamine ja edaspidine toimetus kuulub ainuüksi karistust määravale võimule, mitte kellelegi teisele. Tegelikult on aga asutis kujunenud välja praktika, et nii distsipl.-süüteo-asja algatamine kui ka selle edaspidine toimetus teostub otseste ülemate kaudu, kuna ainult karistuse määramise otsuse teeb vastav kõrgem ülem ja sedagi otsese ülema ettepanekul. Nüüd tuleb muidugi, et olla täpne, kogu distsipl.-toimetus koondada karistust määrava võimu kätte. Ettekandjad, juurdlejad ametnikud või otsesed ülemad ei ole õigustatud omalt poolt tegema mingeid ettepanekuid. Nende kohuseks on ainult esitada ettekanded ja teadaanded karistust määravale võimule alluvuse korras, kes seda toimib DS § 32—34 j. t. või KKS § 898 ettenähtud korras. Esitatavais ettekandeis ja teadaandeis peab olema võimalikult täpselt kirjeldatud sündmuse käik ja ühtlasi tähendatud, milles kedagi süüdistatakse, kuid ei pea tehtama mingisugust ettepanekut karistuse kohta.

Selgitamist vajab ka distsiplinaarkorras karistamise otsuse kuulutamise ning täitmise kord. DS § 36 näeb ette otsuse peale edasikaebamise 7 päeva jooksul, arvates otsuse süüdimõistetule kuulutamise päevast. Ei ole lähemalt määratud, kuidas tuleb toimetada seda otsuse kuulutamist. Tegelikult on küll kõige otstarbekam, kui otsus kuulutatakse süüdimõistetule tema lähema ülema kaudu allkirja vastu, mis tuleb saata tagasi toimiku juurde lisamiseks. Otsuse kuulutamisel tuleb muidugi seletada süüdimõistetule ka kaebekord sellele otsusele. Jõusse astunud otsuse täitmisel kerkitab küsimus, kuidas tuleb täita otsus, millega süüdimõistetule on karistuseks määratud märkus või noomitus. DS § 3 ütleb: „Märkus tehakse kirjalikult, mitteavalikult.“ § 4 aga ütleb: „Noomitus tehakse kirjalikult ja seda võidakse avaldada kaasteenijate juuresolekul.“ Seega need mõlemad karistused, nii märkus kui noomitus, teostatakse kirjaliku otsuse avaldamisega süüdimõistetule: märkus — mitteavalikult, s. o. teiste juuresolekuta, noomitus — nii teiste juuresolekuta kui ka kaasteenijate juuresolekul. Arvesse tuleb võtta, et otsus, millega süüdimõistetule on määratud märkus või noomitus, on varem kuulutatud süüdimõistetule ülaltähendatud korras. Otsuse täitmine peab olema mitte selle lihtne kuulutamine ega avaldamine, mitte kuulutamise kordamine; ta peaks olema kuidagi efektsem, reaalsem, koguni sümbolne toiming, vähemalt peab kuidagi erineva kuulutamisest. Seepärast tundub, et oleks kõige ratsionaalsem ülaltähendatud juhtudel, kui otsus selle täitmisel anda süüdimõistetule kätte: märkuse puhul — teiste juuresolekuta, noomituse puhul — otsuses ettenähtud juhtudel ka kaasteenijate juuresolekul. Seejuures tuleb muidugi arvestada tingimust, et otsus ei ole selle kuulutamisel süüdimõistetule enne veel kätte antud; ta on vaid ette loetud, mille üle on võetud allkiri süüdimõistetult. Peale selle tuleb noomituse puhul, kui see on määratud avaldamiseks kaasteenijate juuresolekul, otsuse täitmisel see enne kätteandmist ka ette lugeda (avaldamine

kaasteenijate juuresolekul). Muidugi mõista peab igas otsuses, eriti noomituse puhul, öeldud olema selle täidesaatmise viis. See on tarvilik esijoones seepärast, et otsuse täitjaks ei ole kunagi karistust määrav võim, vaid süüdimõistetetu lähem ülem. Korra mõttes peab otsuse täitja selle täitmisest ka teatama karistuse määrajale.

Senine praktika, mille järgi noomitused avaldati käskkirjades, saab nüüd järelikult püsima jääda ainult nende noomituste suhtes, mille avaldamine on nähtud ette kaasteenijate juuresolekul. Teenistuskirja tuleb kanda küll kõik noomitused, ainult märkused mitte (D S § 2).

Ülevaade Politseikooli 10-aastasest tegevusest.

E. Mets

15. apr. 1935 täitus 10 aastat päevast, mil tolelaegse ja praeguse Siseministri härra Eenpalu ülesandel asuti Politseikooli formeerimisele ja 3. juunil täitus 10 aastat sellest, mil Politseikool alustas õppetegevust. 10-aastase tegevuse tähistamiseks ja kooli kõrgema klassi 11. lennu väljalaskmise puhul korraldati Kaitseliidu Tallinna maleva ruumides pidulik aktus, millest võtsid osa Kaitsevägede Ülemjuhataja kindral Laidoner, Siseminister Eenpalu, Kohtuminister Müller, Kaitseminister kindral Lill, Kaitseliidu ülem kindral Orasmaa, politsei juhtkond ja palju kutsutud külalisi. Aktusel andis Politseikooli direktor E. Mets ülevaate kooli 10-aastasest tegevusest. Politseikooli 10-aastase tegevuse jooksul on käinud koolist läbi 11 kõrgema klassi lendu ja lõputunnistusi antud 383 kõrgema klassi lõpetajale, nendest 2 naistele. Alamast klassist on käinud läbi samuti 11 lendu ja lõputunnistusi antud 409 isikule. Peale nende on eksternina sooritanud eksami Politseikooli kõrgema klassi õppekava ulatuses 129 politseiametnikku, kellele antud kutsetunnistused. Uute ametnike ettevalmistuse kõrval on koolis 10 aasta vältel korraldatud veel 15 mitmesugust täienduskursust: laske- ja spordiinstruktorite ettevalmistamiseks, eripolitsei registratuur- ja fotoasjanduse alal, täienduskursusi kriminaal-, administratiiv- ja tsiviilõiguse aladel. Neil kursusil on käinud kokku 554 politseiametnikku, neist viimaseil kursusil käesoleval aastal uue kriminaalseadustiku ja -kohtupidamiseseadustikuga tutvumiseks 250 ametnikku. Peale selle korraldati kooli juures omavalitsustegelaste ettevalmistamise kursus, millest võttis osa 55 inimest.

Tung Politseikooli astuda on viimaseil aastail järjest kasvanud. Kui esimeste lendude komplekteerimisel vaevalt leidis tarvilisel arvul kõlvulisi kandidaate, siis läinud aastal oli üle 500 isiku, kes

soovisid astuda kõrgemasse klassi, kelle seast tuli välja valida 40 isikut. Üldse on kõrgemasse klassi kandideerinud 1389 isikut, kellest vastu võeti 390 isikut. Kandideeri- ja ist oli ülikooli haridusega 23, keskkooli — 1040, 9 õppeaasta — 231, alla selle — 95 isikut; neist ohvitseri — 615, allohvitseri 494, muid — 280.

Huvitav on pilku heita ka kooli struktuurile ja küsida, kas on ta suutnud täita oma ülesandeid ja kas on õigustatud tema olemasolu. Politseikoolil on kolmesugused ülesanded: 1) komplekteerida koosseisu uute ametnikega, 2) ette valmistada uusi ametnikke ja arendada nende ametioskust ja 3) kasvatada uut juurdetulevat peret. Teatavasti toimub politseiametkonna komplekteerimine Politseikooli kaudu, s. o. noori kodanikke, kes soovivad astuda politseiteenistusse, võtab vastu Politseikooli nõukogu; pärast ettevalmistuse saamist määratakse kooli lõpetajad teenistusse. Peab tähendama, et selles mõttes lasub koolil, eriti kooli nõukogul, kuhu teatavasti kuuluvad Politseivalitsuse esindajad, prokuratuuri, prefektuuri ja kooli esindajad ja arst, suur vastutus, sest vastuvõttust oleneb, milliseks kujuneb juurdetulev politseiametnike pere. Kooli nõukogu on seadnud üles põhimõtted, et politseiteenistusse astujad peavad olema ausad ning korralike eluviisidega kodanikud, kes lugu peavad oma kodumaast ja selle heakäekäigust, nende haridus peab olema küllaldane, et omada tarvilisi teadmisi ja oskusi teenistuse alal, nad peavad omama tarvilise kaitsevälise ettevalmistuse, et olla valmis igas olukorras, eriti raskemal vapustusil ühiskondlikus elus, nad peavad olema füüsiliselt terved, et vastu panna teenistusraskustele. Kooli nõukogu on kindlasti pidanud kinni neist põhinõudeist kooli tegevuse algusest kuni tänapäevani.

Nii on seniseist kõrgema klassi lõpetajaist ülikooli haridusega 16 isikut, keskkooli haridusega — 334, 9 õppeaastale vastava haridusega — 82, alla seda — 51. Need arvud näitavad, et konstaabli ja sellele vastavaile kohtadele juurdetulijad on valdavas enamuses keskkooli haridusega. On selge, et haridusliku tasapinna tõusuga käib kaasas intelligentsi tõus, ühes sellega ka uued ja teissugused töökspidamised kui varemalt, eriti vene riigi ajal. Ei ole liialdus, kui väita, et praeguse eesti politsei mentaliteet ja töökspidamised on hoopis teissugused, kui seda võis tähele panna vene aegu. „Meelehea-“ ja „määrimise-“ süsteem on kadunud, seda võib olla tuleb ette üksiku väärnähtena, kuidagi aga mitte süsteemina. Muidugi on sellele kaasa mõjunud üldine riigijelu korraldus, aga suurt osa on selles mänginud ka järjekindel kasvatus. Kui seni järjekindlalt nii õppetundides ja siseelus alla kriipsutatakse eelnimetatud väärnähtuste pahesid ja meelde tuletatatakse vourusi, siis on see ometigi kannud vilja.

Edasi on uute juurdetulijate valikul pandud rõhku kaitsevälisele ettevalmistusele. Nii on kõrgema klassi lõpetajaist 149 reservohvitseri, 126 allohvitseri, 29 spetsialisti ja 75 reameest.

Ka see asjaolu on avaldanud oma mõju. Kui vaadelda politseiperet Vabadussõja päevilt, siis sattusid politseisse need, kes ei olnud suutelised sõjast osa võtma kas vanuse, tervise või muude asjaolude tõttu. Ka pärast sõda tundus, et politseiperesse valgus suurel määral inimesi, kes olid töötanud kantseleides ja staapides, nii öelda „kirjamehed“. Seetõttu oli kujunenud säärane vaade, et „parem hoida, kui ohata“. Eriti paistis see silma 1. detsembri sünnimüsil 1924. Kui 12. märtsil 1934 riigi juhid pidid võtma tarvitusele väga tõsiseid abinõusid riigi julgeoleku ja ühiskondliku korra kindlustamiseks, siis oldi tõsiselt mures, kas politseiaparaat on suuteline täitma oma ülesannet ja kas võib toetuda temale. Kuid politsei oli valmis ja viis läbi kõhklemata kõik ülesanded, mis temale pandi. Paistab, et on kadunud nurga taha hoidmise tendents ja valdav enamus on kindel ja valmis julgeoleku kindlustamiseks. Isikliku vahvuse ning valmisoleku näiteid võiks tuua terve rea. Eriti paistab silma viimaseist aastaist konstaabel Turu vahvus, kes teades, mis teda ootab, läks tabama tuntud kommunistlikku tegelast, kes terroriseeris tervet ümbrust Saaremaal. Selle tabamisel konstaabel Turu sai haavata kuulist, kuid vaatamata sellele ei kaotanud ta külma verd, vaid varitses parajat momenti ja surmas kardetava kurjategija. Olgu tema ja mitme teise vahva ametniku julgus ja vägitegu eeskujuks meile kõigile.

Politseikooli otseseks ülesandeks on politseiametnike ettevalmistamine kutsele, anda teadmisi ja oskusi nende seaduste ja määruste käsitlemiseks, mis vajalised politseiteenistuses. Ja neid on määratu hulk. Meie politsei tegevus on võrdlemisi laialdane, sest peale otsese julgeoleku ja heakorra ala ning kuritegevuse vastu võitlemise on tal kokkupuutumist väga paljude ametkondadega ja seetõttu tema peale pandud terve rida lisaülesandeid. Tal tuleb tegemist teha maksunõudmistega, tervishoiu, liiklemise, kaubanduse, tööstuse, jahi, kalapüügi jne. järelevalvega, täita kohtupristavi ülesandeid j.m. Seda on võimalik teha tänapäeval, kui ametnik on saanud vastava ettevalmistuse ja ülevaate tegevusest. Teiselt poolt näitab säärane lisaülesannete täitmine, et politseiaparaat on suuteline neid täitma ja on arenemisvõimeline. Krooniks kõigele sellele on politseile osutatud erilist usaldust uue Kriminaalkohtupidamise seadustiku maksmapanekuga, mille järgi politsei juurdlused kuuluvad avaldamisele kohtus. Uus ülesanne politseile on raske ja nõuab põhjalikku seaduse tundmist. Muidugi on veel hulk tööd ja enesearendamist ees, kuid meie oleme kõik kindlad, et me ei tarvita kurjasti seda suurt usaldust ja katsume pakkuda oma parimat, kui oleme vähegi omandanud kogemusi.

Vaimsete võimete ja oskuste arendamise kõrval on Politseikool võtnud oma kavasse ka kehaliste võimete arendamise. Kooli tegevuse esimesist päevist peale on järjekindlalt õpetatud endakaitse

võtteid, et ei oleks tarvidust kergel käel haarata relva, ja üldse on arendatud kehalist kasvatust ja sporti. Selle mõtte edasikandmiseks ja laiemate hulkade virgutamiseks korraldati omavahelisi ja Tallinna-Harju prefektuuri vahelisi spordivõistlusi ja hiljem erikursusi instruktoritele. Neist kasvasid välja üleriiklikud võistlused ja nüüd on tekkinud igas prefektuuris oma algatusel spordiringid, kelle peresse kuulub nimekaid sportlasi. Rõõmustaval viisil on viimasel ajal pandud rõhku politseile nii tarvilisele alale — laskespordile. Kõik need ringid töötavad eraalgatusel ja oma kapitaliga, ilma et nad nõuaksid riigilt toetust.

Nii sammub meie politsei igal alal edasi täiuse poole, kuid sinna on veel tükk maad ja hulk tööd on veel ees. Meie lugupeetud Kaitsevägede ülemjuhataja kindral Laidoner tähendas juubeliaktusel, et eesti politsei on teinud tõsist tööd, aga on veel palju teha. Ta seadis eeskujuks inglise politsei, kes oma väarikuse ja esinemisega on võitnud terve rahva usalduse. Meie oleme pärinud vene ajast teataval määral eitava suhtumise politseisse, kuid see on märgatavalt muutumas paremuse poole ja on küllalt juhtumeid, kus kodanikud pöörduvad nõu- ja abisaamiseks politsei kui usaldusmehe poole. Nende ridadega ei ole tahetud sugugi öelda, nagu oleks politsei edu tingitud Politseikoolist, vaid Politseikool on olnud üks väike lüli suures valitsemisaparaadis, ja kui ta sellisena on suutnud kaasa aidata politsei arengule, siis võiks loota, et ta olemasolu on õigustatud ja tarvilik. Kuid tal enesel seisab ees veel suur töö ja arenemise tarvidus. Andku Jumal seks jõudu ja püsivust!

Politsei antiikajal.

R. Välja

Politsei ei ole, nagu tihti arvatakse, uue aja institutsioon, teda tunnevad juba vanad riigid ja rahvad, teda tunneb vana aeg. Antiikaja politsei pole siiski see, mida meie tunneme politsei all. Politsei ülesanded olid vanal ajal piiratud, mis on seletatav tol ajal maksva korra ja seadusega. Kõigepealt lahendas vanal ajal kohus kõik küsimused; kui kunagi tekkis küsimus, kes peab antud korral asja korraldama ja lahendama, kas politsei või kohus, anti ikka asi kohtule. Hoopis tähtsam on teine asjaolu: vana aeg tundis muidugi ka eraisikute varanduse kaitset, kuid see oli peamiselt omaniku ülesanne: igaüks pidi eeskätt ise hoolitsema oma varanduse ja selle saatuse eest, politsei kaitse ei mänginud suurt osa, tema ülesanne sel alal oli vaid teisejärguline. Riik aitas kaitsta eraisikute varandust siis, kui see tingimata oli vajalik, ja ainult sel määral, mil see möödapääsematult pidi sündima. Õieti piirdusid politsei ülesanded sel alal eraisikutele minimaalse abi andmisega varanduse kaitsmisel.

Erilist osa etendas varasel antiikajal poliitiline politsei, kui seda asutust nii võis nimetada, ehk kaitsepolitsei ehk salapolitsei, nagu antiikrahvas ise nimetas teda. Eriti tähtsaks muutus ta idamaade suurtes monarhiates. Salapolitsei peaülesanne seisis monarhi elu kaitses, n. öelda tema koha kaitses revolutsioonide puhul, teiste isevalitsejate tekkimisel — võitluses nende vastu. Mitte rahva huvides ei teotsenud see politsei, vaid ainult ühe isiku huvides. Egiptuses teotses hästi organiseeritud salapolitsei faraonide valitsemise ajal, see oli nn. Nubia politseisalk; viimasele lisaks asutati hiljem teine politseiosa, kellele pandi samuti salapolitsei ülesanded ja kes pidi abiks olema maksude sissenõudmisel; viimase ülesande täitmiseks saadeti selle politseiosa üksikuid gruppe tähtsamaisse linnadesse. Pealinnas asuvale politseiosale tehti hiljem ülesandeks täide viia kehalisi karistusi ja surmanuhtlusi.

Euroopa pinnal leiame organiseeritud politsei juba Kreekas. Peab tähendama, et Kreeka vabariiges asutatud politsei oli — tolleaegse mõõdupuuga mõõdetult — täiesti eeskujulik. Tema ülesandeks oli rohkem kui mujal kodanike elu ja varanduse kaitse, kusjuures püüti isegi ärahoidvalt teotseda ja kuritegevuse vastu võidelda preventiivsete abinõudega. Politsei püüdeks oli tõsta kodanike moraali ja valvata nende elukommete järele. Ateenas teotses selle vabariigi õitseajal 1000 mehest koosnev politsei, kes hoolsalt valvas üldise korra ja julgeoleku järele. Samas Ateenas asutati ka turu-, kaubandus-, tänav- ja — nii imelik kui see ka ei paista — välismaalaste politsei, kelle ülesandeks oli passide kontroll ja välismaalaste järelevalve, kellele tol ajal vaadati kui vaenlastele, vaatamata kreeklaste külalislahkele iseloomule.

Kõige paremini oli korraldatud antiikaja politsei vanas Roomas, kes enesele esialgu võttis eeskujuks Kreeka. Roomas teotses alul neli politseigruppi, igaüks teatud linnarajoonis nn. ediili juhtimisel. Selle politseiosa ülesanded olid kaunis laialdased ja keerulised. Nii kuulus politsei ülesandesse: Rooma linna veevärgi ja kanalisatsiooni korrashoid ja järelevalve; kontroll kodanike veetarvitamise üle, tänavate sillutamine ja korrashoid; lagunened ja elamiseks ohtlikuks muutunud majade lammutamine, hädaohtlike loomade kõrvaldamine; liiklemistakistuste kõrvaldamine tänavail ja platsidel; keelatud koosolekute, demonstratsioonide jne. takistamine; kõrtside, avalike majade ja saunade kontroll, kusjuures saunades ja supelasutis tuli politseil selle järele valvata, et ruumid oleksid puhtad ja korralikult sisse seatud, et vee temperatuur vastaks määruste ja ettekirjutuste nõuetele ja — et suplejad ei käituks moraalivastastelt; just viimane ülesanne näitab, et politsei püüdis tungida sügavamale kodanike eraellu. Peab ütlema, et aja jooksul muutus kodanike elu politsei huvipunktiks; politseid ei huvitanud ainult see, mida tegid kodanikud avalikus elus, vaid eriti see, mida nad tegid eraelus, kodanike intiimelu võeti ediilide järelevalve alla! Kõige selle kõrval lasus ediilidel veel eriline ja muide väga raske ning vastustusrikas ülesanne: nad pidid pealinna varustama hea ja odava vil-

jaga; selle ülesande korralikust täitmisest olenes pealinna elanikkonna tuju ja rahu; ühenduses sellega oli ediilide ülesandeks täita turu- ja kaubanduspolitsei ülesandeid: kontrollida müügil olevaidprodukte, pidada valvet mõõtude ja kaalude järele, kontrollida, kas kaubanduslikus läbikäimises täidetakse antud lubadusi, eriti tähtis oli viimane ülesanne tol ajal ülitähtsa orjadega kaubitsemise alal. Ediilide politsei abiväeks olid nn. triumviri capitales või nocturnae; nemad täitsid teatud mõttes meie aja kriminaalpolitsei ülesandeid: nende kohuseks oli mõrva puhul üle kuulata kahtlustatavaid isikuid ja üldse toimetada kiiresti juurdlust, pidada kahtluse all olevate ja üldse halvas kuulsuses olevate isikute nimekirja, peale selle pidada öösiti tänavail korda ja valvata elanike julgeoleku üle. Tänavpolitseile olid abiks tsensorid, kes, näiteks, 159. a. e. Kr. lasksid kõrvaldada kõik ausambad, mis seati üles valitsuse loata. Sellest näeme, et ediilide ja nende abiorganite ülesanded olid — nagu üldse Rooma riigiametnike ülesanded — väga mitmekesised ja laialdased ja puudutasid alasid, millel polnud midagi ühist teineteisega. Selle tagajärjeks oli see, et Rooma kasvamisega ediilid ei suutnud kaugeleki täita neile antud ülesandeid, et politsei muutus üha halvemaks, ja seda mitte oma süü, vaid ülekoormatuse tõttu. Peab juurde lisama, et tol ajal ei tuntud tänavate valgustamist öösiti, mis müdugi suurendas ebakindlust tänavail, politsei ei suutnud jõupingutustele vaatamata välja rabeleda tekkinud olukorrast ja seda parandada; politsei ülekoormatuse all kannatas ka tema järelevalve kõrtside, võõrastemajade, söögitudade, avalike majade ja kõiksuguste teiste lokaalide üle, mille arv linna suurenemisega alatasa kasvas ja kus õitses kuritegevus. Ainult siis, kui hädahoht muutus suureks, kui politsei jõuetus muutus silmapaistvaks, anti politseile abi ja suunati tema tegevus ainuüksi puhtpolitseiliste ülesannete täitmisele, nagu, näiteks, 186. a. e. Kr., mil tehti lõpp igasugusele prassinguille Rooma kõrtsides ja halva kuulsusega lokaalides.

Tekkinud olukorras oli süüdi, nagu öeldud, politsei ülekoormatus; tema tegevust hakati juhtima aladele ja küsimuste lahendamisele, mis õieti kellelegi kasu ei toonud ja mis kiskus politsei kõrvale tema peaülesannete täitmisest. Politsei peaülesanne kaldus köökide ja keldrite revideerimisele, uurimisele, kuidas valmistatakse lõunaid, kuidas korraldatakse pidusid ja peetakse matuseid; ediilide tegevus oli suunatud määruste andmisele, kuidas võidelda luksusliku elu vastu ja kuidas jõuda tagasi esivanemate lihtsate elukommete juurde: priiskajaile ei vaadatud enam kui ainult oma varandust pillavaile ja oma tervist rikkuvaile inimesile, neid tembeldati riigi- ja rahvavaenlasiks ja uuriti, mis nad teevad eraelus, kuupalju ja milleks nad kulutavad raha, kuidas nad söövad ja joovad. See võitlus pidi algusest peale lõppema fiaskoga: kodanike rikkus aina suurenes ja selle tagajärjel tekkisid sarnased nähted. Hilisema Rooma moraali langus pole sellest tingitud, et jõukamad kodanikud elasid jõukalt, ehitasid suuremaid ja ilusamaid elumaju kui Cato-aegsed roomlased, vaid sellest, et politsei, tänu temale antud kõrvalisile

ülesandeile, ei olnud suuteline viia maksvusele seadusi, mis olid sihitud pettuse, liiakasuvõtmise ja teiste sarnaste pahede ja kuritegude vastu.

Rooma oli aja jooksul muutunud rikkaks linnaks, kuid veel enam, ta oli muutunud ka suurlinnaks, kus elas üle miljoni elaniku, kuhu alatasaa voolas juurde tööd põlgavat rahvast, keda juurde meelitasid tsirkusemärgud, vilja ja õli tasuta jagamised, keda juurde meelitas lõbus ja muretu elu. See element andis politseile lõpmata palju tööd juurde. Rooma tänavad olid kitsad ja pimedad, kus leidis urkaid ja peidukohti, mis soodustasid kuritegevust, mis Juvenali sõnade järgi tegi Rooma linna tihti hädaohtlikumaks kui mõne röövlikoopa. Ja mida kindlamaks ja stabiilsemaks muutus Rooma riigi seisukord väliselt, seda rohkem torkas silma kord pealinnas. Esimeseks, kes aru sai politsei ümberkorraldamise vajadusest Roomas, oli keiser Augustus. Tema kutsus ellu uue politseiosa, kusjuures eeskujuks oli nähtavasti tolleaegne Egiptuse politsei. Selle uue politseiüksuse omapärasuseks oli kõigepealt see asjaolu, et ta loeti kuuluvaks sõjaväe hulka. Siiski ei moodustanud keiser Augustuse poolt formeeritud politseiosa täielikku sõjaväeüksust, tal oli teissugune munder ja varustus, tema sisekord oli veidi teissugune ja isegi organisatsioonilt ei olnud uus osa päris sarnane harilikule sõjaväele. Kuid eritunnusmärgiks oli see, et uus politseiosa koosnes vabanenud orjest, s. o. endisist orjest, kuna sõjaväkke võeti ainult vabade kodanikena sündinud roomlasi. Alles keiser Severuse ajast peale hakati politseiossa võtma ikka enam ja enam vaid vabade kodanikena sündinud roomlasi; endiste orjadega tehtud kogemused ei soodustanud politseiosa endist täiendamisviisi. See Augustuse poolt loodud politseiosa või politseikorpus koosnes 7 kohordist, mis jaotati ära Rooma linna 14 osa vahel; igas kohordis oli keskmiselt 1000 meest. Neile oli abiks tuletõrje, kelle üksuses teenis umbes 600 meest; viimaste ülesandeks polnud kaugeltki ainult tulekustutamise ja ülesanded ühenduses tulekahjude tekkimise ja kustutamise, vaid neil lasusid ka puhtpolitseilised ülesanded, näiteks valveteenistuse pidamine Rooma linnas öösel. Tuletõrjujad allusid erilisele ülemusele, kelleks oli nn. praefectus vigilum. Politsei üldjuhiks Rooma linnas oli linna prefekt, kellel oli võrdlemisi suur staap, kes koosnes peamiselt politseiohvitseridest, osakondade ja toimkondade juhatajaist.

Keiser Augustuse poolt loodud Rooma politsei oli, nagu selgitavad eelpooltoodud andmed, õige suur. Rooma linnas elas tol ajal umbes miljoni elaniku ümber ja selle arvu peale tuli umbes 7.600 politseinikku ühes politsei ülesandeid täitva tuletõrjega, nii siis päris suur arv; eriti torkab see arv meile silma, kui võrdleme vana Rooma linna politsei koosseisu meie aja suurlinnade politsei koosseisuga: Pariisis oli umbes 35 politseinikku, Berliinis — 32 politseinikku, Brüsselis ja Londonis ainult 23 politseinikku 10.000 elaniku peale, antiikaegses Roomas tuli iga 10.000 elaniku peale üle

70 politseiniku (Tallinnas peaks järelikult praegu olema üle 900 politseiametniku, kui meil oleksid Rooma võimalused!).

Arvult oli vana Rooma politsei küllalt tugev ja suur, et täita korralikult kõik ülesanded, mis miljoni linn tema e pani. Organisaatsioonilt oli Rooma politsei väga nõrk. Nagu vabariigi päevil, nii püüdis politsei ka keisrite valitsemise ajajärgul hoolitseda selle eest, et igapäevases elus ja liikumises valitseks teatud kord — ja see oli kõik. Rohkem politsei ei püüdnudki kätte saada ja ei saavutanud seetõttu ka kunagi, vaatamata üksikute energiliste valitsejate tahtele ja püüdele: eriti keisrid Domitianus ja Hadrianus püüdsid paremat korda, kuid ka neile see ei õnnestunud. Nii jäi Rooma linna politseile alati võõraks põhimõte, et ärahoidmine on kasulikum kui võitlus; võõraks jäi politseile ka idee kasvatada elanikke, nende mõtlemisviisi kuritegude toimepanemise suhtes.

Organisaatsiooni suureks puuduseks tuleb kahtlemata lugeda seda asjaolu, et Rooma linna politseiametnike võimupiirid ja ülesanded polnud täpselt ära määratud: asi läks nii, nagu juhtus, või mõni ülemus heaks arvas. Nähtavasti oli siin peamiselt süüdi juhtide koosseis, kellel puudus igasugune algatusvõime ja tühtlasi arusaamine sellest, mis on tähtis ja mis on vähem tähtis. Nii, näiteks, võis juhtuda, et politsei ei pööranud mingit tähelepanu müüridele asetatud plakatitele, milles avalikult tehti maha ja sõimati keiser Nerot; samal ajal aga valvasid politseinikud suurima agarusega selle järele, kas keegi ei tarvita liiklemisabinõu, mis ei vasta tema seisusele, kas mõni halvas kuulsuses seisvaist naisterahvaist ei tarvita liikumiseks kandekorvi, mis neile oli keelatud!

Keisriteaegsed Rooma linna elanikud võisid päeva ajal, s. o. seni kui oli valge, teha, mida nad tahtsid. Nii võisid takistamatult tekkida koosolekud, demonstratsioonid, protesti-koosolekud jne., millest tekkisid tihti rahutused ja streigid. Rahutuste ja streikide tekkimiseks oli hulk põhjusi: kõrged maksud, mis halastamatult sisse nõuti, kõiksugused orjused, avalikud koormatiseid jne. Avalike mängude tagajärjel ja seoses nendega tekkinud parteid ja nende tülid aitasid tihti kaasa rahutustele. Kõigil neil juhtudel jäi politsei passiivseks pealtvaatajaks ja astus vahele vaid viimasel silmapilgul, siis juba harilikult sõjaväe abil, sest muidu ta poleks suutnud jagu saada rahutust massist. Et säärane taktika nõudis kümme korda rohkem ohvreid kui õigeaegne politsei vahelesegamine, on mõistagi selge.

Roomas teotses peale avaliku välispolitsei veel eriline politsei-haru, nn. teadetepolitsei, kelle ülesandeks oli valvata eraisikute kirjavahetuste üle, mis sellel politseil ka nähtavasti niivõrd õnnestus, et keiser Nero ajal lõppes igasugune kirjavahetus eraisikute vahel, kes vaid korrespondeerisid siis, kui seda hädasti oli vaja. Seejuures tarvitati salatinti ja teisi abinõusid ja kavalusi, et politseid ninapidi vedada. See politsei täitis seega juba teatud mõttes mingi „salapolitsei“ ülesandeid, kui tarvitada vanas Egiptuses tuntud terminoloogiat.

Tegelik nägematu politsei tekkis hiljem, teda mainitakse esimest korda keiser Otho valitsemise ajal, 69 a. p. Kr. See salapolitsei arenes eriti keiser Hadrianuse ajal, kes tema organiseerimisel käis arvatavasti tolleaegse Pärsia eeskuju järgi. See Hadrianuse salapolitsei koosnes sõdureist, kes liikusid erariietes ja teotsesid ainult eraisikutena ja keda kasutati kõiksuguste ülesannete täitmiseks, millel polnud enam midagi ühist politseiga. Seda politsei-osa nimetati „frumentarii“, mis, selle sõna tähenduse järgi otsustades, näitab, et alguses seisis see sõjaväeline politsei-osa kuidagi ühenduses sõjaväe varustamisega. Esialgu teotsesid nad riigi kiirkäskjalgadana, kuid nende tegevusala, nende ülesanded laienesid iga aastaga, ja lõpuks polnud nende ülesandel enam piiri, see aga tähendab seda, et ka nende mõjul ja nende võimul polnud enam piiri. Nende kätte koondati keiserliku kirjavahetuse edasitoimetamine, siis järelevalve terve riigi posti üle, siis tõlketeenistus ja lõpuks muutusid nad politsei-politistideks agentideks, kellele jäeti alles vana nimetus frumentarii, mis pidi katma nende tõelisi ülesandeid. Nad olid lõpuks vastutavad ainult keisri ees ja ei allunud mingisugusele kontrollile; nad reisisid vahet pidamata ühest Rooma riigi nurgast teise, kontrollisid kohalike võimukandjate tegevust ja meeoleolu, eriti aga kõrgemate sõjaväelaste tegevust ja meeoleolu, kes peaaegu alati seisis suuremas või vähemas vastolus keskvalitsusega ja keda keskvalitsus seetõttu ei saanud kunagi usaldada. Nad kontrollisid ka väeosades valitsevat vaimu ja meeoleolu ja kandsid kõigest sellest ette keisrile. Kuid keisrit ei huvitanud ainult see, mis tegid ja mõtlesid tema vastutavad ametnikud ja sõjavägi, samal määral huvitas keisrit ka see, mida mõeldi, oodati ja loodeti eraisikute seas; seda sai alati kõige paremini teada pidudel ja külaliste vastuvõttudel, mida rooma seltskond korraldas vahet pidamata ja kus vahetati mõtteid poliitiliste küsimuste üle, sest teist võimalust ei olnud mõtete vahetamiseks. Neil koosviibimisel kritiseeriti palju, eriti avaliku elu nähteid, valitsuse poliitikat ja üldse iga sammu. On selge, et sarnasel koosviibimisel kõneldi oma tuttavaile, eriti sooja peaga, rohkem kui seda harilikult tehti ja nii mõnigi mõtlematult öeldud sõna viis liigrääkija süüpingile, sest neile koosviibimisele oskasid alati teed leida ka „frumentarii“ koosseisus teenivad politsei-ametnikud, kes oma ülesandele vaatasid tolleaegsete mõistete kohaselt kui salakuulamisele; nad olid rooma seltskonna koosviibimisele sattudes nagu lahinguväljal, tundsid ennast nagu vaenlaste seas. Politseiagendid katsusid pääseda jõukamate ja mõjukamate rooma kodanike perekondadesse; kus see neil korda ei läinud, katsuti rahaga äraostetud teenijate kaudu hankida andmeid keisrile ettekandmiseks. Kõik see mõjus laastavalt rooma kodanikkudele. Kodanikud kannatasid muidugi materiaalselt: neid vangistati, nende varandusi konfiskeeriti, viimast eriti siis ja nende keisrite ajal, kes olid alalises rahapuuduses ja sel teel

katsusid enesele hankida lisatulusid. Hulk süütuid kodanikke kannatas hingeliselt ja varanduslikult. Kuid mitte ainult ses mõttes ei mõjunud see politseiline süsteem halvasti. Agentide sarnase tegevuse tagajärjel levis üldse skandaalide ja keelepüksmise tung, sellega soodustati ka eraisikute omavahelises läbikäimises valejuttude levitamist ja püüet iga hinna eest teada saada, kuidas elab ja mis teeb kallis naaber vabal ajal. Minki isegi nii kaugele, et hakati agentide eeskujul ära ostma teiste teenijaid, et vaid teada saada, kuidas elutseb ja tegeleb teine kodanik. Sellega lõhuti seltskonna- ja perekonnaelu, sest perekonnanraha hävitati. Eriti agarad niisugust liiki teadete levitamisel olid orjad, kellele valmistati erilist lõbu sisse vedada oma leivaandjaid, kes tolleaegsete kommete järgi väga tihti halvasti kohtlesid orje, neid peksid ja piinasid. Seejuures ei annud need orjad ainult edasi, mis nad tegelikult kuulsid ja nägid, vaid ka seda, mida nad arvasid kuuldust ja nähtust; nad andsid kõik edasi nii, nagu nad sellest aru said,— siin ei tohi unustada, et see oli tihti täiesti harimatu ja arenematu element, kes ei suutnud aru saada sellest, mis ja kuidas millestki kõneldi, sageli kättmaksutuhinas luuletati juurde, kõneldi kui tõsiasjast, mida polnud olemas. Peremehed rippusid tihti ära oma orjadest, kes võisid süütuid inimesi hukata või neid naeruvääristada terve Rooma ees. Midagi ei iseloomusta paremini seda olukorda kui Martiali jutustus, kes kõneleb, et üks tuntud perekond võttis oma teenistusse kutsari väga kõrge palga eest ja maksis talle seda kõrget palka ainult seepärast, et kutsar oli kurt, s. o. ei saanud kuulata seda, millest kõnelesid tema leivaisad ja ei saanud seda järelikult kellelegi edasi anda.

Kuna Roomas iga päevaga suurenes vihavaen selle politseiharu vastu, mis endast muud ei moodustanud kui keisri isiklikus teenistuses tema isiklikuks otstarbeks seisva politseiosa, keda põrmugi ei huvitanud riik ja tema käekäik, tuli keisreil tahes-tahtmatult hakata mõtlema salapolitsei likvideerimisele. Keiser Diokletianus lõpuks likvideeriski selle politsei. Üldine rööm Roomas oli suur, kuid see rööm ei kestnud kaua. „Frumentarii“ asemele loodi uus politseiüksus, nn. „agantes in rebus,“ kelle nimetus isenesest ei ütle midagi, vaid ainult näitab, et selle üksuse ametnikud seisid avalikus teenistuses. Neile ametnikele tehti ülesandeks: valitsuse korralduste elluviimine, sisse- ja väljaveo kontroll sadamates, surmaotsuste täideviimine kõrgetel kohtadel seisvate isikute kallal, kõigi tsiviil- ja sõjaväeasutuste kontroll, eriti järelevalve kõrgemate ametnike ja sõjaväelaste tegevuse ja meeoleolu üle, kes ei teeninud keiserlikus hoovkonnas, mispärast neid tihti nimetati kontrollivate isikute kantseleide juhatajaiks. Sellega seati ametlikult sisse kõrgemate riigiametnike kontroll alluvate ametnike poolt. Esmajoones oli „agantes in rebus“ ülesanne olla „igasse paika küündiv keisri silm“ ja uurida, kas ei kavatseta tõsta mässu keisri vastu, kas tema isikut ei kavatseta haavata, kas temast ei kõnelda halvakspanevalt. Kui võrrelda kõiki neid ülesandeid nende eelkäijate „frumentarii“

omadega, siis peab ütlema, et suurt vahet ei ole, veel enam: ülesanded on jäänud pea samadeks, võib olla isegi veel suurendatud, vastutus on jäänud samaks, kontrolli puudus nende eneste tegevuse üle on jäänud endiseks, võimu suurus ja ulatus on jäänud endiseks ja endisteks jäid ka tegevuse meetodid. Keisri isiku kaitse ettekäändel kasutasid nad oma võimu sageli kurjasti, samuti nagu nende eelkäijad. Ka nemad kiusasid taga ilmsüütuid ja pressisid välja raha ja varandust ähvardusega vastasel korral neist ette kanda keisrile, see aga tähendas harilikult kinnipanemist, viletsust ja surma. Teiselt poolt varjasid nad — muidugi vastava tasu eest — tegelikult aset leidnud kuritegusid ja aitasid sel viisil veel enam nõrgendada keskvalitsuse, s. o. keisri võimu ja autoriteeti. Asi läks varsti nii kaugele, et 395. a. p. Kr. noored keisrid Arcadius ja Honorius keelasid neile igasuguse politseiilise tegevuse, neid kasutati sellest ajast peale ainult veel postiteenistuses ja eri juhtudel kiirkäskjalgadena keisri korralduste edasitoimetamiseks.

Lõpuks peab tähendama, et kord Rooma politseis üldse halvenes iga aastaga, ka välispolitsei kord läks heade juhtide puudusel ikka enam alla mäge, nii et keiser Justinian oli 535. a. p. Kr. sunnitud üldse likvideerima politsei, kes koosnes vaid veel tolleaegsete olude kirjelduse sõnade järgi kaabakaist ja vargaist, ja andma politsei funktsioonid sõjaväele.

Film ja kino.

Lii Ojamaa

Vaevalt saaks nimetada mõnd teist ala, mis oleks nii suure ja nii mitmekülgse mõjuga kaasaja inimese vaimuilmale, kui film ja kino. Aasta kolmekümne eest, mil Prantsusmaal vennaste Pathé eestvõttel kino astus oma esimesi samme, ja ka mõni aeg hiljem, võis kinole vaadata kui peamiselt rahvahulkade meelelahutusvahendile. Vähehaaval hakkas filmis ajaviite momendi kõrval esile tungima teaduslik ja kunstiline moment. Looduse- ja reisifilmid, kultuurifilmid, ajalooliste faktide dokumenteerimised filmi abil hakkasid ikka enam ja enam läbi lööma. Hoides alal oma meelelahutuslikku ilmet, on kino tõusnud suure tähtsusega kultuuriliseks, kunstiliseks ja rahvakasvatuseks teguriks ning sellisena leiab ta ka väärilise tunnustuse.

Nüüdisaja riik, vastavalt oma kultuurilistele nõuetele ja ka vastavalt poliitilis-rahvakasvatustlikele sihtidele, korraldab seadusandlusega kino ja filmi poolt haaratud alasid.

Eesti Vabariigi algusest peale reguleerisid Eestis kinode tegevust avalike ettekannete kohta käivad normid, kinoruumide küsimust korraldati ehitusmääruste alusel, kuid kino ja filmi kui niisuguste kohta ei olnud iseseisvaid norme. Esimese iseseisva normina sel alal oli kaitseisukorra alusel Siseministri poolt antud sundmäärus kinolintide ettekandmise ja väljaveo kohta (RT 77/78

— 1925). Selle sundmääruse alusel kõik filmid, nii sisseveetud kui ka vabariigi piires valmistatud, olid lubatud avalikuks ettekandmiseks ainult sel juhul, kui need sundmääruses ettenähtud korras tunnustati kõlvulisteks ettekandmisele (sundmäär. § 3). Sundmäärusega oli loodud kontroll, et avalikule ettekandmisele pääseksid ainult kõlbluse ja riigi kaitse seisukohalt lubatavad filmid.

Kino kui kultuurilise ettevõtte kohta sundmäärus ei sisaldanud mingeid norme. See jäi tuleviku asjaks. Möödus rida aastaid enne kui pöörati kinole uuesti tähelepanu. Tekkis tarve mõelda meie ajalooliste sündmuste jäädvustamisele filmimise teel. Tuli otsida teid ja abinõusid kodumaa filmitööstuse tekkimise ja arendamise võimaldamiseks. Siin tuleks mainida esimest seadusandlikku kavatsust selle küsimuse korraldamisel. 1933. a. esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule Kinofilmide seaduse. Eelnõu kohustas kinopidajaid üks kord kuus võtma kino eeskavasse kodumaa kroonikat 200 meetri pikkuses ja filmivalmistajaid Haridus- ja Sotsiaalministri otsusel tähtsamate kohusliku kroonika filmide negatiive teatava tähtaja möödumisel üle andma alalhoidmiseks Haridus- ja Sotsiaalministeeriumis. Riigikogu üldkomisjon asus seisukohale, et kinofilmide kaudu kodumaa sündmusi jäädvustades ning nende leviku kindlustamiseks kohuslikku kodumaa kroonikat sisse seades, tuleb valitsuse eelnõu ümber töötada. Vastavalt ühtlustatud põhimõtetele muutiski üldkomisjon valitsuse poolt esitatud kinofilmide seaduse eelnõu, kuid see jäi Riigikogu poolt vastu võtmata.

Vahepeal tekitas aga kino ja filmi küsimusi korraldava seaduse puudumine ebasoovitavaid nähteid meie elus. Kuna kinode avamise ja pidamise küsimused ei olnud reguleeritud ning kinode avamine teostus ühegi asutuse loata — kino avajal pidid vaid olema ehitismäärustele vastavad ruumid ja ta pidi lunastama vastava patendi — siis tekkis kinosid vajadusest rohkem ning kinomanike vahel aset leidnud ebaterve võistlus viis sageli majandusliku kokkuvarisemiseni ning teiselt poolt igasuguste soovimatute nähteni. Arvestades seda puudust, pöördusid mõned omavalitsused Siseministeeriumi poole, ning nendelt tuli algatus anda kinode avamise eesõigus omavalitsustele. Ka seltskonnas hakati rohkem huvi tundma kino ja filmi küsimuste vastu. Eriti olid naisorganisatsioonid, meie kasvava noorsoo kasuks, huvitatud halbade filmide sissetoomise keelust ja heade filmide näitamisest. Kui varemalt maksis filmi kohta ainult nõue — ta ärgu olgu kahjulik, siis nüüd hakati filmilt nõudma positiivset väärtust.

Ka eesti filmiproduktiooni asutamise ja arendamise küsimus seisis käskivalt päevakorral. 1931. a. ellukutsutud sihtasutus „Eesti Kultuurfilm“ seadis enesele eesmärgiks kultuurfilmide soetamise ja levitamise ning Eesti maa ja rahva elu jäädvustamise filmis ning otsis teid ja võimalusi oma sihtide taotlemiseks, kuid raha puudusel ta ei saanud avaldada tegevust.

Niisuguses olukorras võttis Siseministeerium enesele kinoseaduse väljatöötamise ülesande ning selle töö tulemusena anti Riigivanema poolt dekreedina Kinoseadus (RT 17 — 1935). Ühenduses Kinoseadusega ning temast tingituna pandi maksma Filmikomisjoni koosseisu määrus (RT 47 — 1935), Filmikontrolli ning filmide registreerimise maksu määrus (RT 36 — 1935), Kino määrus (RT 39 — 1935) ja Määrus kodumaa kroonika tasu ülemmäära kohta (RT 39 — 1935).

Kinoseadus sisaldab neli peatükki. Asudes esimese peatüki vaatlemisele, näeme, et seadus, hinnates kino kultuurilise ja kasvatusliku tegurina, annab kino avamise õiguse omavalitsustele (§ 1 p. 1 ja § 2 viimane lõige), kuna viimased riiklike asutustena, olles kutsutud teostama hariduslikke ning kultuurilisi ülesandeid, ei hakka ajama taga majanduslikku kasu ning arvestavad kino kasvatuslikku tähtsust eraettevõtjast suuremal määral. Kuna omavalitsustel alati ei ole võimalik kinosid avada ning neid oma juhtimisel pidada, siis võimaldab seadus Siseministri loal (§ 2) kinode avamise ja pidamise ka juriidilisile ja füüsilisile isikuile (§ 1 p. 2 ja 3). Et kindlustada filmil ja kinol lasuvate kultuuriliste ülesannete täitmist, siis nõuab seadus, et juhul, kui kinopidajaks ei ole omavalitsus, peab kinopidaja isik, või kui kinopidajaks juriidiline isik, siis selle põhikiri, kindlustama kino *korrapärase pidamise ja küllaldase kultuurilise taseme* (§ 2 teine lõige). Nõuded, mis seatakse kinopidaja isikule kino kultuurilise taseme kindlustamiseks, ei eelda ainult kinopidaja teatavat hariduslikku taset, vaid, nagu nähtub kinomäärusest (§ 1 p. 1 c.), nõuavad temalt teatavat intelligentsi ning kultuurilistel aladel tegutsemise võimet. Kino korrapärase pidamise kindlustuseks on mõeldud kinopidaja majanduslik seisukord (määruse § 1 p. 1). Kantuna samast tahtest, kindlustada kino korrapärase pidamise ja küllaldase kultuurilise taseme, esinevad seaduses paragrahvid, mis nõuavad, et kinoomanik võib anda kino üürile või võõrandada ainult Siseministri nõusolekul, ning et ka kinopidamise õiguse pärimise teel omandaja, kui ta ei vasta seaduse nõudeile kinopidaja kohta, võib kino edasi pidada ainult neile nõudeile vastava isiku vastutaval juhtimisel (§ 5 ja 6).

Kuigi omavalitsused ei vaja kino avamiseks luba (§ 2), ei anna seadus neile kinode avamise eesõigust. Kinomääruse § 2 kohaselt lasub omavalitsustel kino avamise kavatsusest Siseministrile teatamise kohustus hiljemalt 6 kuud enne kino avamise tähtaega. Kui vastav omavalitsus või valdade ühendus ei ole avanud tähtajaks kino, võib Siseminister kino avamise loa anda teisele.

Kinode arvu ülemmäära omavalitsuste administratiivpiires määrab Siseminister (§ 3 kolmas lõige). Seega on kõrvaldatud pahe, mis seaduse maksimahakkamiseni avaldus ülisuure ettevõtlikkuse takistamatuses kinode asutamise alal, ning on saavutatud olukord, kus kinosid ei avata tegelikust vajadusest rohkemal määral. Kui kinode ülemmääraks fikseeritud kinode arv on mõne omavalitsuse

administratiivpiires täis, siis ei anta enam luba kino avamiseks ning vastav omavalitsus ei saa avada uut kino.

Siseministril on õigus antud kino avamise luba tagasi võtta: 1) kui kino avamise loa saaja ei ole avanud tähtajaks kino, ning seejuures kino avamine viibis loa omanikult olenevaid põhjusil, 2) kui kinopidaja on korduvalt rikkunud kino kohta käivaid seadusi või määrusi, 3) kui mõjuva põhjusega etenduste katkestamine on kestnud 2 kuud, 4) kui kino on viidud üle rajoonist, mille piires avamiseks luba anti, või 5) kui kinoruumide ehitusmäärustele mittevastavuse korral pole tähtajaks teostatud nõutavad uuendused või ümberehitused.

Teine peatükk (filmid ja nende kontroll) tõi murrangu senisesse olukorda. Filmikontrolli teostati ka seni, kuid murrang seis selles, et nüüdisaja riigi seisukohalt filmile esitatavad nõuded leidsid kindlakujulise väljenduse meie Kinoseaduses. Sundmäärus nõudis filmilt ainult seda, et ta ei oleks kõlblusvastane ja ei riivaks riigikaitse huve, kuid Kinoseadus määrab filmile juba teatavad ülesanded: „Film oma sisult ja kujutluselt peab olema rahva elu ülesehitav ja kasvatav“ (§ 7). Ühtlasi näitab seadus ka nendele pahedele, mille vastu tuleb võidelda filmide sisu suhtes: „Ei anta luba filmide välja- või sisseveoks, kui need on vastolus seadustega või määrustega või kui need võivad mõjuda ohtlikult avalikule rahule või julgeolekule, kõlblust mahakiskuvalt, usulisi või rahvustundeid haavavalt, Eesti Vabariigi või ta organite või asutiste auväärstust või välissuhteid riivavalt“ (§ 7). Seega filmikontrolli teostamisel on aluseks tähendatud seaduse nõuded filmi kohta ning filmi võimaliku mõju arvestus, mitte filmi kontrollijate isiklik maitse.

Seni on kinode poolt ärilise võttena kasutatud kinofilmide kõmulise iseloomuga nimetuste tarvitamist, mis sealjuures ei anna õiget kujutlust filmi sisust. Sellekohane keeld kõrvaldab selle pahe ning filme võib näidata ja reklaamida ainult sisseveoks lubatud nimetusega (§ 8). Seadus keelab ära filmide eestikeelse tekstilise osa sissetoomise välismailt (§ 9) põhjusel, et seda on võimalik valmistada kodumaal ning see annab meie inimestele tööd. Filmide välja- ja sisseveo kontrolli teostab Siseministeerium filmiinspektori kaudu, kelle ülesandeid täidab üks filmikomisjoni liige Sisenistri määramisel (§ 10). Filmikomisjoni koosseisu kuuluvad: kaks Siseministeeriumi esindajat, Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi, Majandusministeeriumi, sihtasutuse „Eesti Kultuurfilm“ ja Kaitseministeeriumi esindajad.

Seaduse § 7 kohaselt ei saa ühtki filmi Eestisse sisse vedada filmiinspektori loata. See tähendab seda, et tollilt ei anta välja ühtki filmi, arvatud välja need, mis on seaduse § 11 alusel vabastatud filmikontrollist, enne kui filmi tollilt väljavõtjal ei ole esitada filmiinspektori poole väjaantud sellekohane sisseveoluba. Kuna filmiinspektor asub Siseministeeriumi juures, siis sellest järgneb Kinomääruse § 6 nõue, et kõik Eestisse sisseveetavad filmid toodagu sisse Tallinna tolliameti kaudu. Enne loa andmist võib

filmiinspektor nõuda filmi demonstreerimist (§ 10). Sel puhul tuuakse film filmiinspektori igakordsel korraldusel tolliametniku valvel filmi demonstreerimiskohta. Juhul, kui filmiinspektor teeb korralduse filmi mõne osa väljajätmiseks, siis märgib ta selle korralduse tingimusena tema poolt väljaantavale kontrolltunnistusele või filmi sisseveoloale (määruse § 11 p. 7 ja § 17 p. 6), milliseid tuleb hoida filmi linastamiskohal (määruse § 19). Seetõttu avaneb politseivõimudel võimalus kontrollida, kas film linastatakse lubatud ulatuses.

Puhtteaduslikud ja puhtkunstilised filmid, mis määratud linastamiseks ülikoolides, koolides, teaduslikes või hariduslikes asutuses ja organisatsioones, on vabastatud kontrollist ning nende linastamisel ei võeta löbustusmaksu (§ 11). Selles eeskirjas avaldub järelegi seaduseandja tahe mõjutada filmide headust.

Eestis valmistatud ja avalikule linastamisele tulevad filmid registreeritakse filmiinspektori juures, kes sel puhul annab välja kontrolltunnistuse, mis filmi väljaveo puhul asendab filmi väljaveoluba. Juhul, kui film sisu või nimetuse suhtes ei vasta seaduse nõudeile, võib filmiinspektor keelduda kontrolltunnistuse andmisest (§ 12). On filmi linastamisel või linastamiseks ettevalmistamisel jäetud tähele panemata *filmiinspektori* korraldused, näiteks ei ole filmist kõrvaldatud filmiinspektori poolt kõrvaldamiseks määratud filmiosi, võib filmiinspektor tagasi võtta sisseveoloa või kontrolltunnistuse (§ 14). Ilmneb filmi kahjulik mõju alles avalikul linastamisel, tühistab loa Siseminister (§ 16). Filmiinspektori otsustele võidakse kaevata filmikomisjonile ja viimase otsuse peale Siseministrile, kelle otsus on lõplik (§ 15).

Filmide sisse- ja väljaveo kontroll ning registreerimine on maksuline (RT 36 — 1935). Sisseveetavalt puhtteaduslikelt, puhtkunstiliselt ja puhttehniliselt filmelt, kui need tulevad avalikule linastamisele, s. o. väljaspool ülikooli, koole, teaduslikke ja hariduslikke asutusi ja organisatsioone, võetakse filmi esmakordsel sisseveol filmikontrolli maksu 1 s. jooksvalt meetrilt. Kõigilt teiselt välismailt sisseveetavalt filmelt nende esmakordsel sisseveol on filmikontrolli maks 3 s. meetrilt. Filmi teiskordsel ja järgmistel sissevedudel on maks ainult $\frac{1}{4}$ s. meetrilt. Eestist välja-veetava eesti kroonika või teiste eesti filmide vastu saadav välismaa kroonika filmikontrolli maks sisseveo puhul on samuti ainult $\frac{1}{4}$ s. meetrilt juba esmakordsel ja ka järgnevatel sissevedudel. Filmi registreerimise maks on eesti filmidelt 1 s. jooksvalt meetrilt ning kohusliku kodumaa kroonika filmidelt $\frac{1}{4}$ s. Juhul, kui mõnd filmi ei lubata sisse vedada või ei registreerita, siis arvatakse maksu $\frac{1}{4}$ s. jooksvalt meetrilt. Sealjuures tasutakse maks tervena filmi sisseveoloa nõudmise avaldise või registreerimise avaldise esitamisel, ning juhul, kui keeldutakse filmi sisseveoloa või kontrolltunnistuse andmisest, siis makstakse vastav osa maksust tagasi. Filmikontrollist ning registreerimisest laekuv tulu läheb osalt eesti

filmi arendamiseks, osalt filmide sisse- ja väljaveo kontrolli ja filmide registreerimise teostamise kulude katteks (§ 17).

Kolmas peatükk käsitleb peajasjalikult kodumaa kroonikat, mis meil senini täiesti puudus ning mille suurt kultuur-poliitilist tähtsust meil seni ei ole küllalt hinnatud. Kodumaa kroonika all mõistab seadus filmi, mis kujutab Eesti tähtsamaid päevasündmusi või üldhuvitavaid nähteid poliitilisest, majanduslikust ja kultuurilisest elust, või pilte eesti rahvast, tööst ja loodusest (§ 18). Seadus kohustab kinopidajaid võtma kodumaa kroonikat kino igasse eeskavasse ning ühtlasi võimaldab Siseministri poolt määratud korras asendada kodumaa kohuslikku kroonikat teiste kodumaal valmistatud filmidega või välismaa kroonikaga, kui see saadud eesti kroonika või teiste eesti filmide vastu Siseministri poolt määratud vahetamise korra alustel. Kodumaa kohusliku kroonika asendamise kord esineb Kinomääruses sel kujul, et juhtudel, kui asutus või ettevõtte, kellele usaldatud kodumaa kroonikaga kinode varustamine, ei suuda rahuldada kinode nõudeid kodumaa kroonika suhtes, võidakse asendada kodumaa kroonikat teise eesti filmiga (§ 35). Sealjuures peab asendava filmi pikkus vastama vähemalt kodumaa kroonika pikkuse alammäärale, millena on määruses fikseeritud 200 m (§ 33). Välismaa kroonikaga võib asendada kodumaa kroonikat ainult filmiinspektori loal ja ainult siis, kui see saadud vahetamise teel eesti filmide vastu sihtasutuse „Eesti Kulturfilm“ poolt (§ 36).

Kodumaa kroonikaga kinode varustamine usaldatakse määruse kohaselt (§ 34) asutusele või ettevõttele, kellele annab selleks loa Siseminister. See anti (RT 41 — 1935) sihtasutusele „Eesti Kulturfilm“. Varustamine toimub Siseministri poolt kinnitatud eritingimusil.

Seaduse eeskiri, et kinod on kohustatud võtma igasse eeskavasse kodumaa kroonikat (§ 18), osutus väga raskeks nendele kinodele, kes linastavad nädalas kaks, kolm ja isegi neli eeskava; seepärast kinomääruse § 33 näeb ette, et kinodes, mis linastavad aastas üle 52 eeskava, võidakse linastada üht ja sama kodumaa kroonikat nädal aega. Kinodele majanduslikult väga raskel ajal, nimelt juuni-, juuli- ja augustikuul vabastab Kinomäärus kinod kohusliku kodumaa kroonika näitamise ning määrab soodustusena, et kui kinod linastavad selle aja jooksul uusi kohuslikke kodumaa kroonikaid, siis on nad kalendriaasta ülejäänud osas vastavalt vabastatud kodumaa kroonika näitamise kohustusest (§ 37).

Neljas peatükk sisaldab lõpp- ja ülemineku eeskirju. § 22 annab Siseministrile õiguse anda määrusi ja juhtnööre Kinoseaduse teostamiseks kui ka kodumaa kohusliku kroonika koostamise, selle filmide valmistamise asutuse, filmide tehnilise valmistamise ning kohusliku kroonika pikkuse alammäära ja kohusliku kroonika näitamise vabastamise kohta (§ 22).

Kuni 1. jaanuarini 1935 avatud kinod ei vaja edasiteotsemiseks avamisluba, kuid nende kohta kohaldatakse käesoleva seaduse vastavad eeskirjad. Juhul, kui säärase kino pidaja ei vasta Kinoseaduse nõudeile, on tal õigus kino edasi pidada ainult tähendatud nõudeile vastava isiku vastutaval juhtimisel (§ 23).

Kinomääruses sisalduvaist ülemineku eeskirjust (§ 42—44) tuleks tähendada, et ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 1. aprillini 1935 avatud kinode pidajad olid kohustatud 15. maiks s. a. esitama Siseministrile avaldise kino edasipidamise võimaldamiseks. Sääraseid kinosid oli ainult üks. Teisena on tähtis eeskiri, et teatava aja jooksul, seni kuni sihtasutus „Eesti Kultuurfilm“ ei suuda veel varustada kõiki kinosid kohusliku kodumaa kroonikaga, on varustamata jäänud kinod vabastatud kodumaa kroonika linastamise kohustusest „Eesti Kultuurfilmi“ poolt antud tõendiste põhjal, mida politsei arvestab kino eeskava registreerimisel.

Lõpuks tahaksin peatuda veel mõne seaduse rakinguga ühenduses oleva küsimuse juures.

Filmide sisseveo puhul kontrollimaksu määramisel on hakatud filme, mis Eestisse tegelikult esmakordselt sisse veetud enne Kinoseaduse kehtima hakkamist ning nüüd uue korra juures esmakordsel (tegelikult aga teiskordsel või ka veel sellele järgneval) sisseveol kontrollimaksu alla tulevad, maksustama mitte filmi esmakordse sisseveo ja kontrolli jaoks Filmikontrolli ning filmide registreerimise maksu määruks (RT 36 — 1935) ettenähtud kõrgema maksumääruga, vaid sama määruks teiskordseks ja järgnevaiks sissevedudeks (mil kontrolli mõttes järelkontrolli teostamine mõeldud) ettenähtud alandatud maksumääruga, kusjuures aga filmi kontrolli tuleb täielikult teostada. Seisukohale, et maksumäärus niisugusel puhul võimaldab ning isegi kohustab võtma kontrollimaksu esimeseks sisseveoks ettenähtud suuruses, leidub kinnitus selles, et ei ole võimalik uue korra jaoks maksmapandud soodustusi laiendada endise korra alusel aset leidnud toimingule. Tähendatud maksumääruses „esmakordselt“ sisseveetava filmi all tuleb mõista, mitte ainult alates 1. aprillist „tegelikult esmakordselt“ Eestisse sisseveetavaid filme, vaid kõik niisugused filmid, mis Eestis üks või rohkem kordi käinud, kuid mis ühtlasi uue korra kehtivuse ajal esmakordselt sisse veetakse ning vastavalt sellele tuleb määrata ka nende filmide kontrollimaks.

Teine küsimus, küsimus kontrolli mõttes, puudutaks sääraseid filme, mis sisse veetud ja mille linastamiseks luba saadud enne 1. aprilli 1935., s. o. enne Kinoseaduse kehtima hakkamist, kuid mille linastamine teostub uue korra juures, mis võrreldes endisega sisaldab filmi kohta uusi nõudeid. Kas ei tuleks antud korral lugeda luba kustunuks (uue korra järgi käib kontroll sisseveo eel) ning, ehkki film juba sisse veetud, lugeda ta kontrolli alla kuuluvaks, nõutada tema jaoks sisseveoluba ning tasuda ühenduses sellega olev kontrollimaks? Kinoseaduse § 7 näeb ette, millis-

tele nõuetele peab vastama film ning ühtlasi määrab, milliseid filme ei lubata sisse vedada, milline norm sisaldab ühtlasi seaduse nõuetele mittevastavate filmide linastamise keelust. Sellest saab teha vaid ühe järelduse: enne Kinoseaduse kehtivust väljaantud filmide linastamise load kaotasid maksvuse 1. aprillist s. a. ning need filmid, ehkki juba tegelikult sisse veetud, tuleksid lugeda alluvaiks filmi sisseveoloo andmisega ühenduses olevale kontrolli- ning maksutoimingule. Vastasel korral tekiks niisugune soovimatu olukord, et kauemat aega võivad olla linastamisel filmid, mis ei vasta seaduse nõuetele, ning iga säärase filmi kõrvaldamiseks oleks tarvilik ministri sellekohane loa tühistamise otsus.

Tuletõrje osa süütamiste kindlakstegemisel.

A. Lepik

Jälgede olmasolu kindlakstegemine teopaigal, neist tarbe korral jäljendite võtmise, jälgede uurimine ja nende kasutamise kuriteo selgitamiseks on teadupärast kriminaalpolitsei ülesanne. Kuid kriminaalpolitsei ei saa alati olla kohe või varsti pärast seda, kui avastati kuriteo toimepanemine, kuriteopaigal: linnades on see veel võimalik, kuid maal on olukord teine. Seetõttu peavad teised võimud, teised asutused hoolitsema selle eest, et kuriteo toimepanemise kohal hoiduksid alal jäljed, et kuriteo toimepanemise koht jääks võimalikult sarnasesse seisukorda, nagu ta oli kuriteo avastamisel kuni vastavate uurijate kohalejõudmiseni. Kui on pandud toime tapmine, hoolitseb välispolitsei selle eest, et teopaik jääks puutumata kuni kriminaalpolitsei kohalejõudmiseni, kui on tegemist süütamisega, peaks — muidugi võimaluste piires — samasugust osa mängima tuletõrje, seda enam, et tuletõrjujad on harilikult varem kohal kui politsei ja teiste ametiasutuste esindajad. Moodsalt tuletõrjelt nõutakse, et tema oskaks ära tunda tähtsaid jälgi ja neid kaitsta — nii palju kui seda lubavad kustutus- ja päästetööd — hävimise või rikkumise eest, ükskõik kas nad olenevad tule alguse iseäraldusist (silmapaistev suitsu või gaasi arenemine, erilisel suur kuumus ja plahvatused, erilised lõhnad, sädemete tekkimise hulk jne.) või teistest tule mõjudest.

Peab tähendama, et varemmail aegadel vaadati asjale sootuks teisiti, kusjuures teisel seisukohal ei asunud ainult tuletõrje, vaid isegi uurijad võimud. Olgu meelde tuletatud, et varemmail aegadel katsusid tuletõrjujad tulikahju ajal või isegi hädaohu möödumisel korstnaid, tulekaitsemüüre ja vundamenti osi lammutada, kuigi selleks puudus tarvidus. See loeti miskipärast tarvilikuks, kuigi kellelgi polnud selge, mispärast see nii tarvilik oli — kord oli hakatud praktiseerima korstnate lõhkumist ja see praktika anti üle põlvest põlve. Muidugi juhtub, et sarnane lõhkumine on hädavajalik ohtude tõttu,

mis võivad tekkida, kui lõhutud ese jääb seisma, kuid kindel on, et lõhkumine alati pole tarvilik, vähemalt mitte varematal aegadel praktiseeritud ulatuses. Korstnate ja teiste ehitusosade asjatu lõhkumisega võidakse hävitada tähtsaid jälgi. Seda näitab järgmine mitme aasta eest aset leidnud juhtum. Elumaja põles maha, kusjuures tuletõrjujad tegid maatasa ka korstna, ilma et selleks oleks olnud vajadust. Tulikahju tekkimise lugu uurides paistis politseile asi kahtlane olevat, seda enam, et kannatanu ise ei seisnud kõige paremas kuulsuses. Kannatanu seletas, et tema arvates tekkis tuli vigasest korstnast. Mehel oli kerge seletada, sest korsten oli — vähemalt tema arvates — täiesti hävinud. Politsei tundis erilist huvi korstna vastu. Korstnakivid otsiti üles ja rekonstrueeriti korsten, niipalju kui see oli võimalik. Siis selgus, et korstnakivides leidis hulka puurituid auke, mis polnud täidetud tahmaga, vaid plahvatusainega. See andis muidugi põhjuse asja igakülgeks uurimiseks, kusjuures palju aega kaotsi läks korstna rekonstrueerimisega, mis oleks võinud ära jääda, kui üliagar tuletõrje poleks seda lammutanud suure hoo ja vaimustusega.

Üldiselt võib siiski tähendada, et niisugused juhtumid kuuluvad minevikku. On arusaamisele jõutud, et sarnaselt talitamine on *ebaotstarbekohane*. Välismaail on nii korraldatud, et tuletõrje allub tulekustutamise ajal ja tulekustutamise paigal kohalikele politseile, kelle näpunäidete järgi ta peab kuriteo avastamiseks teotsema. Tuletõrje juht harilikult ei allu politseile, kuna tema ülesandeks on ainult juhtida ja korraldada tulikahju likvideerimist. Tuletõrjele on isegi antud — muidugi ainult tulikahju kohal — mõned politseilised funktsioonid. Sarnase korraldusega, millega tuletõrje tehakse ajutiselt alluvaks politseile, tuletõrje kindlama organiseerimise ja väljaõpetamisega, tulekustutusabinõude arenemisega on suudetud silmapaistvalt tõsta tuletõrjujate teguvõimet ja teotsemise tagajärgi, ühtlasi on nende sammudega arendatud tuletõrjujate arusaamist nende teotsemise tähtsusest politseile. On selge, et korralduste ja ettekirjutustega ei saavutata soovitud eesmärki: tuletõrjujate ja samuti politsei ametnike seas peab valitsema vastastikune arusaamine teise ülesandest ja tööst, peab valitsema ühine ja ühtlane tahe likvideerida õnnetust ja selgitada kurjategijat, kui tegemist on süütagamisega, peab valitsema lugupidamine teise ülesannete vastu. Mis puutub tuletõrjesse, siis ei tohi see arusaamine loomulikult areneda niisuguses suunas, et iga tuletõrjuja vaatab enesele kui mingisugusele tulikahju detektiivile, et iga tuletõrjuja hakkab mõtlema, et tema ongi see õige kriminaalametnik, kelle ainsaks ülesandeks on selgitada süütagamist. Säärane olukord on kahjulik tuletõrjele ja uurivale võimule, samuti kahjukannatajaile. Ikka ja alati jääb peasjaks, peanõudeks, et iga organisatsioon täidaks temale antud ülesandeid, seejuures abistades võimaluse piires teise organisatsiooni ametnikke. Tulekustutamise ajal peavad tuletõrjujad juhtima politsei esindajate tähelepanu tule iseäraldusile, mis ise loomustavad tulikahju tekkimist, kusjuures peamiselt võib juttu olla

nähetest tulikahju kohal: neid paneb tähele just tuletõrjuja ja, võib olla, ainult tema kui spetsialist. Säärased tähelepanu juhtimised on harilikult väga tähtsad politseile, kelle töö algab harilikult pärast tulekustutamist. Need tähelepanu juhtimised näitavad politseile muide, kus tuli möllas kõige võimsamalt ja kust tuli sai alguse. See ongi politseile tähtis teada.

Sarnane politsei abistamine tuletõrje poolt on väga tähtis uurimiskäigule. Tuletõrjujad on eriteadlased tule alal, nad teavad, kuidas tulikahju võib tekkida, kuidas normaalselt on tee, mida mööda tuli läheb, nad tunnevad tulikahju harilikku käiku. Seetõttu võib neile kohe silma paista, kui midagi on n. öelda korrast ära, kui tulikahju ei võta harilikku käiku. Seetõttu ei saa süütaja petta kogunud tuletõrjujat ka siis mitte, kui ta katsub kõik veeretada õnnetusjuhtumi või mingi saladusliku põhjuse arvele. Kui tuli ei käi normaalselt rada, ja sellest saab, nagu öeldud, kogunud tuletõrjuja peagi aru, peab tema tähelepanelikult jälgima tule arenemist ja kõike, mis sünnib tulega ja põleva hoonega kustutamise ajal, ta peab peale oma otsekohese töö silmad lahti hoidma, et näha kõike, mis kustutamise ajal sünnib. Seejuures peab ta võimalust mööda uurima põlevat hoonet keldrist põõninguni, et leida tuleallikaid ja tuleasemeid ja selle järgi korraldada kustutamistööd ning teatada tähelepanekuist uurijatele.

Allpool on toodud mõningad välismaal aset leidnud juhtumid, mis tõendavad politsei ja tuletõrje koostöötamise tähtsust süütamiste uurimisel ja selgitamisel. Kõigil neil juhtudel leidsid tähelepanelikud ja teadlikud tuletõrjujad kuriteo jälgi, mida hoolikalt alal hoiti ja kriminaalpolitseile kasutamiseks edasi anti. Peab tähendama, et neil juhtudel mängib muide suurt osa näpujälgede leidmine ja kindlakstegemine.

Mõne aasta eest põles N. vallas maani maha ühe talupidaja heinaküün, mille tagajärjel hävis terve heinasaak. Asjakäigu ja mitmete tunnusmärkide järgi otsustades tuli politsei arvamusel, et tegemist on süütamisega. Kuid kannatanud isiku kohta ei saadud midagi halba öelda. Teisi kahtlustada ei teadnud keegi, ei politsei ega vallaelanikud, samuti ka talupidaja mitte. Viimane oli ümbruses tuntud virga ja kaine töömehena, tema majanduslik olukord polnud halvem ega parem naabruses olevate talupidajate omast, eriti suuri võlgu talul ei lasunud, tema võis enam-vähem lähedalt läbi saada. Tulikahju tekkimise ajal tema muide ei viibinudki talus; peab ütleva, et need, kes ei tunne süütajate kombeid ja trikke, sarnasel juhul kohe arvavad, et eemalolija ei võinud süütajaks olla. Ainus asjaolu, mis kõneles taluomaniku vastu, oli tema soov, et tulikahju koht saaks võimalikult kiiresti puhastatud, küüni jäänused ära koristatud ja et kindlustusselts talle maksaks võimalikult pea kindlustussumma. Viimane asjaolu kuulub nende hulka, mis äratavad politsei kahtlust. Politseile ei annud asi rahu, kuigi väliselt näis kõik korras olevat. Politseile tuli appi üks tuletõrjujaist, kes tule käiku oli tähelepanelikult jälginud ja teadis, kus

tuli sai alguse. Hakati selle tuletõrjuja abil tähelepanelikult õnnetuspaika uurima. Riismete alt küüni nurgast leiti (see oli muide see koht, kust tuli tuletõrjuja arvates alguse sai) poolpõlenud korv ja selle all pooleni põlenud küünal, mis oli asetatud saapamäärde karp; küünal asetati süütaja poolt korvi alla nähtavasti selleks, et tulekuma enne tulikahju tekkimist ei paistaks kaugele. Politsei võttis leitud süütamisaparadi, mis oli konstrueeritud küll äärmiselt lihtsalt, kuid lubas oletada kindlaid tagajärgi, oma kätte ja saatis ta uurimiseks eriteadlasele. Viimasel läks korda kindlaks teha petrooleumijätiste olemasolu saapamäärdekarbis (küüniomaniku majapidamises tarvitati petrooleumi, kuna seda naabruses enam ei tarvitatud valgustamiseks ega muuks otstarbeks). Eriteadlasele läks veel korda kindlaks teha näpujälgi küünla alumisel otsal, näpujalg oli võrdlemisi hästi hoidunud, nii et teda tegelikult võidi kasutada. Tuletõrje ja politsei leiust ei teadnud küüniomanik midagi, samuti ei teadnud ta ka midagi sellest, mis uurimine oli selgitanud. Kui näpujalg oli käes, läks kriminaalametnik talupidaja juurde ja tähendas talle, et tegemist on süütamisega ja seletas talle missuguse aparadi abil toimetati süütamist. Talupidajalt, kes tegi väga imestunud näo, küsiti, kas ta kedagi kahtlustab süütamise toimepanemises. Mees vastas, et *ainsa kahtlusalusena* võiks kõne alla tulla endine sulane, keda talupidaja oli sunnitud vabastama kui kõlbmatut põllutöödele. Endine sulane saadi kätte — kuid tema näpujäljed ei ühtunud leitud jälgedega. Siis võrreldi leitud jälgi talupidaja näpujälgedega ja süüdlane oligi käes. Selle tagajärjel tunnistas mees oma süü lühikese puiklemise järel üles ja nii selgitati süütamine, mis muidu poleks arvatavasti kunagi leidnud selgitamist, sest polnud õiget kahtlustajat ja puudus süütamise põhjus.

Samuti nagu eeltoodud süütamise toimepanija langes teenitud karistuse alla, kukkus sisse ka järgmise süütamise korraldaja. Keegi näilikult jõukas mees kindlustas oma suurepärase korteri kalli sisseseade tule vastu. Mees ootas mõnd aega, kõrvaldas siis korterist väärtuslikumad asjad ja süütas korteri põlema: juhtum, mis tihti suurlinnades kipub minema igapäevaseks nähteks. Tulikahju märgati varem, kui selle korraldaja seda ootas ja soovis. Varsti oli tuletõrje kohal. Tuli ei saanudki õieti areneda enne tuletõrjujate teopaigale jõudmist. Mõnes toas oli tuli siiski kahju teinud, kuid selle levimist takistas õhu puudus. Oli ilmselt selge, et tegemist oli süütamisega: korteris oli mitu tuleaset ja viimased olid õige osavasti jaotatud. Korteril lähemal vaatlusel selgus, et ühe tuleaseme lähedal oli põrandal kokkukeeratud paberirull, mille abil nähtavasti süüdati korter. See paberirull sattus ühe tuletõrjuja kätte, kes juhuslikult teadis, kuidas ümber käia söeks põlenud paberiga, et seda mitte hävitada. Paberirulli lähem uurimine andis üllatavaid tagajärgi: kõigepealt tehti selgeks, et paber, mis oli rulli keeratud, oli võetud korteriomaniku märkmete raamatust, siis selgus, et rullil leidis üks hästi alalhoidunud näpujalg, viimane ühtus korteriomaniku näpujäljega. Võib arvata, et kriminaalpolitsei oleks ka ilma

tuletõrjuja leiuta süütaja süü kindlaks teinud, kuid leid aitas õige ruttu asja selgitada, ilma pikemate uurimiste ja juurdlusteta. Korteriomaniikul ei jäänud muud üle kui süü üles tunnistada, mille toimepanemisele teda kihutasid suured võlad.

Paari aasta eest tekkis tulikahju ühe daamide kübarate suuräri laoruumides. Tulikahju tagajärjel hävis tules äri tagavara. Peatselt selgus, et see — tõesti suur — tagavara koosnes kübaraist, mis enam mões polnud ja seetõttu moodustasid enam-vähem väärtusetu tagavara. Et kahtlustada kedagi võõrast (kuulsat „tundmatut kurjategijat“), oli laoruumi aken purustatud. Suuräri omaniku arvates oli kurjategija purustanud laoruumi akna ja sel teel pääsenud lattu ning seal süütamise toimetanud. See purustatud akna lugu sai süütajale-äriomanikule saatuslikuks. Tuletõrjuja, kes tulikahju ajal esimesena lähenes sellele aknale, pani tähele, et klaasikillud olid aias akna ees, mistõttu aken pidi purustatud olema seestpoolt. Ta kogus tulekustutamise ajal klaasikillud ja andis need politseile üle, puudutades kilde ainult äärtelt, et mitte hävitada võimalikke näpujälgi. Politsei võttis omaniku vahi alla, sest kahtlus, et tema ise ongi süütaja, oli tekkinud kohe pärast tuletõrje kohalejõudmist. Klaasikildude uurimine näpujälgede suhtes jäi miskipärast ära, kuid nende asukoht oli niikuinii küllaldaseks tõenduseks, et asi ei ole korras. Äriomanik katsus alul oma tegu salata, kuid tunnistas lõpuks kuriteo üles.

Süütajad tunnevad samuti nagu teisedki kurjategijad näpujälgede tähtsust, vähemalt mõned neist, ja seetõttu katsutakse kuidagi asja korraldada näpujälgi maha jätmata. Keegi talupidaja süütas küüni, kus asus viljatagavara. Et tuli kiiremini leviks, asetas mees küüni piiritusepudeli ja tõukas selle jalaga ümber. Seejuures toimetas ta nii ettevaatlikult, et ei jätnud oma teada pudelile ühtki näpujälge. Tule kustutamisel sattus üks tuletõrjujaist tühjaks joosnud piiritusepudeli otsa. Kohe oli selge, et pudelit kasutati kuidagi tule süütamiseks. Ta võttis ettevaatlikult pudeli põhju alt välja ja andis selle üle politseile. Pudel saadeti ekspordile. Viimane tegi kindlaks, et pudelil leidub näpujälje osa, peale selle veel mingisugune teine jälg. Mikroskoobiline uurimine näitas, et selle jälje kohal oli pudelil saapamääret ja liiva. Ülekuulamisel seletas küüniomanik, et ta küünis käies olevat jalaga tõuganud mingit eset, kas see aga piiritusepudel oli, seda ta ei teadvat. Samuti ei teadvat tema, kes piiritusepudeli võis toimetada küüni. Ta ei teadvat ka kedagi kahtlustada süütamises. Näpujälje osa pudelil oli liig väike selleks, et aidata kurjategijat kindlaks teha. Kuigi uurijad võimud olid arvamisel, et küüni süütajaks oli selle omanik, ei jatkunud siiski leitud asitõendusist mehe kohtu alla andmiseks. Ka juurdlus ei toonud midagi erilist päevavalgele. Kuigi sel juhtumil kohtus süüdlane pääses teenitud karistusest, ei vähenda see tähelepaneliku ja ettevaatliku tuletõrjuja teeneid, leitud pudel näitas ametnikele selgesti kust leida kurjategijat; et viimase süüd ei saadud küllaldaselt tõendada, polnud tuletõrjuja süü ega mure.

Hiljuti leidis Saksamaal aset kohtuprotsess, mis praegu veel pole lõppenud ja mis näitab, kui võrd tähtsat osa võivad süütamiste uurimistel etendada näpujäljed. Süüalusena protsessis figureeris keegi suurtööstuse omanik, keda süüdistati oma tehase süütamises. Süü tõenduseks oli muu seas tulikahju paigal tuletõrjuja poolt leitud tühi petrooleumipudel, mille küljes leidis suurtööstuse omaniku näpujälgi. Et pudelil leitud näpujäljed ja tehase omaniku näpujäljed kokku läksid, selle üle ei valitsenud kohtus kaht arvamust, seda oli politsei ekspert kindlaks teinud ja selle vastu ei väelnud ka kaitsjad. Siin tekkis sootuks uus küsimus, mille võttis üles kaitsja. Avaldati nimelt kahtlust, kas pudeli küljes, millest on valatud välja vedelik, võib üldse veel leida näpujälgi. On selge, et see küsimus on põhjapaneva tähtsusega. Kohus andis küsimuse uurimise kolme eksperdi kätte (peale politsei eksperdi), kes asja igakülgelt uurisid — ja siiski ühisele arvamusele ei jõudnud. Väljastpoolt juurdekutsutud eksperdid dr. A., dr. B. ja Berliini ülikooli prof. C. asusid seisukohale, et sarnasel juhtumil pudeli külge näpujälgi ei jää, politsei ekspert aga kaitses oma seisukohta, et näpujäljed jäävad või vähemalt võivad jääda. Tema arvamusega ühines lõpuks ka prof. C., kes arvas, et siiski ei ole võimatu sarnane juhtum, nagu on näidanud tegelikult läbiviidud katsed. Kohus, arvestades neid lahkaramusi, ei võtnud eksperite vande alla ja protsess lükati esialgu tagasi.

Lõpuks olge toodud veel üks juhtum, mis näitab kui võrd ettevaatlikult tuleb hoida näpujälgi, et nad ei häviks. Keegi süütaja oli viinud kõik ettevalmistustööd korralikult läbi, tulikahju saigi oodatud alguse — kuid tuletõrje ilmus liig kiirelt kohale. Üks tuletõrjujaist leidis süütamisaparaadi, mis koosnes tühjust sigarikastist, kuhu oli asetatud küünal, kasti põhjas oli püssirohi, mis oli määratud plahvatamiseks. Kuna tuletõrje jõudis kohale enne, kui püssirohi plahvatas, eemaldati aparaat ja anti politseile üle. Küünal oli pooleni põlenud. Aparaat saadeti postiga eksperdile. Viimane sai ainult veel kindlaks teha, et küünla küljes oli hea näpujälje jäljend, et see oli aga niivõrd rikutud, et teda ei saadud enam kasutada võrdlusobjektina. Postiga saatmisel oli püssirohi hõõrunud küünla küljest jäljed. Seega hävis hea asitõendus ja käesoleval juhul ka kindel abinõu süüdlase kindlakstegemiseks, sest teisi kaaluvaid tõendus süütaja isiku kindlakstegemiseks politseil ei olnud.

Võib tuua veel hulka juhtumeid, mis tõendavad kui väärtuslikku kaasabi võivad tuletõrjujad anda kriminaalpolitseile süütamiste selgitamisel. Toodud näidetest peaks jätkuma selgituseks, et arusaaja tuletõrjuja on kriminaalpolitsei ametniku parim abiline süütamise selgitamisel. Vaja on vaid sarnast tuletõrjujate ja politseiametnike vahelist koostöötamist organiseerida ja seda juhtida õigeste roobastesse. Üliagarus tuletõrjujate poolt pole, nagu juba alul tähendatud, samuti soovitatav ja võib anda sootuks vastupidiseid tagajärgi. Tuletõrjuja ülesandeks jääb ikkagi tulikahju kustutamine, selle kõrval aga jälgede leidmine, mis kurjategija jättis teopaigale, nende jälgede ja asitõenduste säilitamine kuni politseile üleandmisele, et

mitte hävitada väärtuslikke ja tihti ainsaid süüd tõendavaid jälgi. Peame meeles pidama, et tehnika arenemisega meie ajal suureneb iga päevaga ka võimalus paremini uurida mitmesuguseid jälgi ja jälgede abil leida süüdlasi. Seejuures ei tohi kunagi unustada väga tähtsat asjaolu. Süütamiste selgitamisel mängivad väga tähtsat osa nn. tummad tunnistajad, kõik need pudelid, karbid, küünlad, paberilipakad jne. Nende tunnistajate keelt peab mõistma, nende tähtsusest peab aru saama, neid peab kasutama nii palju kui see vähegi on võimalik. Inimesed-tunnistajad ei etenda süütamiste juures õieti suurt osa. Paljud tunnistajad on tekkinud õnnetuse tõttu nii ehmunud, et nad tulikahju ajal midagi ei näe ega kuule, kui nad aga midagi näevad, siis on see harilikult valesti nähtud, on suurendatud või isegi elava fantaasia tõttu lihtsalt välja mõeldud. Kui sarnased tunnistajad ilmuvad kord kohtusse, siis on nende tunnistused tihti väärtusetud, sest nad ei tea midagi asjast, või kui nad midagi teavad, siis on see liialdatud või välja mõeldud. On veel teine liik tunnistajaid, kes tõesti midagi asjast teavad. Need on tunnistajad, kes on üht või teist tähele pannud või kuulnud enne süütamist või pärast tulikahju. Need aga midagi ei avalda, nad ei lähe harilikult vabatahtlikult politseisse, et seal üht või teist tunnistada, politsei ise ei tea neid otsima minna. Ei taheta teha tegemist kohtuga, kardetakse kättemaksu jne.

Kõigest sellest tuleb järeldada, et tuletõrjujad võivad politseile tuua väga palju kasu süütamiste selgitamisel. Seetõttu peaks politsei igal pool katsuma leida tuletõrjujaid, kes tunnevad huvi asja vastu ja kes tahavad politseid aidata kuriteo selgitamisel. Neid tuleb õpetada, neile tuleb seletada ja selgitada, kuidas kõige paremini teosteda, mis võib uurijatele võimudele kasulik olla. Sarnaste abilistega suudetakse kahtlemata veelgi suurendada avastatud süütamiste juhtude arvu ja sellega enam-vähem panna piir sellele kuriteole, mis igal aastal hävitab palju rahva varandust.

Liiklemisest Tallinna-Harju prefektuuri piirkonnas 1934/35. a.

Prefektuuri poolt kogutud liiklemistegevuse andmestikust selgub, et prefektuuri piirkonnas liiklemisalal seaduste ning määruste vastaste liiklemisjuhtumite ja õnnetuste koguarv on tunduvalt suurenenud võrreldes eelmise aastaga. Selle arvu suurenemist võime seletada: 1) Tallinnas on suurenenud liikvel olevate jõuvankrite hulk: 1933 oli registreeritud Tallinna linnavalitsuses 1340 jõuvankrit ja 1934 — 1418 jõuvankrit; 2) teostas politsei möödunud aastal järjekindlalt liiklemise kontrolli.

Üksikasjaliselt 1934. a. liiklemisala andmestiku vaatlemisel ja 1933. a. arvudega võrdlemisel selgub, et 1934. a. on Tallinna-

Harju prefektuuri piirkonnas liiklemise alal koostatud protokolle 1353 korral, 1933. a. — 1102 korral. Jaoskondade järgi koostati protokolle 1934. a. järgmiselt (sulgudes arv 1933. a.): 1. jaoskonnas 80 (44), 2. jsk. 312 (268), 3. jsk. 205 (139), 4. jsk. 96 (57), 5. jsk. 45 (57), 6. jsk. 322 (296), Sadama jaoskonnas 7 (32), Nõmme jsk. 113 (85), Raasiku jsk. 24 (38), Keila jsk. 27 (8), Rapla jsk. 4 (0), Raudtee jsk. 118 (78).

Liiklemismääruste rikkujaid karistati kokku 1533 isikut 7946 kr. trahviga, neist kohtu poolt 1017 isikut 6833 krooniga ja politseikomissaride poolt 516 isikut 1113 krooniga.

Jõuvankri juhtimislube võeti ära: jäädavalt 2 isikult, 1 aastaks 7 is., 6 kuuks 6 is., 4 kuuks 3 is., 3 kuuks 2 is., 2 kuuks 3 is., 1½ kuuks 2 is., 1 kuuks 7 is., 2 nädalaks 6 is.

Surmajuhumeid inimestega: meesterahvastega 3 (4), naisterahvastega 2 (3). Raskeid vigastusi inimestega: meesterahvastega 13 (10), naisterahvastega 10 (15) ja lastega 9 (2). Kergeid vigastusi inimestega: meesterahvastega 45 (48), naisterahvastega 37 (40), lastega 7 (5). Tähtsusetu vigastusi inimestega: meesterahvastega 18 (27), naisterahvastega 13 (11), lastega 1 (2). Inimeste sõidukite ette- ja allaajäämisi: autodele 59 (61), mootorratastele 9 (15), jalgratastele 9 (20), trammidele 1 (4), hobustele 5 (6).

Kokkupõrkeid: autode vahel 92 (31), autode ja jalgratturite vahel 47 (27), autode ja hobusõidukite vahel 22 (27), autode ja trammide vahel 9 (13), autode ja mootorrataste vahel 15 (13), jalgratturite vahel 4 (5), mootorrataste ja hobusõidukite vahel 4 (1), autode ja rongide vahel 2 (2), mootorrat. ja jalgrat. vahel 5 (2), jalgrataste ja hobusõidukite vahel 6 (0), mitmesuguste sõidukite vahel 20 (12). Sõidukite vigastusi: autodega 87 (150), mootorratastega 5 (14), jalgratastega 30 (26), trammidega 4 (11), hobusõidukitega 4 (25). Liiklemisõnnetusil tekkinud kahju: autodega 9831 kr. (13978 kr.), riie- tega 306 kr. (300 kr.), muu kahju 4019 kr. (2655 kr.).

Sõidukijuhtide joobnud olekut registreeritud: autojuhtidel 25 (38), mootorrattajuhtidel 1 (3), hobusemeestel 8 (12). Lubamatu kiirusega sõitmisi autodega 71 (51), mootorratastega 8 (7). Ettevaatamatuid sõitmisi: autodega 232 (230), sõidukitega üldse 337 (403). Keelatud kohas sõitmisi: autodega 15 (4), mootorratastega 3 (1), jalgratastega 71 (48), hobustega 3 (4). Keelatud otstarbel teatavail tänavail sõitmisi: autodega 9 (13), hobusõiduk. ja kärudega 4 (6). Keelatud suunas sõitmisi: autodega 25 (8), jalgratastega 8 (3), hobusõidukitega 17 (23). Suunda näitamata sõitmisi autodega 9 (9). Valesuuna näitamisi autodega 19 (5). Seisvast trammist möödasõitmisi: autodega 17 (5), mootorratastega 0 (5). Jalgratastel kahekesi sõitmisi: 13 (0). Jalgratastel lahtiste kätega sõitmisi: 6 (0). Poriga pritsimisi: 8 (4). Sõidukite järelevalveta jätmisi: auto-

sid 11 (4), hobusõidukeid 10 (31). Keelatud kohal seismisi: autodega 50 (11), hobusõidukitega 50 (60), kärudega 15 (32). Loata juhtimisi: autosid 45 (34), mootorrattaid 14 (44). Loata reisijate vedu veoautodel 57 (32). Sõitu ilmumisi vajaliku tunnistuseta: jõuv. juhtimisloata 87 (11), jõuv. registreerimistunnistuseta 59 (7). Juhtimisloata isikule sõidukite juhtida andmisi: autosid 15 (8), mootorrattaid 0 (10). Ülemäära sõitjaid sõidukeil: autodel 1 (1), hobusõidukeil 1 (0). Tule defekte sõitmisel: autodel 48 (56), jalgratastel 15 (21), mootorratastel 7 (4). Tule defekte seismisel: autodel 17 (7), mootorratastel 2 (0). Pidurite korratusi: autodega 23 (0). Mitmesuguseid sundmäärusi rikutud autodega 57 (34), hobusõidukitega 36 (15), jalgratastega 47 (2).

Liiklemisõnnetusrohkeid kohti Tallinnas: S. Karja ja Jaani t. nurk 5 juht. (6), Viru ja Vene t. nurk (Vanaturukael) 5 (6), Veneturul — Jaani t. poolsel ots. 7 (0), Narva mnt. raudtee ülesõidukohal 5 (5), V. Pärnu mnt. ja Kentmanni t. nurk 5 (0), Kreutzvaldi ja Narva mnt. nurk 4 (0), Kaarli pst. ja Kaarli t. nurk 4 (0), Pikal tn. „Päevalehe“ ees 4 (0). Liiklemisõnnetusrohkeid tänavaid: Narva mnt. 26 juht. (29), Jaani tn. 11 (16), S. Tartu mnt. 7 (9), Viru tn. 6 (13), Pikk tn. 8 (0). Liiklemisõnnetusi vähenenud: Estonia puiesteel 2 juht. (7), Toompuiestee ja Endla nurk 0 (7), Hobuse tn. nurgal 1 (6), Raekoja platsil 2 (6), Mundi ja Pühavaimu t. nurk 1 (6).

Eelolevaid andmeid lugedes võime kokkuvõttes ütelda, et kuigi liiklemisjuhtumite arv möödunud aastal on suurenenud, on liiklemine Tallinnas ja Harjumaal paranenud. Paranemine ilmneb selles, et on vähenenud need liiklemisjuhtumid, mis on seoses inimese elu, tervise ja varandusliku kahjuga, nagu surma- ja vigastusjuhtumid inimestega, sõidukite vigastused, õnnetusil tekitatud kahju ja inimeste sõidukite ette- ja allajäämised. Peale selle on tulnud ette sõidukijuhtide juures vähem alkoholi tarvitamist. Selleks on suuresti aidanud kaasa alkoholi auru all sõitjailt autojuhtidelt lubade äravõtmine. Suurenenud on nn. määruste vastane sõitmine: lubamatu kiirusega, keelatud kohas ja suunas, loata reisijate vedu veoautodel, sõitu ilmumine vajaliku juhtimisloata ja registreerimistunnistuseta, seisvast trammist möödaskõitmine jt. Jalakäijate liiklemine kõnniteedel (paremat kätt käimine) ja üle tänava on tunduvalt muutunud korralikumaks. Sellega on osaliselt seletatav ka õnnetusjuhtumite arvu vähenemine inimestega.

Elukutselisist kurjategijaist.

N. Tammik

Huvitava nähtena meie päevil võib konstateerida asjaolu, et pea kõigis kultuurriiges ollakse kibedasti ametis nuhtlusseaduste parandamise, täiendamise ja sootuks uute karistusseadustike loomisega, mis on rajatud teistele adustele kui senised ja millega tahetakse maksta panna uusi põhimõtteid. Peab tähendama, et praegu ei ole teist õigusteaduse ala, kus teooria ja tegelik elu nii vähe on kooskõlas kui kriminaalõiguses. Kõigi riikide kriminaalstatistika näitab hirmuäratava selgusega, et nende kurjategijate arv on minimaalne, kes vanglast või sunnitöölt vabanedes hakkavad korralikku elu elama; isegi surmanuhtlus ei avalda ärahoidvat mõju; seejuures tuleb tähendada, et tegelik elu on näidanud, et surmanuhtluse võimalus siiski pidurdab kuritegevust, kuid, nagu öeldud, mitte niisugusel määral nagu peaks arvama.

Mõne aasta eest ilmus huvitav raamat tuntud kriminalisti, salanõunik dr. Robert Heindl'i sulest, milles põhjalikult uuritakse küsimusi, keda võib nimetada elukutseliseks kurjategijaks, kas elukutselised kurjategijad loobuvad pärast karistuse kandmist oma seadusevastasest tegevusest, missugused on elukutseliste kurjategijate erialad kuritegude toimepanemisel jne. (dr. Robert Heindl, Der Berufsverbrecher. Ein Beitrag zur Strafrechtsreform. Pan Verlag Rolf Heise). Raamat võib pakkuda suurt huvi nii hästi spetsialistile-kriminalistile kui ka vähikule. Autor on reisinud kõik suuremad riigid ja nende asumaad risti-rästi läbi, on neil matkadel tutvunud kõigi maailmajagude karistusasutuste ja -viisidega; paljude piltide najal, mis leidub raamatus, illustreerib autor oma mõtteid, tõendab oma väiteid. Aine: elukutseline kurjategija on tõesti põhjalikult käsitletud, on valgustatud igast vaatevinklist. Autor jõuab oma kogemuste ja reisidel saadud muljete ja andmete põhjal otsusele, et elukutseliste kurjategijate suhtes on enam-vähem kõik kultuurriigid ennast asetanud oma seadusandlusega sarnasesse seisukorda, et praegu õieti ei saa jutugi olla kodanike kaitsmisest elukutseliste kurjategijate tegevuse vastu.

Karistusseadustikes ei leidu harilikult definitsiooni elukutselise kurjategija mõistele. Seda inimtüüpi peab vaatlema kriminoloogiliselt ja hingeteaduslikult, mitte juriidiliselt seisukohalt. Selle kurjategijate liigi juures on tegemist isikutega, kes vaatavad oma seadusevastasele tegevusele kui oma tõelisele ja „normaalsele“ elukutselisele. Nagu hullumeelsed tihti vaatavad tervetele inimestele kui mõistuse kaotanud isikuile, nii loevad elukutselised kurjategijad tihti teisi ebanormaalseiks. Kõrd kirjeldas üks tuntud, vist inglise prokurör elukutselist kurjategijat järgmiselt: elukutselise kurjategija silmapaistvaimks omadusiks on: valelikkus,

salakavalus, väike haridus ja keskmine intelligents, suur tahtejõud ja enese üle valitsemine, arenenud kujutlusvõime ning külmaverelsus ühenduses harilikult hea mälu, haruldane kohanemisvõime ning oskus ennast silmakirjaks moonutada, hoolimatu toorus abinõude valikul oma sihtide taotlemisel ja kõige selle juures — vaatamata tihti väga inetule välimusele — lõpmatu suggesttiivne jõud, eriti naiste suhtes. Heindl lisab sellele veel juurde (sihiga näidata, kuivõrd kardetav on elukutseline kurjategija), et elukutselised kurjategijad vastandina juhuslikele kurjategijaile alati töötavad eriliste trikkide abil, et nad spetsialiseeruvad mõnele kuritegevuse erialale, et nad pea kunagi üksi ei tööta, vaid alati mitme kaasabilisega, et pärast sissekukkumist ning politsei kätte langemist harilikult põhimõtteliselt eitavad igasugust kuritegevust, seejuures aga, mis on iseloomustavaks nähteks, püüavad kriminaalpolitsei ametnikega olla heas vahekorras ja näidata, et nad respekteerivad ametnikke ja saavad aru nende tööst: kriminaalametnik on nende alaline vastane, nende suurim vaenlane, elukutselised kurjategijad kardavad, kuid ei vihka neid.

Peaküsimus elukutseliste kurjategijate küsimuse arutamisel on muidugi see: kas võib loota elukutseliste kurjategijate parandamisele, tegevuse mahajätmisele praegu enam-vähem kõikjal tarvitusel olevate karistusviiside abil? Vastusena sellele küsimusele juhib dr. Heindl tähelepanu Prantsusmaa asumaale — Uuele-Kaledooniale. Seda ilusat saart kasutavad nimelt prantslased ligi kuuskümmend aastat „Siberina“, kohana, kuhu saadetakse asumisele kardetavaid kurjategijaid. Vangidele avaneb siin võimalus teatava aja jooksul korraliku ülalpidamise juures maad saada ning elada vabade kohapidajatena, abielluda ja kasutada selle rikka ja ilusa saare looduse rikkusi. Tegelikult on — kuuekümneaastase praktika tagajärjel! — asi kujunenud Uues-Kaledoonias nii, et ainult üks protsent kurjategijaist kasutab loetletud soodustusi ja hakkab elama vaba kodaniku elu, millele on pandud vaid pidur — väljasõidu keeld. Seejuures tuleb tähendada, et Uues-Kaledoonias ei tunta mingisugust seltskondlikku boikotti, mis ei luba elus langenul uuesti hakata elama korralikku elu. Muide on Uues-Kaledoonias võimalikud järgmised nähted, mis tõendavad, et eelarvamusi sel maal ei tunta ja et ennast korralikult ülalpidavast vangist-kurjategijast võib saada lugupeetud Uue-Kaledoonia seltskonna liige. Pealinna Nouméa parima võõrastemaja kokaks on endine kurjategija, keda asumisele saadeti mitme inimese tapmise pärast mürgitamise teel. Üks kurjategijaist, kes saadeti Uude-Kaledooniasse oma lapse tapmise eest, on ühes jõukamas perekonnas — laste järelevaatajaks; teda kiidetakse väga hoolsa, truud ja lastearmastaja teenijana! Nouméa habemeajamisäri omanikuks on jällegi mõrtsukas, keda omal ajal tunti Pariisis väga kardetava noakangelasena ja kes nüüd igapäev hommikust õhtuni töötab terava habemenõuga, ilma

et muu seas keegi kardaks tema juurde minna; kellelgi ei tule pähe, et habemeajaja oli omal ajal kuulus mõrtsukas, kellelgi ei teki mõte, et mees võib oma habemenuga kurjasti tarvitada! Pealinna suurima ja tähtsaima kaubamaja raamatupidajaks ja sekretäriks on — endine dokumentide võltsija; tema olevat tähendatud suuräris praegu kõigiti usaldusväärne ametnik ja silmapaistvalt kohusetruu inimene! Uues-Kaledoonias on ka keemialaboratoorium, mille juhatajaks oli kaua aega — endine anarhist! Kõik need tõsiasjad näitavad, et kurjategijad võivad — kui nad seda vaid kindlasti tahavad — jälle hakata elama seadusepärist elu. Kuid ülaltoodud näited on kahjuks erandid, pealegi õige harva ettetulevad erandid. Dr. Heindl väidab, et just Uus-Kaledoonia näitab meile, et kurjategijad ei soovi oma tegevusest loobuda, sest nende suure enamiku siht saarel on pääseda täiesti vabadesse, tagasi sõita Prantsusmaale, tagasi sõita Pariisi, et uuesti anduda kuritegevusele, kuid veel ettevaatlikumalt kui varem, et hoiduda sissekukkumisest, politsei kätte langemisest ja jällegi „igavale saarele“ saatmisest. Nad püüavad hoida korda Uues-Kaledoonias ja ennast hästi ülal pidada ainult selleks, et äratada võimude usaldust; seda usaldust kasutatakse 99% põgenemise katseks, mis küll harva õnnestub, kuid kedagi elukutselisist kurjategijaist ei heiduta: mis täna ebaõnnestus, võib homme õnnestuda!

Elukutseliste kurjategijate elukäiku kirjeldab dr. Heindl järgmiselt, kusjuures tuleb silmas pidada, et autor võtab arvesse ainult vaimliselt terveid inimesi, kui sarnastest võib üldse juttu olla kurjategijate peres; igatahes ei kõnele dr. Heindl meelega silmnähtavalt ebanormaalseist kurjategijaist. Elukutseliste kurjategijate harilik elukäik, nende „curriculum vitae“ annab nii mõnegi vastuse küsimusele: mispärast mõni kurjategija ei suuda loobuda või ei taha loobuda seadusevastasest tegevusest. Missugune on siis see elukutselise kurjategija harilik elukäik, kuidas elab ta oma elu, mille lõpptulemusena on, nagu tähendab autor, väga tihti surmanuhtlus.

Kõige halva juur on kasvatus, nii väidab täie õigusega dr. Heindl. Ei ole lõpuks ime, kui inimene satub eksiteele (ilma et keegi teda eriliselt meelitaks kuritegevusele), kes sünnib ja kasvab üles perekonnas, kus ema teenib enesele ülespidamist prostitutsiooniga ja isa muud ei tee, kui joob maha naise raha! Laps on igapäev kõiksuguste inetute koduste stseenide pealtvaatajaks ja -kuulajaks: keegi tema eest ei hoolitse, keegi tema järele ei valva, keegi ei tunne huvi tema vastu. Just vastuoksa — ta on alati ja kõigile ees, ta on ülearune sööja, kelle riietelegi tuleb kulutada. Sarnaste laste esimesed seaduste vastu eksimused seisavad alati vargustes, mis toimetatakse juba varakult kodus, siis koolis, naabrite juures, turul, lahtistes tänavkauplustes jne. Noortele varastele selgub varsti (esimene tähtis elukogemus!), et korda läheb võõrast varandust omandada, ilma et keegi varast tabaks,

ning need esimesed kogemused kuritegevuse teel — vara omandamine tööd tegemata — muutuvad väga tihti mõõduandvaiks alaealise kurjategija edaspidisele elukäigule. Kirjeldatud üksikvargustele järgnevad suuremad vargused, mis juba pannakse toime ühes abilistega, teiste omasuguste kurjategijatega ning, kui niisugune laps vanemaks saab, järgnevad juba kavalasti toimetatud mürdvargused või petmised, võltsimised jne., lõpuks ei jää ka röövimine, riisumine ja tapmine tulemata.

Kuidas kaitses ennast seltskond ja parandab kurjategijaid? Esimeseks parandus- ning kaitseasutuseks on parandusmajad alaealisile kurjategijaile. Juba parandusmajad on tihti „täielikuks õppeasutuseks“, nagu tähendab dr. Heindl, kurjategijaile — kuidas kuritegusid kõige paremini toime panna. Kasvandikud on üksteisele parimateks „õppejõududeks“, mida üks ei tea, teab teine! Noor kasvandik, kes esimest korda satub parandusmajja, õpib tänu vanemaile, enam kogenud „kolleegidele“ varsti seda, mida tema varem ei teadnud. Unistatakse tihti lapsepõlves mingisuguseist ennenägematuist ja ennekuulmatuist kuritegudest ja nende toimepanemisest; tahetakse kord elus kindlasti nii kaugele jõuda, et suurimat kuritegu toime panna, mida maailm kunagi on näinud. Ja need on alles kasvavate inimeste ainsad unistused! Kõik see ei jäta muidugi mõju avaldamata.

Kui lapsepõlv on möödunud ning alaealisest parandusmaja kasvandikust on võrsunud täiskasvanud inimene, tehakse peagi tutvust vanglaga: astutakse dr. Heindl'i mürgiste sõnade järgi ülikooli (vanglasse) pärast keskkooli (parandusmaja) lõpetamist. Kõik, kellel on tulnud elus kauemat aega tegeleda elukutseliste kurjategijatega, teavad, et vanglates omandatakse teadmisi paari kuu jooksul rohkem, kui see on võimalik paariaastase „töö“ tagajärjel tegelikus elus, vabaduses. Ja nii lahkub, näiteks, 25-aastane kurjategija vangimajast täieliste teadmistega, tema ainus mure seisab edaspidises tegevuses selles, et ajast mitte maha jääda, õigel ajal tundma õppida tehnika uusi saavutusi ja neid kasutada varguste, mürdvarguste, taskuvarguste, röövimiste, riisumiste, tapmist juures. Dr. Heindl ütleb ironiseerivalt, et riik ise hoolitseb selle eest, et kurjategija aeg-ajalt läbi teeks täienduskursuse, selleks asetatakse kurjategija mõneaastase või parimal juhtumil mõnekuiise tegevuse järel mõneks kuuks või aastaks vanglasse. Ja nii käib elukutselise kurjategija elu: vabadusest, mida halvasti kasutatakse, vanglasse, sealt jälle tagasi vabadusse, seda aga iga kord kindla põhimõttega — nii kaval ja ettevaatlik olla, et enam ei tarvitseks tagasi minna. Ainus kasulik asi ühiskonnale, tähendab autor, seisab selle eluviisi juures selles, et elukutseline kurjategija sellisele elule ei suuda kaua vastu panna, ta põleb varsti läbi. Olles ühel ja samal ajal tagaajaja ja tagaetav, magades vähe ja ainult siis, kui olukord lubab, süües korratult, elades alalises kartuses politsei eest ning andudes täieliselt kõiksugustele ter-

visliselt kahjulikele ebavoorusile ja kirgedele — see on elukutselise kurjategija elu vabaduses, see lühendab tunduvalt tema eluiga. Ja nii mõnigi kurjategija, kes ei jõua sarnast elu elada, tuleb vabatahtlikult politseisse ja vannub alla.

Veidi pikemalt võiks peatuda elukutseliste kurjategijate erialade juures, millest dr. Heindl kõneleb õige pikalt ja üksikasjaliselt. Erialad ise on peamiselt järgmised: tapmised, röövimised, riisumised, taskuvargused, kauplusevargused, raudtee vargused, kerjamised ühes vargusega, väljapressimised, kautsjonite petmised, valerahategemised, valemängud, naistega kaubitsemised jne.

Riisumisist kõneldes võiks mainida muu seas järgmise huvitava loo, millest kõneleb dr. Heindl. Läänud sajandi lõpul hakkas Pariisis riisumiste arv, mis öösiti toime pandi, kohutaval kombel kasvama: kõik ajalehed kirjutasid pikemalt selle väärnähte üle, politseid kiruti (nagu tavaliselt), nii et Pariisi linnaisadel tuli lõpuks asjaga tõsiselt tegemist teha: publik tahtis, et sagedased riisumised õieti kord lõpeksid. Andmete kogumisel selgus, et riisumisi toimetati peaaegikult laupäeva öösel vastu pühapäeva. Jõuti otsusele (ja väga õieti), et seda tuleb seletada suurema alkoholi tarvitamisega laupäeviti. Seetõttu otsustati laupäeviti sulgeda restoranid ja teised joogikohad kell 1/2 öösel. Tagajärg oli hämmastav: riisumiste arv kasvas lühikese aja jooksul kahekordseks! Ei jäänud muud üle, kui tühistada uus korraldus ja panna maksma endine kord. Riisumiste arv vähenes otsekohe. Edaspidisel asja uurimisel selgus järgmist. Umbes 90% kõigist riisumise juhtumest oli välja mõeldud: abielus olevad kodanikud seletasid öösel koju tulles, muidugi tühja taskuga, et neilt riisuti kuskil pimedal tänavanurgal rahakott rahaga! Kui üלטähendatud keeld pandi maksma, siis pidi sarnase olukorra juures „riisumiste“ arv suurenema: kuna taheti pummeldada, vaatamata linnaisade kõvale keelule, mindi salakõrtsidesse, kus hinnad olid väga kõrged ja kus rahakott tähjenes kiiremini kui kuskil mujal. Kurjategija „tööle asudes“ ei joo kunagi ja kui, siis õige mõõdukalt.

Eriline, suurlinnades juba tuntud tüüp on murdvaras mööblikoormaga. Suvel, kui suurlinna elanikud püüavad võimalust mööda maale sõita, jäävad tihti üksikud majad täiesti tühjaks. Kurjategijad — see eriala nõuab oma iseloomu tõttu juba töötamist salgana — otsivad sarnase maja üles. Et veenduda, et tõesti kedagi majas pole, pannakse ukse vahele väike paberileht või juuksekarv, mis kellelegi silma ei paista. Kui leht või juuksekarv on mõne päeva pärast veel kohal, siis tähendab see seda, et kedagi majas pole ja et „tööd“ võib suurima rahuga alustada. Pärast lõunat sõidab maja ette suur mööblivanke. Valevõtme abil avatakse maja- ja korteriuksed ning algab kibe töö publiku silme ees, tihti isegi mõne juhuslikult möödamineja lahkkel kaasabil. Kui pealtvaatajaid koguneb rohkesti, siis palutakse

harilikult pealtvaatajaid appi „raske klaveri“ või „rahakapi“ alla toomiseks. Sarnase palve peale kaovad harilikult kõik pealtvaatajad ja varastel on vabad käed.

Võiks veel mõni sõna kõnelda elukutseliste kurjategijate koostöötamisest. Nad on oma keskel maksma pannud Taylori tööjaotuse süsteemi. Igaüks neist teab, kus asub vastav „spetsialist“ ja millal teda võib kätte saada. Samuti on alati teada, kus asub mees, kes ostab üht või teist liiki varastatud kraami. Kellel näiteks on palju murdvarguse toimepanemisi, annab neist mõne üle „ametivennale“. Suurlinnades (näiteks Pariisis ja Berliinis) on olemas isegi teatavaid lokaale, kus kurjategijale — ajakohase tasu eest! — öeldakse, kus võib toime panna mõne tulutoova murdvarguse. Muidugi langeb „riisiko“ sarnasel „tehingul“ täiesti „ettevõtjale“. Suurejoonelisi murdvargusi pannakse meie päevil toime isegi kindla tellimise peale vastavate varastatud kraami ostjatele. Rippuvalt sellest, mille järgi tuntakse tarvidust, pannakse toime vargusi, murdvargusi jne., olgu see katusepapp, siid, kuldajad, autod või kautšuk! Käiakse varakult äris pinda sondeerimas, kus on kavatsatud murdvargust toime panna, katsutakse ühendusse astuda äriteenijatega, et nad töölt lahkudes „kogemata“ jätaksid lahti mõne akna või ukse. Kui ettevalmistused on läbi, räägitakse kokku varastatud kraami ostjatega, sõidetakse parajal silmapilgul autoga kohale ning varastatakse nii palju kui aeg lubab. Kui politseile asjast teada antakse (harilikult alles järgmisel hommikul), on kraam juba kaugel, tihti isegi mõnes kaubavagunis, et teise kohta jõuda. Sel ajal, kui ilmuvad plakatid tänavanurkadele, millega publikule teatatakse uueast murdvargusest, võib kraam juba olla mõne ausa kaupmehe laos, kes undki ei näe sellest, millise kauba ta enesele soetas. On olnud juhtumeid, kus kaupmehed, kes teadmatult ostsid varastatud kaupa, paljaks varastatud klientidele tegid ettepaneku osta — kahjukannatajailt varastatud — kaupa, mis hiljuti saadud ja mis võrdlemisi odav. Muide plakatid on väga tähtsad kurjategijaile, nad informeerivad neid varastatud kauba tõelisest väärtusest, mis neile muidugi väga tähtis „lõpuarvete“ tegemisel. Ei saa nõuda murdvargalt, kes täna varastab mootorrattaid ja homme briljante ning ülehõõme inglise riiet, et ta teaks, palju kõik need asjad harilikus ärielus maksavad!

Dr. Heindl jõuab oma raamatus otsusele, et praegused statistilised andmed kuritegevuse kohta ei suuda valgustada tõelist elu ja tegelikku kuritegevuse suurust. Tema mainib ühenduses sellega mõnd viimase kümne aasta jooksul tabatud kurjategijat (nagu Grossmann'i, Haarmann'i Landru'd ja teisi) ja näitab, et kõik need hirmsad roimarid alustasid oma kuritegevust väikeste varguste ja deliktidega. Kui palju keegi neist elus on varastanud ja mitu korda, seda meie ei tea, kahtlemata hoopis rohkem kui kõnelevad politseiaktid, sest kuritegusid toimetati

paljude aastate vältel ja suur hulk neist jäi selgitamata, nii et enam ei saa kindlaks teha, mida tuleb väiksematest kuritegudest kirjutada nende arvele. Dr. Heindl väidab, et kõik nende ja sarnaste roimarite poolt toimitud kuriteod oleksid jäänud teostamata, kui mehi oleks õigel ajal trellide taha pandud — ja, mis peaasi, sinna jäetud. Neid oleks tulnud jäädavalt isoleerida ühiskonnast, sest nad olid, nagu näitasid nende endised, olgugi väikesed kuriteod, elukutselised kurjategijad, kellelt ühiskond võib alati oodata ainult kõige halvemat. Üks Londoni politseipresident seletas kord, et kui tema saaks kinni panna korruga kõik Londoni elukutselised kurjategijad — ja tema arvates võiks nad mahutada tema kabinetti ja ooteruumi, sest nende arv oli tema teada vaid 200 ümber — oleks kuritegevus Londonis likvideeritud. See tõendab omalt poolt dr. Heindl'i väidet, et elukutselisi kurjategijaid ei saa parandada, et neid peab eluks ajaks isoleerima teistest inimestest, ainult siis on ühiskond vabanenud kuritegevusest ja hädaohlikest retsidivistest. Uue-Kaledoonia printsiip tuleks dr. Heindl'i arvates maksuma panna terves tsiviliseeritud maailmas.

Tunnistajad kriminaalprotsessis.

L. Kahkra

Tänapäeva kriminaalprotsessis, mis põhimõtteliselt suuline protsess, mängivad tähtsat osa tunnistajad. Sageli tunnistajate ütlused on ainukesiks tõendusiks, millele toetub kogu asjatoimetus ja rajatakse kohtuotsus. Iga kohtuotsus tugneb kõigi tõenduste ära kuulamisel, kõigi tõenduste väärtuse hindamisel, kuid kohus ei ole seotud seadusnormidega tunnistaja ütluste usaldusvääruse hindamisel, mis tunnustatakse otsuse aluseks. Seepärast kriminaalprotsessis evib erilise ja suure ning olulise tähtsuse tunnistajate ütluste usaldusvääruse hindamine, tunnistajate ütluste täpne formuleerimine ja piiritlemine, eriti aga küsimuse uurimine, missugusel määral ning eeldustel tunnistajate ütlused osutuvad tõendustena asja kohta. Uuemad eksperimentaal-psühholoogilised uurimused on näidanud, et tunnistajate ütluste väärtust kui tõendusi asja kohta, on kohtu praktika seni ülehinnanud, millest ka tingitud rida väärotsuseid kriminaalkohtupidamise ajaloos.

Tunnistaja mõiste ning funktsioonide piiritlemisel on kõigepealt tähtis teha selge vahe ühelt poolt tunnistaja ja süüaluse vahel, teiselt poolt tunnistaja ja eksperdi vahel. Kuigi süüalune võib samuti nagu tunnistaja teatada kohtule oma tähelepanekuist asjasse puutuvate faktide kohta, omavad tema tunnistused hoopis teissuguse protsessuaalse tähenduse kui tunnistajate omad, mida peab hindama hoopis teissuguseil aluseil. Süüdistatavat ei saa

sundida avaldama kõike, mis ta teab asja faktilisest küljest, teda ei saa vastutusele võtta valetunnistuse eest. See oluline vahe tunnistaja ja süüdistatava vahel ei ole ilma praktilise tähtsusega. Seda tuleb pidada silmas küsimuse otsustamisel: kas võib välja kutsuda tunnistajatena isikuid, keda kavatsetakse võtta kohtulikule vastutusele või kes on võetud vastutusele kaassüüdlastena samas kuriteos.

Vahe tunnistaja ja eksperdi vahel seisab selles, et tunnistaja on nõnda ütelda antud sündmuse enese poolt. Tunnistuse andmine faktiliste asjaolude kohta ongi tunnistaja ülesanne, ta on seepärast asendamatu. Ekspert on asendatav. Ta kutsutakse järelduste tegemiseks antud faktiliste andmete kohta — kohtu äranägemisel.

Erilise tähtsuse evib, nagu üteldud, kriminaalprotsessis küsimus tunnistajate ütluste, kui tõenduste, sisulise väärtuse hindamise kohta. Tõe moonutamine tunnistajate ütlustes võib olla kaht liiki: esiteks valetunnistus, s. o. ettekavatsetud ning kuritahtlik vale tunnistamine, ja teiseks tahtmatu tõe moonutamine, mis seletatav tunnistaja isiklike omadustega ning tema eri seisukorraga tunnistuse andmisel.

Valetunnistus võib seista aset leidnud fakti või faktide moonutamises kas väljamõeldud asjaolude toonitamise läbi või säärase tegelike asjaolude varjamise läbi, mis muudavad selle fakti kriminaalõigulikkude tähendust. Nii siis valetunnistus eeldab objektiivse kui ka subjektiivse vale olemasolu tunnistaja ütlustes ja seega võib olla ainult teadlikuks ning ettekavatsetuks. Oma iseloomu järgi peab vahet tegema kahe liigi valetunnistuse vahel, millest üht võib nimetada sõna laiemas mõttes kuritahtlikuks, teist aga mittekuritahtlikuks, arglikuks. Esimesse liiki kuulub sarnane juhtum, kus tunnistaja seletab kohtu ees teadlikult valet, eesmärgiga kohetumõistmise eksituse läbi sünnitada enam-vähem suurt kahju teisele isikule, sundida teda kandma ärateenimatult karistust, või ümberpöörduvalt. See valetunnistuse liik väärrib raskemat karistust kui teine, millesse kuulub ütlus, kus tunnistaja teeb teadlikult ebaõigeid avaldusi, kas oma arglikkuse tõttu, kartes sattuda vastoludesse sellega, mida ta on varem ebaõigelt valgustanud hooletuse või meelesegaduse tõttu, ehk püüab tõsta oma osatähtsust protsessis, juhtida tähelepanu oma isikule ehk jälle olles arvamisel, et tema valetunnistuse läbi võib süüalusele määrata kergema karistuse. Valetunnistuse mõiste alla kuulub ka see, kui tõlk teeb kohule teadlikult ebaõigeid tõlkeid või ekspert vale ekspertiisi. Siia kuulub veel asitõendustena asja juurde kuuluvate dokumentide ning esemete võltsimine või nende ümber tegemine eesmärgiga sellega kaasa aidata kohtualuse süü varjamisele või ümberpöörduvalt. Kvalifitseeritud valetunnistuseks, mis väärrib eriti raske karistuse, on säärane, mis on seotud: 1) süüdistusega raskes kuriteos, 2) omakasupüüdlike motiividega ja 3) süüdivuse tõenduste kunstliku moodustamisega.

Kriminaalseadustiku § 141 järgi karistatakse süüdlast teadvalt valetunnistuse andmises õigumõistmise kahjuks eeluurimisel või kohtus tunnistajana, eksperdina, tõlgina või ümbruselanikuna vangimajaga mitte üle kuue aasta. Samuti karistatakse süüdlast teadvalt valetunnistuse andmises maakorralduse nii kohalikus kui ka peakomisjonis või maksupeakomitees tunnistajana või eksperdina vangimajaga mitte üle kuue kuu (Kr. S. § 141¹), milline sanktsioon võetud Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seadusest (RT 1 — 1932), mis leiti vajalikuna kodifitseerida Kriminaalseadustikku, kuna seesuguse teo karistatavus on tegeliku elu kogemustel osutunud tarvilikuks.

Valetunnistuse kõrval täpses mõttes juhtub kriminaalkohtupidamise praktikas sageli tõe tahtmata moonutamisi tunnistajate poolt, mis ei kanna kuriteo iseloomu, kuid võib asitõendusena sünnitada samasuguseid väärettekujutusi sündmusist nagu kuritegelik valetunnistus. Viimase aja eksperimentaal-psühholoogilised uurimused on näidanud, et ka nende tunnistajate avaldusis, kes puhtsüdamlikult püüavad oma parima teadmise järgi anda tõe truud tunnistuse aset leidnud sündmusest, leidub palju rohkem ning palju suuremaid tõe moonutamisi, kui seda seni arvati. Selle nähte põhjuseks on suurelt osalt üldinimlikud omadused. Kuid sellele võivad lisanduda veel erilised isiklikud omadused, eriti kehaliste ning hingeliste puuduste näol, nii et teatud isikud muutuvad täiesti võimetuks öieti tähele panna asjasse puutuvaid fakte. Seepärast on tähtis pühendada erilist tähelepanu tunnistaja isiku omaduste uurimisele ning tarbe korral kasutada selleks ekspertide kaasabi. Eriti tähtis on, et kriminaalkohtupidamise praktika arvestaks neid üldinimlikke psühholoogilisi omadusi, mille tõttu ka nn. normaalinimeste tunnistused moonutavad tõe, teadlikult ning tahtmatult, palju suuremas ulatuses, kui see on seni peetud võimalikuks. Seda on alles asjakohased eksperimentaal-psühholoogilised uurimused võinud kindlaks teha.

Iga tunnistaja ütluse aluseks on mälestus sellest, mida tunnistaja on näinud, kuulnud või üle elanud. Psühholoogilisest tegureist tingitud tõe moonutamine võib pääseda tunnistaja mälestusisse ning seega ka tema ütlusisse õige mitmel teel ja viisil. Kõigepealt võib faktiliselt aset leidnud sündmus, mille kohta antakse tunnistus, valesi või puudulikult tajutud olla tunnistaja poolt. Kuna mälestus ei koosne üksi neist konkreetseist andmeist, mida toovad meelte organid ja mis puhtal kujul moodustavad vaid teatava kirju ning amorfse massi, vaid sellele lisanduvad juba vastuvõtmise momendil hinge konstruktiivsed printsüübid, nn. kategooriad, nagu üksus ja mitmus, põhjus ja järelmus, subjekt ja objekt, sarnasus ja erinevus jne., siis võib ka meelte organite õige ning täpse tajumise korral tunnistaja hinges tekkida vale ettekujutus aset leidnud faktidest, kui kategooriate väärakendamise tõttu kujuneb öieti tajutud elementidest tõeoludele mittevastav tervik.

Edasi lisanduvad sellele veel temaga assotsiatiivselt seotud teised mälestused ning isiku endised kogemused. Aja jooksul amalga-meeruvad kõik need üksikud psüühilised elemendid, millest koosneb mälestus, järjest täielikumal viisil teatavaks lahutamatuks tervikuks. Kuid ka see ei jää püsima, vaid temas leiavad aja jooksul aset edasised enam-vähem sügavad muutused: mõned elemendid haihtuvad ja vahest kaovad täiesti, võõrad elemendid tulevad juurde ja liituvad olemasolevatega. Kuna kogu see keeruline hingeline protsess sünnib alateadlikult, isikule enesele teadmatult, siis on tema kogu aeg kindlas veendumuses, et tema mälu annab tõetruu pildi omal ajal aset leidnud sündmusist.

Järgmine juhtum, mida toob kuulus psühholoog Münsterberg oma koguteoses „Grundzüge der Psychotechnik“, näitab, kui puudulik on koguni sündmuste käigu haaramine kogenud vaatlejate poolt. Bostoni Unionklubis oli kord lavastatud 14 osavõtja poolt haarav stseen pangakontoris, mis kestis vaid mõned minutid. Pealtvaatajaks oli kutsutud 20 tuntud juristi ning rahandustegelast. Kuid ükski neist ei olnud suuteline või võimeline andma täpset kirjeldust aset leidnud „sündmusest“. Enamail kirjeldusil puudus 50 kuni 60% tõepoolest aset leidnud faktidest ja peale selle leidis neis kirjeldusis niipalju ebaõigeid andmeid, et mõned tunnistajad kuni kolmandikuni täiesti valesti kirjeldasid sündmust.

Kohtupidamise praktika vaatekohalt on eriti tähtis aja mõju mälestuste tõetruudusele. V. Stern'i laboratoorsed katsed on annud selle kohta järgmisi tulemusi: mälestustes mõne sündmuse kohta kasvab vale sisaldavus 5 päeva jooksul 1,5% võrra, 14 päeva jooksul 4,3% võrra, 21 päeva jooksul 6% võrra jne. Kohtupidamise praktika jaoks tuletub neist katseist järgmine tähtis üldine juhis: tunnistaja korduvalt antud ütluste tõetruudus on seda vähem, mida pikemad on ajavahemikud üksikute ülekuulamiste vahel: mida sagedamini isik annab tunnistusi ühe ja sama fakti kohta, seda vähem on vale ning vigade sisaldavus tema ütlusis. Mälestused nagu värskenevad kordamiste läbi.

Kriminaalprotsessis evib sageli erilise tähtsuse sündmustega seoses seisvate ajavahemike täpse pikkuse kindlakstegemine. Selles suhtes on inimeste mälestused eriti ebakindlad ning ebatäpsed. Üldiselt hinnatakse ajavahemikud mälestuste järgi pikemaks, kui need faktiliselt olid. Mac Dougall'i katsed on näidanud, et meestele näivad ajavahemikud keskmiselt 35% võrra pikemaks, naistele aga 11% võrra pikemaks kui nad tõepoolest olid. Seega puudutame veel üht tähtsat momenti, millest sõltub tunnistaja ütluse sisuline väärtus: tunnistaja isiku sugu. V. Stern'i uurimused on annud tulemusena, et naised unustavad vähem, kuid moonutavad tõde rohkem kui mehed. Ta leidis selle kohta järgmised protsentuaalsed vahekorrad: unustamine: meeste juures 20%, naiste juures 13%, tõe moonutamine: meeste juures 7,8%, naiste juures 10,5%. Kuigi nende laboratoorsete uurimustulemuste praktilist väärtust ei tohi ülehinnata ja kuigi üldse seni

läbiviidud katsed on veel liiga puudulikud küsimuse lõplikuks otsustamiseks, tõendavad nad siiski, et meeste ja naiste hingeliste omaduste erinevus on küllalt suur.

Oluliselt mõjub sündmuste tajumisele ka tunnistaja isiku vanus. Eriti peab laste ülekuulamisel pidama silmas lapseea täiesti erinevaid hingelisi omadusi. Prof. Münsterberg soovib laste ülekuulamisel toimida erilise ettevaatusega, et küsimuste formuleerimisega lastele mitte suggereerida vastust. Inglise protsessõiguse järgi võib lapse tunnistusele rajada süüdistuse ainult sel juhul, kui see tunnistus leiab kinnitamist teiste andmete najal. Seda eeskirja ei saa muidugi võtta absoluutse tõena, kuid praktilise üldjuhisenä on ta kahtlemata õige.

Tunnistaja ütlusile mõjuvad tunnistaja isiku eriomadused, tema iseloom ja temperament. Psüühiline reaktsioon mõnele sündmusele, mille tunnistajaks ta oli, ja mälestused sellest on ühed nn. „vaatleja tüüpi“ kuuluva isiku juures, teised nn. „emotsionaalse tüüpi“ juures jne. Edasi tuleb pidada silmas, et harilikult on inimesel hea mälu vaid teatud liigi mälestuste suhtes. Inimene kuulub kas nägemise või kuulmise tüüpi või jälle mootor-esse tüüpi, kuigi tegelikult tuleb ette ka vahepealseid tüüpe. Enamail juhtudel on inimese mälu spetsialiseeritud vaid ühe liigi mälestuste säilitamiseks, mis jäävad kauemini püsima selgete, värsketega ning täielikkudena, kuna teiste liikide mälestused haihtuvad suhteliselt kiiremini. Tunnistaja ütluste hindamisel, eriti nende võrdlusel teiste tunnistajate ütlusiga, võib täieliku ning tõetruu kujutelma saavutamiseks aset leidnud sündmusest väga tähtsaks osutada, kui arvestatakse seda olulist vahet üksikute isikute mälu iseärasuste vahel.

(Järgneb)

Meie aja pildirüüstajad.

M. Tiivas

Huvitavaimaid ja raskeimaid hingeteaduse probleeme on küsimus, mispärast katsub aeg-ajalt üks või teine inimene tagakiusatuna mingisugusest arusaamatust vandalismist hävitada kuulsaid maale või skulptorite teoseid. Tuntud teadlased asuvad tänapäev seisukohal, et sarnastel kordadel on tegemist teataval mõõdul tapmiskirega, millest maalihävitajad ei suuda kõige parema tahtmise juures loobuda. Hingeteadlased lähtuvad seejuures arvamusest, et pea igal inimesel tekib kord või rohkem elus tung tapmist korda saata, kusjuures pole tähtis kas see tung tekib äkilise viha tagajärjel või kestva ärrituse või ebaõiglase kohtlemise tõttu. Normaalinimene suudab sellest tungist võrdlemisi kergesti üle saada, nagu ta üle saab ka teistest kirgedest ja tungidest, mis on ohtli-

kud temale ja tema ümbruskonnale ja mille tulemusi ta selgelt ette näeb nende mittetaltsutamise korral. Kuid leidub — õnneks küll vähesel arvul — inimesi, kellel puudub enesevalitsemise tahtejõud, kes ei saa oma tungidest jagu ja kes lõpuks saadavadki korda teo, mille toimetamiseks see salajane kirg neid alatasa kihutab. Nende kahe äärmuse vahel leiame õnnetuid inimesi, kes ei suuda täiesti jagu saada oma tungidest, kellel aga on siiski niipalju tahtejõudu, et nad ei muutu kirgede ohvriks, kes seetõttu ei muutu veel mõrtsukaks; sellesse liiki kuuluvadki need inimesed, nagu arvavad teadlased, kes oma ihade rahuldamiseks, oma seemise tasakaalu leidmiseks purustavad ja hävitavad kuulsaid kunstiteoseid, kes maalide kallal saadavad täide seda, mida nad ei saada täide inimeste kallal, keda saatus on kaitsnud hirmsama eest — saada oma kaaslase, teise inimese tapjaks.

Sääraseid maalide ja raidkujude hävitajaid ja rikkujaid võib meie ajal sageli leida. Kõigil on veel meeles viimane seda liiki juhtum, kus osaliselt hävitati Rembrandt'i kuulus maal „Anatoomia“, mis asub Amsterdamis riigimuuseumis. Süüdlaseks oli 46-aastane hollandlane Anceaux, elukutselt raamatupidaja. Kui mees võeti vahi alla ja üle kuulati, seletas tema politseinike vastavale küsimusele, et ta tõesti ei tea ega mäleta, mispärast ta tahatis hävitada maali, mis tõukas teda selleks. Ülekuulamisel selgus, et süüdlane polnud üldse kunstiharrastaja, tema teadmised kunsti alal ja maalikunstist eriti olid minimaalsed, olid niisugused, nagu meie neid leiame pea kõigi keskmise hariduse ja intelligentisiga inimeste juures. Ta tundis üldiselt tuntud maalikunstnike nimesid — ja see oli kõik, mis ta maalikunsti alal teadis. Muuseumi sattus ta juhuslikult, lihtsalt tuli tahtmine kord külastada kuulsat riigimuuseumi Amsterdamis. Asja vastu tundsid uurijad erilist huvi ja seetõttu hakati pärima lähemaid andmeid eluloost, eriti viimase aja elu sündmusist enne teo kordasaatmist. Ja nüüd on see asjaolu huvitav, et süüdlane seletas, et tema läinud veidi aega enne hävitamiskatse toimepanemist tülli oma kauaaegse sõbraga, see tüli kasvanud vihavaenuks, nii et süüdlane hakkas kaasas kandma teravat nuga tagamõttega, võib olla, endisele sõbrale sellega kord haiget teha. Muuseumis ta vaatles alul rahulikult pilte, nii nagu teised külastajadki. Maale näitas talle ja teistele muuseumijuht, kes muu seas kõnesoleva maali juurde tulles tähendas, et Rembrandt'i „Anatoomia“ kuulub kallimate maalide hulka muuseumis ja üldse terves maailmas. Kui mees seda kuulis, tekkis tal äkki mõte hävitada maali. Tal tuli meelde, et ta kannab kaasas teravat pussi, ja siis, kui keegi ei pööranud temale tähelepanu, kui kedagi lähedal ei olnud, katsus ta hävitada maali. Kuidas sündis rünnak maalile, süüdlane ei teadnud, ta seletas, et kuriteo toimepanemise silmapilk olevat nagu kustutatud mälestus. Terve see juhtum ja selle käik sarnaneb väga teisele Rembrandt'i maalile kallaletungi juhtumile. See leidis aset paar aastat varem. Seekord oli kallaletungi objektiks Rembrandt'i

maal „Öövaht“. See maal lõigati ja käristati puruks; süüdlane tabati teopaigal. Ka sel korral ei teadnud süüalune seletada, mispärast ta purustas maali, mis põhjustas toimepanema vandalismis akti. Kuid ka selle juhtumi uurimisel tuli ilmsiks väga huvitav asjaolu. Süüalune ise oli harilik kodanik, kuulus inimeste liiki, keda meie oleme harjunud igapäevases elus nimetama ilm-süütuiks inimesiks; tal polnud erilisi vourusi ega erilisi ebavoorusi, ta oli korralik töötægija ja elas terve maailmaga suures rahu. Päev enne kallaletungi toimepanemist sai mees teada, et tema pruut petab teda kellegi teisega!

Sootuks teissugune oli lugu järgmisel juhtumil. Inglise naiste õiguste eest võitlejanna May Richardson ilmus ühel ilusal päeval Londoni rahvuslikku muuseumi, läks sõna lausumata otsekohe Velasquez'i kuulsa maali „Veenuse“ juurde ja raius maali kaasa-toodud kirvega puruks, enne kui keegi oleks jõudnud teda selles takistada. Hullunud naisterahvas toimetati politseisse. Kohe pärast teo kordasaatmist järgnenud ülekuulamisel seletas kinnivõetu suurima südamerahuga, et tema olevat saatnud teo korda täies teadmises, et tema olevatki ainult selleks tulnud muuseumi, et hävitada kuulsa kunstniku maali. Kui May Richardson'ilt päriti, mis põhjustas hävitama kuulsat maali, Londoni suure muuseumi uhkust, vastas tema sõna-sõnalt: „Katsusin hävitada muinasjutulise vanaaja ilusaima naisterahva maali seepärast, et valitus areteeris meie aja imeilusa iseloomuga naisterahva, naiste õiguste eest võitlejate esinaise Emmeline Pankhurst'i“. Huvitav ja iseloomustav on asjaolu, et süüdlasele määrati selle teo kordasaatmise eest kuus kuud türmi, inglise seadused ei tunne raske-mat karistust seda liiki kuritegude toimepanemise eest. Kohtunik, kes asja pidi otsustama, ütles pärast otsuse kuulutamist süüalusele kahjatsevas toonis: „Lihtsa puruksloobitud vaateakna ruudu eest oleksin võinud Teile määrata kaheksateist kuud türmi!“

Meie aeg tunneb ka juhtumeid, kus hävitati kunstiteoseid, ilma et süüdlasi oleks tabatud, ilma et seetõttu oleksid selgunud vandali-smi motiivid. Muidugi võib arvata, et nad olid umbes sama-sugused nagu eelkirjeldatudki. Nii on sootuks selgitamata jäänud imeilusa marmorist grupi „Tants“ hävitamise katse Pariisi suure ooperi ees asuval platsil. See kujur Carpeaux suurteos asetati suure pidulikkusega tähendatud platsile. Paar päeva pärast kuju ülesseadmist valati ühel ööl kuju tindiga üle. Midagi kurjemat tundmatu kurjategija ei suutnud teha, või ei tahtnud ta seda? Kes seda teab, kahjuks jääb see hävitamise katse igaveseks saladuseks, sest politseil ei läinud korda selgitada süüaluse isikut. Motiivi üle vaieldi pikemat aega prantsuse ajakirjanduses, kuid kõik ülesseatud teooriad jäid ainult teooriateks. Süüdlane oli kadunud kui tina tuhka ja seetõttu jäid kõik vaidlused, eeldused, teooriad viljatuks.

Sellevastu aga tuleb kuulsa Portland'i vaasi hävitamise katset seletada nähtavasti jällegi psühholoogiliste põhjustega. See kuulus

vaas anti juba 1809. aastal Briti muuseumile hoidmiseks ja publikule näitamiseks. Omanikuks oli Portland'i hertsog, kes vaasi andis hoiule muuseumile, olles arvamusel, et seal on ta kõige kindlamas kohas ja et seal teda saavad imetleda ka teised. 1845. aastal hävitati see vaas. Üks muuseumi teenreist pani ühel päeval tähele, et keegi tundmatu seisab kauemat aega vaasi ees ja seda aina imetleb. Korraga võttis tundmatu muuseumi teenri suureks üllatuseks vaasi kõrval asetseva raidkuju ja tagus selle abil vaasi kildudeks, enne kui ehmunud muuseumi teener jõudis kohale ja sai võõrast edaspidises hävitamises takistada. Mees ei avaldanud mingit vastupanu, kui kohale kutsutud politseinikud võtsid ta kinni ja viisid ära! Selgus, et tegemist on maalikunstnik Villiam Lloydiga Dublinist, keda tunti andeka kunstnikuna laiemais ringes. Loyd oli paljude ilusate maastikumaalide autor ja viibis juhuslikult Londonis. Kunstnik ei teadnud ülekuulamisel seletada, mispärast ta hävitas teise kunstiteose, ta olevat, oma seletuse järgi, teotsenud nagu pimedusega löödu. Kunstniku isikliku elu uurimisel selgus, et tema naine oli surnud nädal enne kuriteo toimepanemist. Naise surma, kes oli muu seas imeilus inimene ja keda imetles tema iluduse tõttu terve tolleaegne Inglismaa, põhjustas kutsari ettevaatamatus. Naise surma silmapilgust muutus kunstnik. Ta oli rahutu, närviline ja vahetpidamatult ärritatud. Ta ise seletas ülekuulamisel, et tal oli tunne, et tema peab kuidagi kätte tasuma naise surma, et õnnetu juhtum nõuab kättemaksu. Kuid kuidas ja kellele kätte maksta, seda kunstnik ei teadnud. Mispärast ta lõpuks läks muuseumi, mispärast ta seal purustas, mispärast ta purustas just kallihinnalise vaasi, seda mees ei teadnud seletada. Ta mäletas — nii ta vähemalt seletas — ainult veel, et ta seisis ilusa vaasi ees ja seda imetles ja et tal äkki tuli taltsutamatu tung purustada vaasi, seda nii katki lüüa, et temast midagi ei jääks. Muu seas läks hiljem korda vaasi restaureerida, see maksis suurt vaeva ja mõned eriteadlased olid kauemat aega sellega ametis, kuid lõpuks läks ikkagi korda kildudest restaureerida kunstiteos. (Üldse on paljudel kordadel suudetud teadlaste ja kunstnike abil restaureerida purustatud maale ja raidkujusid.) 1929. a. taheti vaas ära müüa ja tuntud kunstiteostega kaubitseja Christy pakkus vaasi avalikul enampakkumisel müügil, kuid vaasi kõrge hinna tõttu ei läinud korda müüa vaasi ja see anti muuseumile tagasi alalhoidmiseks ja publikule näitamiseks nagu varemgi.

On terve rida analoogilisi juhtumeid. Nii teatasid omal ajal Ühendriikide ajalehed, et Ühendriikide osariigis Indianas istutas ühe farmeri naine ühe aia ossa mürktaimi. Selle teo põhjuseks oli Milo Veenuse koopia asetamine mehe poolt aeda. Naine oli vihane mehe peale ja kuna viimane ei tahtnud lasta ära koristada maailmakuulsa raidkuju koopiat, siis naine tahtis mürktaimede istutamiseга näidata oma põlgust alasti kuju vastu — kuigi

see alasti naine oli kivist. Läänud sajandi lõpul asetask ühes väikeses Šoti linnakeses keegi kunstiteostega kaubitseja oma kaupluse vaateaknale mingisuguse raidkuju, mis kujutas jällegi alasti naist. Linna auväärt naiskodanikud olid sellise „väljakutsuva sammu“ üle väga vihased. Ja ühel ilusal õhtul tulid naised kokku ja purustasid vaateakna, võtsid raidkuju välja, viisid selle linnakese turuplatsile, kastsid ta seal tõrva sisse ja siis sulgedesse ja jätsid ta niimoodi „riietatult“ turuplatsile lamama. Päris moodsate abinõudega katsusid Ühendriikide kuulsa Princeton'i ülikooli üliõpilased oma tahet ja ilmavaadet läbi suruda. Ülikooli ees asuvale platsile püstitati ülikooli nõukogu soovil raidkuju, mis kujutas õppivat üliõpilast. Kuju oli asetatud kõrgele alusele. See õppiv ja püüdlik üliõpilane kõrgel alusel, see virkuse eeskuju ei meeldinud üliõpilastele. Nad seadsid kokku pika märgukirja ülikooli rektorile ja seletasid viimases, et sarnane õppiv üliõpilane ei olevatki nende ideaal. Lõpuks paluti raidkuju kõrvaldada. Rektor ja ülikooli nõukogu olid kõrvaldamise vastu. Kuna asi rahulikult teel ei lahenenud üliõpilaste soovide kohaselt, otsustasid üliõpilased valida teise tee. Terve üliõpilaskond kutsuti kokku ja alus lasti lõhkeainetega õhku! See on küll mõeldav vaid Ühendriigis! Ja kuidas sellele reageerisid ülikooli võimud? Kuna kuju ise oli enam-vähem terveks jäänud, püstitati ta uuesti samale kohale, kus ta seisis varem. Sellele vastasid üliõpilased oma moodi. Kui kuju keegi ei valvanud, tõmmati kuju aluselt maha ja raiuti kokkutoodud haamrite ja kirvestega tükkideks, seda tehti nii põhjalikult, et kujust jäid järele vaid killukesed.

On ka sarnaseid juhtumeid maalide ja raidkujude hävitamise alal tulnud ette, kus parima tahtmise juures ei saa öelda, mis põhjustas niisugust hävitamist. Mõnel korral on süüdlased tabatud, kuid ka see pole aidanud motiive selgitada, kas seetõttu, et süüdlastest üldse midagi ei teatud või et süüdlased ei teadnud ise seletada, mispärast nad tahtsid hävitada teatud kunstiteoseid ja et seejuures ei läinud ka korda selgeks teha, et mingisugune sündmus nende elus oleks põhjustanud niisuguse sammu, neil juhtudel pole saadud psühholoogiliselt midagi seletada. Nii näiteks lõigati Londoni rahvuslikus muuseumis üks-teise järel puruks neli Constable ja Richard Vilson'i maali. Mitmel korral rikuti ka tuntud kujuri Epstein'i teoseid — võib olla seetõttu, et nad polnud kooskõlas igapäevase moraaliga, võib olla mõnel muul põhjusel, kes seda teab! Veidi enne maailmasõja algust katsuti hävitada kuulsat Repin'i maali „Ivan Julm ja tema poeg“. Maal asus Moskva Tretjakovi muuseumis ja kujutas seal tsaari ühes tema poolt tapetud pojaga. Maali rikkujaks oli ukrainlane Abraham Balashoff, keda tol ajal tunti vene maalikunstnikuna. Mees purustas kuulsa maali kolme kirvehoobiga. Mispärast? Seda ei teadnud ta isegi, seda ei läinud korda selgitada ka uurijail. Pilt restaureeriti hiljem, kuid asetati klaasi alla, mis mui-

dugi takistas tema vaatlemist. Muuseumi juhatus oli arvamusel, et pildi sisu võib kutsuda esile kallaletungimisi maalile!

Neid ja sarnaseid juhtumeid on katsutud seega seletada, et süüdlane on oma suurte unistuste ohver. Teiste sõnadega, arvatakse, et niisugused kurjategijad kuuluvad inimeste hulka, kes alati unistavad, kes ennast kujutlevad suurtena ja andekatena, kuid jäävad tähele panemata, kes arvavad, et nad on Napoleon'id, Goethe'd või Beethoven'id, kes ennast näevad kuulsate leiduritena, maailmareisijatena, maailmameistrigena mõnel spordialal jne. Need inimesed tahavad vägisi kuulsaks saada. Ja kuna neil puudub Napoleon'i anne, katsuvad nad lihtsamalt läbi ajada, nad katsuvad midagi teha, mis hetkeks kõidaks maailma tähelepanu. Võib tõesti olla, et mõned neil motiividel rikuvad maale ja hävitavad raidkujusid. Sest mida kõik ei tee inimene oma suure enesearmastuse rahuldamiseks! Kuid üldiselt peab ütleva, et ka see seletus ei rahulda, näib nagu poleks meil veel teada niisuguse vandalismi tõeline põhjus. Philadelphia ülikooli professor dr. Larry Chaucer on arvamusel, et praegused teooriad kõnesolevate nähete seletamiseks pole küllaldased ja ei rahulda teadlast, kes on palju tegelenud hingeteadusega. Tema avaldab lootust, et seda ala veel põhjalikult uuritakse ja et kord suudetakse seletada seda vandalismi nähet, mis on nii võõras harilikule, normaalsele inimesele.

Ülendusi hoolekande alal.

V. Vellner

1925. a. maksmapandud Hoolekandeseadus katsus haarata oma alla väga mitmekesiseid ja laialdasi alasid. See seadus katsus korraldada laste, vanade, vigaste abistamist kui ka tööpuuduse vastu võitlemist ning loodusõnnetuste puhul abiandmist. 1925. a. valitses meil majanduslik tõusuaeg. Niihästi fiskus, omavalitsused kui ka eraettevõtted ja -asutused olid majanduslikult võrdlemisi heas seisukorras, kuna tulud maksude ja teiste sissetulekute näol olid enam-vähem kindlustatud. Seetõttu ei sünnitanud suuri ja ülesaamatuid raskusi hoolekandelise abistamise korraldamine laiemal alusel, ehkki juba tol korral oli neid, kes kahtlesid, kui võrd suudavad hoolekannet teostavad asutused täita nende pandud ülesandeid ja kanda nende ülesannetega seotud kulusid.

Viimase aja sotsiaalsed ja majanduslikud nähted, eriti aga süvenev kriis ning sellega kaasaskäivad teised sotsiaalsed halbused on toonud teise olukorra. Rahva üldine sissetulek kahanes aasta-aastalt ning ühes sellega langes ka kodanike maksuvõime. Riigi ja omavalitsuste sissetulekud näitasid aasta-aastalt kahanemise tendentsi. Eelarved kuivasid iga aastaga kokku, mõnes omavalitsuses isegi kuni 40—50%. Seejuures ei näidanud hoolealuste

hulk ja kulutused hoolekande peale sugugi kahanemist, vaid hoopis vastupidi.

Hoolekandeseadusega on suurem osa hoolekandelise abi teostamisest pandud linna-, maa-, alevi- ja vallaomavalitsustele ja üks osa riigile, milline osa on võrdlemisi väike.

Keskmiselt langeb meil hoolekande kuludest elanikule 4 krooni, millest omavalitsuste osa ei jagune kaugeltki ühtlaselt kõigile elanikele. Nii kulutasid linnaomavalitsused 1930/31. eelarveaastal kr. 4,6, aleviomavalitsused kr. 1,5, ajutised maavalitsused kr. 0,25 ja vallaomavalitsused kr. 0,94 ühe elaniku kohta aastas. 1930/31. a. kulutasid hoolekande peale linnaomavalitsused 1.500.000 kr., ajutised maavalitsused 197.000 kr., alevivalitsused 48.000 kr. ja vallavalitsused 735.000 kr. Samal ajal kulutas riik hoolekande peale aga 720.000 kr., kuna omavalitsuste kulutuste kogusumma on 2.481.000 kr. Seega on omavalitsuste kulutused hoolekande peale kaugelt suuremad kui riigi osa sel alal.

Hoolekandeseadus on näidanud oma maksyusel oleku aja kestel, et ta kaugeltki ei vasta aja nõuetele ning ei ole vastuvõetav meie rahva ja riigi kandejõule. Võttes sõna-sõnaliselt seaduse redaktsiooni ja katsudes täpselt täita kõik seadusega pealepandavad kohustused, oleksid omavalitsused juba ammu laostunud. Tahes-tahtmatult on omavalitsused olnud sunnitud piirama kulutusi hoolekande alal ja neid enam-vähem suruma oma eelarve raamidesse. Seadus asetab õieti hoolealused paremasse seisukorda kui seda on suurem osa meie kehvemä rahvakihi esindajaid. Asjata ei väideta, et Hoolekandeseadus on asetanud idiooide, degenerandid ja teised ühiskonna alaväärtuslikud elemendid paremasse seisukorda kui seda on harilik kehv kodanik.

Suuremaks puuduseks Hoolekandeseaduses on hoolekandelise alluvuse segane ja ebaõnnelik lahendus. Need on § 19, 20, 21 j. t., mis räägivad üldisest hoolekande kohustusest ja asutustest, kes on kohustatud teostama hoolekannet ja hoolealusele abi andma. § 19 järgi saab hoolekandelist abi vajav isik abi sellelt omavalitsuselt, kelle piires ta alaliselt hoolekannet tarvitamata viimase 3 a. jooksul viimati vähemalt 1 a. vahet pidamata alaliselt on elanud. Kui sellist kohta ei ole, siis saab ta abi sellelt omavalitsusasutusest, kus ta kõige enam on elanud sama aja jooksul ja samadel tingimustel. Hoolekandelise abistamise sidumine kodaniku alalise elukoha mõistega on tegelikult elus väga raskelt rakendatav. Kui linnades ja alevites on elanikud registreeritud vastavate asutuste juures, siis maal puudub 1930. a. elanike registreerimine, mispärast võimatu on kindlaks teha isiku alalist elukohta, kus ta elanud teataval ajavahemikul. Kuna seaduse § 20, 21 j. t. alusel on esialgset abi annud omavalitsusel õigus abi andma kohustatud omavalitsuselt tehtud kulud tagasi nõuda, kusjuures viimasel ei ole õigust keelduda nende kulude

katmisest või vaielda nende suuruse ja otstarbekohasuse vastu, kui abiandja on pidanud kinni oma harilikest abiandmise viisidest ja seaduslikest abiandmise määradest. Selle tagasinõude õiguse alusel on tekkinud olukordi, kus üks omavalitsusasutus määrab ja annab abi kergel käel ja hakkab siis tagasi nõudma tehtud kulutusi teiselt omavalitsuselt.

Suur segadus valitseb seaduses laste ja alaealiste hoolealuste hoolekandelise abi teostamises. Alaealiste vanuse määrad on väga erinevad mitmesuguste abistamiste alal. Kuivõrd pealiskaudne ja eluvõõras on maksev seadus, näitab juba lihtne näide, kus raugaeaks on arvatud 60 aastat, kes on õigustatud abi saama ühiskonnalt. Ometi samal ajal 60-aastane taluperemees või tööline ei saa kaugeltki veel mõelda töö nurka viskamisele ja puhkusele minekule, vaid on alles täies töömehe eas. Selliseid suuremaid ja väiksemaid puudusi sisaldab Hoolekandeseadus küluses ning võimatu on neid kõiki siin loetleda.

Hoolekandelise abi ümberkorraldamist ja Hoolekandeseaduse muutmist on nõutud mitmelt poolt juba aastaid. Linnade Liidu kui ka Maaomavalitsuste Liidu ja üksikute omavalitsuste poolt on korduvalt juhitud tähelepanu Hoolekandeseaduse puudustele ja nendele väärnähetele, mis meil tulnud ette hoolekandelise abi korraldamisel.

Vaidlused hoolekandelise alluvuse alal üksikute omavalitsuste vahel võtsid sellise terava kuju ja laialdase ulatuse, et omavalitsused oma liitude kaudu olid sunnitud astuma vastavaid samme. Nii sõlmiti Linnade ja Maaomavalitsuste Liidu vahel peale vastavate ühiste nõupidamiste 1933. ja 1934. a. vahetusel kokkulepe küsimuse korraldamiseks. Kokkulepe taotles peamiselt rahulikult teel lahendada tülküsimusi, mis tekkinud üksikute omavalitsuste vahel. Nimetatud kokkuleppe sisu tehti mõlema liidu poolt teatavaks liitudes olevaile omavalitsusile, paludes ja soovitades omavalitsusi pidada kinni kokkuleppest vastastikuste vahekordade õiendamise korral. Kuigi omavalitsused püüdsid osaliseltki täita kokkulepet, siiski on see iseenesest igale omavalitsusele vaba asi ning liitudel ei olnud mingisugust võimu ega vahendit neid selleks sundida. Kõik see kriipsutab makord alla Hoolekandeseaduse puudulikkust ja eluvõõrsust, milles leiduvaid puudusi peab parandama eri kokkulepete kaudu.

Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile saadetud materjalide alusel asuti ministeeriumis mõni aasta tagasi Hoolekandeseaduse muutmise seaduse väljatöötamisele. Esimene põhjanev muutmise seaduse eelnõu töötati välja ministeeriumis 1933. a. Eelnõu jäi seisma ja peamiselt selle tõttu, et taheti ära oodata maakondade reformi lahenemist, kuna hoolekandelise abistamise küsimus on lähedases seoses nende asutustega, kes tegelikult teostavad seda abi ja kelleks on maavalitsused. Maakondade reformi küsimus on veninud tänaseni. Kuna nõudmised Hoolekandeseaduse paran-

damiseks ja muutmiseks üha suurenesid ja omavalitsused kui ka riik ise olid sattunud väljapääsematusse ummikusse hoolekandelise abistamise teostamise alal, siis ei jäänud aega oodata maakondade reformi lahenumise küsimust, vaid asi võeti uuesti ministriumis üles 1934. a. Eelmises projektis tehti terve rida parandusi ja uuendusi ning töötati läbi vastavas komisjonis, kuhu kuulusid Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi, Maaomavalitsuste Liidu ja Linnade Liidu esindajad. Vastastikuste kompromisside alusel suudeti lõpuks välja töötada enam-vähem kõiki rahuldav eelnõu. See ei moodustanud enesest küll uut Hoolekandeseadust, nagu soovisid liitude esindajad, kuid ta sisaldas siiski enam-vähem kõik vastavad parandused, mis olid hädavajalised hoolekandelise abi korraldamise alal. Väljatöötatud eelnõu pandi maksma Riigivanema poolt dekreedina 3. mail k. a. Kuid „Riigi Teatajas“ ilmunud Hoolekandeseaduse muutmise ja täiendamise seadus ei sisalda kaugeltki kõiki neid parandusi ja muudatusi, mis olid nähtud ette eelnõus. Muutmise seadus sisaldab ainult kõige hädavajalisema ning ei saa kaugeltki olla hoolekandelise abi korraldamise lõplikuks lahendajaks. Maksmapandud seadusest on jäetud välja osa neid muudatusi, mis oli nähtud ette eelnõus, nagu hoolekandelise alluvuse küsimus, kulude tagasinõudmise küsimus, kulude jaotamise küsimus riigi ja omavalitsuste ja üksikute omavalitsuste vahel, alaväärtuslike elementide sigivõimetu tegemise küsimus jne. Nähtavasti eelnõu maksmapanekul ei tahetud puudutada hoolekandelist abi teostavate asutuste vahetkordi, kuna niikuinii omavalitsuste reformiga selles tuleb ette võtta mitmesugused ümberkorraldused, ning on lahendatud ainult küsimused, mis aitavad osaliseltki piirata hoolekande kulusid abi andvate asutuste suhtes.

Hoolekandeseaduse muutmise seadus taotleb kõigepealt ühe suurema hoolekandelise abistamise puuduse kõrvaldamist, s. o. hoolekande kulude piiramist ja kohustuste täpsemat kindlaksmääramist. Sissejuhatus sellele annab § 1, kuhu on võetud sisse tingimus, et hoolekandelise abi korraldamisel tuleb pidada silmas, et hoolekandeline abi ei ulatuks üle nende elatistingimuste, milles tavaliselt elavad töötava rahva kihtidesse kuuluvad kodanikud, kes ei kuulu hoolekande alla. Sellega on piiritletud hoolekandelise abistamise ulatus, kuigi ainult deklaratiivselt. Sellega on tahetud ära määrata üldlauseliselt alus, millises ulatuses abistamine võib teostuda. Kuigi see lause sisaldab ainult deklaratiivse väljenduse ja ei määra kindlaid arvulisi määre ega norme, siiski ta annab hoolekannet teostavaile asutustele teatava normaalse, üldise mõõdupuu hoolekandelise abi teostamisel. Peamõte seisab siin selles, et hoolealused ei ole õigustatud saama hoolekandelist abi suuremas ulatuses ja nende elujärg ei võiks kujuneda paremaks kui see on tavaliselt töötava rahva kihtidesse kuuluval kodanikul, kes ei kuulu hoolekande alla. Seega ei või öelda, et hoolekannet teostavad asutused oleksid kohustatud hoolekannet teostama ula-

tuses, mis võimaldab hoolealustele parema äraelamise ühiskonna kulul, kui seda võivad lubada enesele töötavad kodanikud.

Ühtlasi on võetud sisse põhimõte, et hoolekandeaustusse paigutatud abisaajaile korraldatakse nende jõu ja võimete kohaselt töid. Kuivõrd see tegelikus elus on läbiviidav, on teine küsimus, kuid põhimõtteliselt on õige, et ühiskonna kulul elavad liikmed oma ülalpidamise kuludest osagi tasa teenivad.

Täiesti uena on võetud sisse hoolekanderaamat. Välismaail on mitmel pool hoolekanderaamatu süsteemi juba mõnd aega edukalt rakendatud. Ka meil on nõutud korduvalt hoolekanderaamatu sisseseadmist, mis aitaks ühtlaselt ja õiglaselt korraldada hoolekandelist abistamist. Senini olid sagedased nähted, kus üks hoolealune sai hoolekandelist abi mitmelt poolt. Vilunud abitarvitajad oskasid üles otsida kõik võimalused ning kõikjalt pressida toetusi välja. Selle tagajärjel kannatasid muidugi teised abisaajad. Hoolekanderaamatu mõte seisab selles, et sinna märgivad abi andvad asutused, nii omavalitsused kui ka eraorganisatsioonid, andmed abiandmise üle. Ja seetõttu on igale abi andvale asutusele teada, kas hoolealune on saanud abi või mitte. Kuivõrd hoolekanderaamat praktilises elus teostamist leiab, on ise küsimus, kuid seda peaks näitama lähem tulevik.

Omavalitsuste hoolekandeaustusse sisseseadmiseks annab Haridus- ja Sotsiaalministeerium toetust riigi eelarvega lubatud krediitide piires 50% asutuse sisseseadmise kuludest.

Muutmise seaduse § 11 on katsutud lahendada hoolekandelise abistamise normide küsimust. Hoolekandelise abi normide, s. o. hoolekande määrade ja aluste üle on olnud palju vaidlusi. Vana seaduse järgi oli nähtud ette hoolekandekavade ja -normide väljatöötamine iga aasta jaoks. Tegelikult ei saadud nende kavade koostamise suhtes seaduse tähest kinni pidada, ning see on jäänud senini rohkem paberile. Uue seaduse järgi tulevad hoolekandenormid üle riigi kokku Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile, kellel on õigus nendes normides teha parandusi. Seaduse mõte seisab selles, et iga omavalitsus, arvestades oma kohalikke olusid, võib määrata kindlaks oma administratiivpiirkonna kohta normid, kuid et omavalitsused ei talitaks liiga omapead ja nendes valitseks ühtlus ja kord, on keskvalitsusel õigus omavalitsuste poolt koostatud normes teha parandusi ja muudatusi.

Omavalitsuste majanduse ja abiandmise ulatuse piiramise huvides on seaduse § 25 muudetud selles mõttes, et omavalitsusele on antud õigus, aga mitte ei lasu temal kohustused, korraldada abiandmist nendele puudusekannatajaile, kellel on omakseid või sugulasi. Endise korra järgi olid omavalitsused konustatud abiandmist korraldama vaatamata sellele, et abivajajal on jõukaid sugulasi või omakseid. Tuli ette isegi juhtumeid, kus hoolealune surres jättis järele suure päranduse, vaatamata sellele, et ta juba mitmed aastad oli end elatanud ühiskonna kulul ja abil. See on täiesti vajaline ja eluline muudatus, ning aitab kergendada omavalitsuste tegevust hoolekande alal.

Omavalitsuste hoolekandekulud suurendab tunduvalt § 75 muutmine. Endise korra järgi vigaste ja kurikalduvustega laste, pimedate ja kurtummade ja nõrgamõistuslike eest hoolitsemine oli Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi ülesanne, kuid uue seadusega langevad hoolekandekulud eelpoolnimetatud isikute eest suuremalt osalt omavalitsuste kanda. Riigi kanda jääks ainult nõrgamõistuslike ja vaimuhaigete eest hoolekanne nii sellekohaseis asutis kui ka väljaspool asutusi ning ühtlasi ka rinnalastekodude sisseseadmine ja laste ülalpidamiskulud nendes kodudes. Kuigi § 10 alusel on võetud riigi kanda 50% hoolekandeesutuste sisseseadmise kuludest, siiski ei kata see kaugeltki neid suurenevaid kulusid, mis tulevad juurde omavalitsustele, eriti linna-, alevi- ja vallamavalitsustele nende hoolealuste ülalpidamise alal vastavais asutis.

Abistavate asutuste seisukorda on parandatud seega, et hoolekandekulude tagasinõudmist hoolealustelt või vastutajailt isikult on võimaldatud administratiivkorras. Senine kohtu korras nõudmine oli tülikas, kuna uus kord võimaldab omavalitsustele tehtud kulude tagasisaamiseks palju lihtsama korra.

Elulise uuendusena on antud õigus hoolekandeesutusele, kes annud abi väljaspool abielu sündinud lapsele, ilma lapse ema erilise volitusega esitada kohtule nõudepalveid ja ajama asju lapse isalt *lapse elatisraha* nõudmiseks ning vastu võtma väljamõistetud summasid. Lapse isalt väljamõistetud ja kättesaadud elatisrahast kaetakse esimeses järjekorras lapsele korraldatud hoolekandekulud, ja ülejääk, kui see olemas, makstakse välja lapse emale. See uuendus tõsteti omal ajal üles Maaomavalitsuste Liidu poolt Haridus- ja Sotsiaalministeeriumile esitatavas Hoolekandeseaduse muutmise kavas. Sageli juhtub, et vallaslaste emad kas on niivõrd vaesed või saamatud, et nad ei suuda ise algatada alimentide protsessi kohtus. Omavalitsused on kohustatud andma nendele abi, vaatamata sellele, et väljaspool abielu sündinud lapse isal on küllaldasi võimalusi lapse emale ja lapsele abi andmiseks. Seepärast on täiesti õige, et omavalitsustel on õigus ise algatada selliseid protsesse ja vastu võtta väljamõistetud summasid.

Samuti on vastuvõetav ja eluline seaduse täiendus seega, et hoolekande korras alalist abi saavate isikute poolt oma varade kinkimise või pantimise kohta tehtud lepingud või kokkulepped on maksvad ainult siis, kui kinkija või pantija elukohta, linna-, alevi- või vallavalitsus selleks on annud nõusoleku. Nende isikute kinnisvarade võõrandamise või võlgadega koormamise takistamiseks kantakse abi andva asutuse nõudel kinnistusraamatusse vastav keelumärkus. Sellega on pandud piir selliseile ebaloomulikele näbetele, kus hoolealune, kes on saanud alalist abi omavalitsuselt, hiljem oma varanduse kingib hoopis kolmandale isikule, ja omavalitsustel ei ole mingisugust võimalust tehtud kulusid tagasi saada.

Isikute kohta, kes jätavad oma perekonna hooletusse ja nalga, on toodud sisse uuendus, et omavalitsusil on õigus vastava pere-

konnaliikme avalduse põhjal teha otsus sisse nõuda administratiivkorras perekonnatoitja teenistustasust vastav summa tema perekonna ülalpidamiseks. Sellega on tahtud osaltki tõkestada oma perekonna ülalpidamise kohustusi unustanud perekonnaisade pillavat eluviisi ja tegevust ning kindlustada perekonnaliikmetele teatava osa perekonnapea palgast.

Ülaltooduga on märgitud peamiselt kõik tähtsamad muudatused ja uuendused hoolekande korralduse alal uue seaduse alusel. Nagu nähtub eeltoodust, ei ole sellega kaugeltki lahendatud kõik küsimused hoolekandelise abi ümberkorraldamise alal. Välja on jäänud kuritegeliste ja ebanormaalsete elementide sigivõimetuks tegemise küsimus, mis oli sees vastavas seaduse eelnõus ja missugune uuendus on hädavajaline. See küsimus leiab lahenduse vastava eriseadusega. Lahendamata ja ümber korraldamata on jäänud ka hoolekandelise alluvuse küsimus, mis on raskeimaid ja valesaimaid küsimusi ja on olnud aluseks lõpmatuile vaidlusile ja kohtuprotsessidele üksikute omavalitsuste vahel. Välja on jäänud ka lahtise hoolekande üleviimine maavalitsustelt valdadele, kus maavalitsused oleksid jäänud ainult vastavate hoolekandeseaduste sisseeadjateks. Samuti on jäänud välja vastavate rahaliste vahetõrgete korraldamine riigi ja omavalitsuste vahel, mis oli võetud sisse seaduse eelnõus, jagades hoolekandelise abistamise kulud vastavas protsentuaalses vahetõrgete riigi ja omavalitsuste vahel. Kuna need küsimused on kõik laiaulatuslikud ja kaugelulatava tähtsusega, siis nende lahendamine on uue seadusega jäetud lahtiseks. Maksmapandud muutmise seadus on nimelt hädavajaliseks täienduseks ja paranduseks hoolekandelise abi korraldamise alal. Oleks õigem olnud, nagu soovitasid omavalitsuste liidud, jätta seaduse parandamine ja lappimine ja töötada välja täiesti uus seadus uutel alustel ja põhimõtetel, kuid nähtavasti ei jõutud sellega oodata.

On selge, et käesolev parandus võib kesta ainult ajutiselt ja varsti tuleb uuesti asuda Hoolekandeseaduse põhjalikule ümber-töötamisele. Kuna hoolekandelise abi ümberkorraldamise küsimus on lähedases seoses omavalitsuste reformiga ja eriti maakondade ümberkorraldamisega, siis tuleb meil enne ära oodata selle küsimuse lahenumine. Maakondade küsimus peaks lahenuma selle aasta sügisel, ning sellega tuleks hoolekandelise abi ümberkorraldamise küsimus uuesti päevakorrade arvatavasti juba tuleval aastal. Uue põhjaliku ja elule vastava Hoolekandeseaduse väljatöötamine on hädavajaline ja selleks tuleb kaasa aidata kõigil, kes sellest huvitatud ja olenevad. Eriti tuleb omavalitsusil kui suuremail hoolekandelist abi teostajail ja nende liitudel hoolt kanda selle eest, et uus seadus tõesti oleks eluline ja vastaks meie rahva ja riigi kandejõule ja iseloomule.

Kinnisvarade sundvõõrandamisest.

E. Dolf

Balti Eraseaduse eeskirjade järgi (§§ 867 ja 868) omanduse õigus varade kohta lõpeb kas omaniku enese määramisel või omaniku nõusolekuta. Juhtumite hulgas, kus omanduse õigus läheb kaduma vastu omaniku tahtmist, näeb BES § 868 muu seas ette ka varade sundvõõrandamise. Käesolevas kirjutises tutvume lähemalt kinnisvarade sundvõõrandamisega. Vastavatest seaduse eeskirjadest selgitava ülevaate andmine osutub vajalikuks seetõttu, et kinnisvarade sundvõõrandamise juhtumeid tuleb kaunis tihti ette, kuna sundvõõrandamiste algatamises ja teostamise käigus sageli kaldutakse kõrvale seaduse eeskirjadest.

I. Kinnisvarade sundvõõrandamine on BES § 868 järgi lubatud ainult riigi või omavalitsuste tarveteks. Sundvõõrandamine võidakse võtta ette ainult siis, kui seda nõuavad kaaluvad asjaolud, nimelt astutava sammu üldkasulik iseloom. Need sundvõõrandamist nõudvad asjaolud võivad olla majanduslikku, kultuurilist, strateegilist, tervishoidlikku laadi jne. Sundvõõrandamisele, kus kinnisvara hind määratakse kindlaks mitte omaniku tahtel, vaid erikorras toimetatava hindamise teel, seadus lubab asuda ainult siis, kui ei leita võimalust asja lahendada kokkuleppel. Seepärast riigi- ja omavalitsusasutised, kui nad vajavad võõrast kinnisvara oma üldkasulike ettevõtete jaoks, peavad kõigepealt selle kinnisvara katsuma omandada vabal kokkuleppel; kui see korda ei lähe, alles siis asjale sundvõõrandamise korras käiguandmise otsustama. Sundvõõrandamiseks käiguandmise küsimuse otsustamine omavalitsustes kuulub volikogu võimkonda. Kokkuleppe katsed eriti hinna asjus peavad toimuma kirjalikult, et oleks võimalik ministril, kes annab asjale käigu, seisukohta võtta, kas on kõik vajalikud samud astunud kokkuleppe saavutamiseks.

BES § 868 põhjal peab iga üksiku sundvõõrandamise jaoks antama eriseadus. Erandi sellest üldisest korrast moodustab kinnisvarade sundvõõrandamine linna ehitusplaani järgi tänavate või avalike platside ning parkide alla, millised juhtumid Ehitusseaduse § 177 täiendamise seaduse (RT 68 — 1924) põhjal otsustab Vabariigi Valitsus vastava linnaomavalitsuse ettepanekul. Seaduse eelnõud ja ettepanekud Vabariigi Valitsusele ses asjas esitab vastav minister.

II. Eraomanduse puutumatus tõttu kinnisvarade sundvõõrandamise, kui see on vajalik mõneks riigi või omavalitsuse otstarbeks, võib võtta ette ainult õiglase ja korraliku tasu eest. Kuna selle tasu kindlaksmääramiseks ei ole antud vene ajal end. Balti kubermangude jaoks erilisi eeskirju ega seda ei ole tehtud ka hiljem eesti ajal, siis toimub see tasu määramine BES § 868 märkuse 1 järgi Vene Tsiiviilseaduse (VSK X k. 1 j., 1914. a. v.) eeskirjade alusel. § 577 nendest eeskirjadest nõuab, et riigi või omavalitsuse

kasuks kinnisvara sundvõõrandamist teostav asutis peab pärast sundvõõrandamise seaduse maksamahakkamist või Vabariigi Valitsuse otsuse avaldamist pöörduma kinnisvara omaniku poole ettepanekuga, üles anda tema poolt nõutav hind. Pärast seda, kui kinnisvara omanik on teatanud oma hinna, peab nimetatud asutis võtma seisukoha, kas nõutud hind vastab kinnisvara tõelisele väärtusele. Kui osutub, et see hind vastab väärtusele, siis ei ole vajadust panna toime kinnisvara ametlik hindamine sundvõõrandatud varade hindamise komisjoni abil, vaid sundvõõrandamist teostav asutis esitab hinna ühes oma arvamusega kinnitamiseks Vabariigi Valitsusele või lõpetab asja hinna kinnitamisega (§ 588). Kinnisvara hind tasutakse rahas või omanikuga kokkuleppel vahetuse teel samaväärtusliku kinnisvara vastu.

Kui aga sundvõõrandamist teostav asutis leiab, et nõutud kinnisvara hind ei vasta tema väärtusele, milline asjaolu tuleb konstateerida vastava põhistatud otsusega, siis teeb ta korralduse asuda selle kinnisvara üleskirjutamisele ja hindamisele (§ 580).

III. Üleskirjutamist toimetab sundvõõrandamist teostava asutise ettekirjutusel kohalik politseiametnik Tsiviilkohtupid. seaduse (VSK XVI k. 1 j. 1914. a. v.) § 1101—1116 eeskirjade järgi. Üleskirjutamise juurde kutsutakse politseiametniku poolt kaks või kolm tunnistajat peaaesjalikult sundvõõrandatud kinnisvara naabrite hulgast. Samuti kutsutakse üleskirjutamise juurde kinnisvara omanik või tema volinik, milleks määratakse neile kuuekuine tähtaeg, arvates kirjaliku kutse saamise päevast. Kui omanik või tema volinik ei ilmu pärast tähtaja möödumist üleskirjutamise juurde, siis toimetatakse see ilma nende juuresolekuta (§ 581).

Kinnisvara omanikule või tema volinikule üleskirjutamise juurde ilmutamiseks seadusega määratud kuuekuine tähtaeg võib muutuda sel juhul, kui sundvõõrandamise seadusega asja huvides määratakse üleskirjutamise toimetamiseks mõni lühem tähtaeg, nagu see näit. on leidnud aset kinnisvarade sundvõõrandamisel Tallinna linnale uue tänava rajamiseks seoses Härjapea kollektori ümberehitamisega (RT 83, 84 ja 87 — 1934), kus üleskirjutamine pidi toimuma kahe nädala jooksul.

Lühendatud kahenädalane üleskirjutamise tähtaeg on seaduses nähtud ette erijuhtude jaoks, nimelt kinnisvarade sundvõõrandamise kohta uuesti ehitatavate ja olemasolevate raudteede ning sõjalisteks tarveteks (§ 594, 595, 595⁴).

Kinnisvara üleskirjutamise akt peab sisaldama: 1) aluse, mille põhjal üleskirjutamine toimub, 2) kinnisvara täpse asukoha, 3) millistest osadest kinnisvara koosneb, lähemalt ära märkides kogu kinnisvara kui ka selle üksikute osade nimetuse, 4) kes on kinnisvara omanik, kruntrendi või põlise rendi puhul selle pidaja, ja kas kinnisvara on kellelegi panditud ja missuguse summa eest, 5) millise akti põhjal on kinnisvara omandatud, kui seda on võimalik kindlaks teha esitatud dokumentide järgi (§ 1103).

Üleskirjutamise aktis näidatakse: 1) kinnisvara piirid ja selle naabrite nimed, 2) kinnisvarale kuuluv maa-ala, metsad ja veed, 3) millised asuvad kinnisvaral ettevõtted, millises seisukorras nad on, samuti ka nende juurde kuuluvad ehitised, ja 4) muud andmed, mis selgitavad kinnisvara asendit ja koosseisu, nagu: kinnisvara kohta sõlmitud lepingud, tööloomad, põllutööriistad, masinad, kaugus linnadest, laevasõiduks kõlvulistest jõgedest või raudteedest jne. (§ 1104).

Kui maa-ala suurusel puuduvad andmed, siis märgitakse see akti umbkaudu, tähendades, palju külvatakse vilja maha ja palju saadakse heina (§ 1105).

Maja üleskirjutamisel näidatakse: 1) kas ta on kivist või puust ja millega kaetud, 2) tema pikkus, laius ja kõrgus ja 3) kordade ning eluruumide arv (§ 1107).

Ehitised, mis on püstitatud elumajast lahus, kuid kuuluvad viimase juurde, kirjutatakse üles igaüks eraldi, märkides: 1) nende suuruse, s. o. pikkuse, laiuse, kõrguse ja kordade arvu, 2) materjali, millest nad ehitatud, s. o. kas nad on kivist või puust, ja millega kaetud, ja 3) nende otstarbe (§ 1108).

Vabrikute ja käsitöökodade üleskirjutamisel näidatakse: 1) millistes ruumides nad asuvad, s. o. kivi- või puumajades, ja millega kaetud, 2) ehitiste suurus, kordade ja eluruumide ning tööruumide arv, 3) tammide, telgede ja masinate arv, mis on töö juures tarvitusel, 4) saaduste arv, s. o. kui suur on olnud nende alam- ja ülemmäär viimase viie aasta jooksul (§ 1109).

Üleskirjutamise akti võetakse kõik vallasvara, mida ei ole võimalik lahutada üleskirjutatavast kinnisvarast nende otstarbe pärast või tsiviilseaduste alusel (§ 1110).

Kinnisvara omanik, kruntrendi või põlise rendi puhul selle pidaja on kohustatud üleskirjutamiseks esitama dokumendid, kaardid ja üldse kõik aktid, millega määratakse kindlaks üleskirjutatava kinnisvara pindala ja tema õigused selle kinnisvara suhtes (§ 1111).

Kinnisvara omanik või selle pidaja, kui ta ei esita kuni üleskirjutamise lõpuni eeltähendatud dokumente ja akte, ei ole õigustatud kaebust tõstma üleskirjutuse ekslikkuse kohta (§ 1112).

Vaidluse all olevad maa-alad kantakse üleskirjutamise akti, märkides nende suuruse ja piirid ning missugustes asutistes vaidlusasi arutusel (§ 1114).

IV. Sundvõõrandatud kinnisvara hindamist Vene Tsiviilseaduse § 582 muutmise seaduse (RT 86 — 1922) põhjal toimetab erikomisjon, kelle koosseisu kuuluvad: maavalitsuse esimees komisjoni juhatajana, kohalik rahukohtunik, maakonna politseiülem, kohalik maksuinspektor, valla-, alevi või linnavalitsuse esindaja vallast, alevist või linnast, kuhu kuuluvad sundvõõrandatud kinnisvarad, ja maakonna riigimaade ülem — riigimaade sundvõõrandamise puhul.

Hindamise toimetamiseks korralduse saab komisjon sellelt asutiselt, kellele on tehtud ülesandeks seadusega või Vabariigi Valitsuse otsusega sundvõõrandamise teostamine.

Hindamise toimetamisel peab komisjon pidama silmas järgmisi nõudeid (§ 584):

1) Hindamiskomisjoni koosolekute päevast peab komisjon teatama kirjaliku kutsega asjaosalistele pooltele, s. o. sundvõõrandatud kinnisvara omanikule või pidajale ja asutisele, kelle kaks kinnisvara võõrandatud. Tuleb valvata selle järele, et kutse saadetakse õigele omanikule või pidajale, missugusest nõudest ei ole tegelikult alati peetud kinni, eriti juhtudel, kui on tegemist kinnisvara surnud omaniku või pidaja pärijatega, ja selle tagajärjel on tulnud tühistada kogu hindamine.

Kutse saatmine on vajalik selleks, et asjaosalised pooled võiksid isiklikult või oma volinike kaudu esitada komisjonile nii kirjalikke kui suulisi seletusi asja kohta, milleks neile seadus annab õiguse.

Poolte mitteilmumine komisjoni koosolekule ei pane seisma hindamise toimetamist.

2) Komisjonil on õigus tegeliku olukorra selgitamiseks panna oma liikmete kaudu toime ülevaatus kohal ja kuulata üle ümbuskonna elanikke; tehniliste küsimuste selgitamiseks komisjon võib kutsuda oma istungitele asjatundjaid (eksperte).

Üldse peab komisjon enne hindamist tegema tarvilikud eeltööd. Kui näit. maa suurus ei ole täpselt teada või andmed suuruse kohta lähivad lahku, siis tuleb komisjonil maa suurus teha kindlaks mõõtmise teel ja lasta valmistada vastav kaart. Varanduse koosseisu ja omaduste kohta peab komisjon koguma andmeid ja ei või leppida politseiametniku poolt koostatud nimekirja andmetega. Peab selgitama, missugused koormised lasuvad sundvõõrandatud kinnisvaral, milles nad seisavad ja kas neid nende iseloomu järgi ei tule sundvõõrandatud kinnisvarale üle võtta. See on vajalik seepärast, et nende koormiste olemasolu võib avaldada mõju makstava tasumäära kohta jne.

3) Sundvõõrandatud kinnisvara hindamine toimetatakse kas selle kinnisvara tulukuse või kohalike hindade ja eriliste tingimuste järgi, millistes kinnisvara asub. Kinnisvara hindamisel tulukuse järgi võetakse arvesse omaniku või pidaja poolt esitatud andmed ja teated, mida komisjon on tunnustanud usaldusväärseteks, kusjuures keskmine puhastulu viimase viie aasta eest enne hindamise toimetamist kapitaliseeritakse 5%-ga (Tsiiviilkhohtupid. sead., 1914. a. v., § 1119 ja 1120).

Tuleb pidada silmas, et hindamine tulukuse järgi pannakse toime ainult sel juhul, kui kinnisvara omanik või pidaja nõuab hindamist just sel viisil, kõigil muil juhtudel toimetatakse hindamine kohalike hindade ja eriliste tingimuste järgi, milles kinnisvara asub.

4) Kui ei võõrandata mitte kogu kinnisvara, vaid eraldatakse sellest ainult osa, siis peab selle osa üle võetama ette täpne mõõtmine ja kaart kokku seatama, mis võiks olla aluseks ka pärast kinnisvara ümberkinnistamisel.

Kinnisvara osa sundvõõrandamisel peab omanik või pidaja saama tasu selle kinnisvara osa eest ja peale selle veel summa, kuivõrd temale kasutada jäänud vara on kaotanud oma väärtusest. Seepärast peab seaduse eeskirjade järgi hindamisel võetama arvesse, kas omanik või pidaja maatüki äravõtmise tõttu kaotab ainult sellest maatükist saadava tulu, või on see maatükk sellist laadi, et selle sundvõõrandamisest ülejääv osa ei saa enam anda vastavat tulu; samuti ka, kas tervikuna sundvõõrandatud ehitis annab eraldi tulu, näit. elumaja tiibhoone, pood jne., või moodustab tema peahitise päraldise, näit. kuur, kelder jne., ja seetõttu avaldab teatavat mõju üldisele tuluvähenemisele.

Hindamine peab toimuma olemasolevatel andmetel, ilma et võiks võtta arvesse vara väärtuse tõusu, mis võib tekkida selle ettevõtte asutamise mõjul, mille jaoks vara sundvõõrandatud. Teisest küljest, kui sundvõõrandamisest ülejääv kinnisvara osa muutub tema omanikule või pidajale kasutuks, siis on tal õigus nõuda oma kinnisvara sundvõõrandamist kogu koosseisus; ettevõtja peab võtma enesele kohustise oma kulul ehitada ja korras pidada määratud kohtades sillad, teed, tammid, ülesõidukohad, veejuhtimise seadeldised jne., mille ehitamine osutub vajalikuks kahjude ja kitsenduste ärahoidmiseks, mis võivad tekkida ettevõtte teostamise läbi, mille jaoks kinnisvara sundvõõrandatakse.

5) Kõigi oma toimingute kohta komisjon koostab protokoll, milles tähendatakse alused, mis sundisid võtma käsitlemisele ühe või teise hindamise mooduse, samuti ka kõik need andmed, millele on rajatud kinnisvara väärtuse ja tasu suuruse määramine.

6) Komisjon teeb oma otsuse häälteenamusega; häälte poolenemisel otsustab küsimuse juhataja hääli. Komisjoni otsus kuulutatakse koosoleku ruumes viibijatele pooltele otsuse ettelugemise-ga, puudujatele saadetakse otsuse ärakiri koju kätte. Otsusest võidakse anda pooltele välja ärakirju, kui nad avaldavad selleks soovi.

Nagu nähtub eelpooltoodud seaduse eeskirjadest, toimub nii sundvõõrandatud kinnisvarade hindamine kui ka nende omanik-kudele või pidajatele tasu määramine administratiivkorras, ilma kohtu vähemagi kaastegevuseta. Seepärast, nagu selgub Vene Senati mitmekordsetest otsustest (1870. a. nr. 472, 1877. a. nr. 188, 1888. a. nr. 51, 1913. a. nr. 10), eraisikute igasugused nõudmised, protestid ja kaebused sundvõõrandatud kinnisvarade hindamise, tasusumma määramise ja tasu väljaandmise asjas kuuluvad samuti administratiivvõimude, mitte aga kohtuasutiste lahendamisele, arvatud välja juhud, kus nõutakse kahjude tasumist, mis tekkinud sündmuste läbi, mis ei käi sundvõõrandamisse puutuvates seadustes ettenähtud tasumääramise eeskirjade alla.

Administratiivvõim valvab selle järele, et sundvõõrandatud kinnisvarade eest tasu määramine toimuks seaduses selleks ettenähtud eeskirjade järgi.

V. Eelpooltähendatud komisjoni otsuse vastu võivad pooled vaielda ja oma nõudmisi avaldada kahenädalasel tähtajal, arvates otsuse kuulutamisest.

Komisjon vaatab need vastulaused ja nõudmised läbi, ja kui ta leiab need olevat põhjendatud, siis asub ta kinnisvara ümberhindamisele, vastasel korral jääb ta oma alghindamise juurde. Kui on ümberhindamine teostatud ja otsus kuulutatud, siis komisjon ei võta enam vastu mingisuguseid vastulauseid ja esitab kogu asjatoimetuse asutisele, kelle korraldusel ta toimetab hindamise. Vastulausetega ja nõudmistega kohtu komisjon peab seletama põhjused, mis sundisid teda ette võtma ümberhindamist või alghindamist kinnitama.

Sundvõõrandatud kinnisvarade omanikkudele või pidajatele tasumääramise asjad, vaatamata komisjoni poolt määratud tasusumma suurusle, lõpetatakse vastava ministri kinnitamisega, kui tasu väljamaksmiseks ei vajata erilise krediidi nõutamist ja pooled ei ole esitanud vastulauset komisjoni alghindamise vastu. Vastasel korral asi vaadatakse läbi vastava ministeeriumi nõukogus ja esitatakse siis ministri poolt tema seisukohaga Riigikohtule. Vene ajal arutas neid asju Senati eriline kinnisvarade sundvõõrandamise osakond, Riigikohtu seadusega (RT 82/83 — 1919, s. nr. 164) on nende asjade arutamine ja otsustamine tehtud alluvaks Riigikohtu Üldkogule.

Kas võib kinnisvara hinna suhtes kokku leppida ka pärast seda, kui on juba tehtud vastavad korraldused komisjonile toimetada kinnisvara hindamist sundvõõrandamise korras, ja kokkuleppe saavutamisel hindamise toimingut lõpetada? Kuna hinna kohta kokkuleppe saavutamisel kinnisvara sundvõõrandamise otstarve on täidetud, siis ei ole mingisuguseid takistusi kinnisvara hindamise toimingul igal ajal lõpetamiseks, kui on suudetud vahepeal hinna asjas kokkuleppele jõuda. Seda seisukohta jagas ka Vene Senat, nagu see selgub tema otsusest 18. maist 1888. Kui kinnisvara sundvõõrandatakse mõne omavalitsuse heaks, siis eeltähendatud juhul ei saa asja lõpetada omavalitsus ise, vaid see ministeerium, kellele on pandud kinnisvara sundvõõrandamise teostamine.

VI. Pärast asja lõplikku otsustamist makstakse kinnisvara omanikule või pidajale viivitamata välja tasusumma kinnisvara eest ja peale selle veel tasusumma protsendid, nimelt kuus protsenti aastas, arvates kinnisvara valdamisele võtmisest kuni tasu väljamaksmise päevani.

Pärast tasu maksmist sundvõõrandatud kinnisvara kinnistatakse selle asutise nimele, kelle kasuks ta on sundvõõrandatud.

VII. Võib juhtuda, et tekib tarvidus sundvõõrandatud kinnisvara kas kogu koosseisus või selle osa ära müüa seetõttu, et nad

osutusid mittevajalikeks või et ettevõtte, mille jaoks toimus sundvõõrandamine, jäi asutamata või lõpetas oma tegevuse. Sel korral on kinnisvara endisel omanikul või pidajal õigus: 1) enne kümne aasta möödumist, arvates sundvõõrandamise päevast, kinnisvara tagasi osta, makstes sama summa, mille ta sai selle eest sundvõõrandamisel, ja 2) pärast kümneaastase tähtaja möödumist — tarvitada ostueesõigust summa eest, mis vaba kokkuleppe puudumisel määratakse kindlaks müüdava kinnisvara uue hindamise teel; see viimane toimub samade eeskirjade põhjal, mis on maksvad kinnisvarade sundvõõrandamise kohta.

Kas on sundvõõrandatud kinnisvara omanikul või pidajal õigus nõuda, et seda kinnisvara kasutataks ainult selleks otstarbeks, milleks ta on sundvõõrandatud?

Vene Senat on asunud ses asjas eitavale seisukohale ja nimelt järgmistel kaalutlustel.

Sundvõõrandamist on lubatud võtta ette neil juhtudel, kui see osutub vajalikuks mõneks riigi või omavalitsuse tarbeks (V. Ts. s. § 575). Seepärast sundvõõrandamiseks ei saa luba mitte midu, kui on selleks määratud korras tehtud kindlaks selle ettevõtte üldkasulik iseloom, mille jaoks sundvõõrandamine teostatakse (§ 576). Pannes maksma sellise eeskirja, seadus ei anna kuskil sundvõõrandatud kinnisvara endisele omanikule või pidajale õigust avaldada mingisuguseid nõudmisi kinnisvara kasutamiseviisi kohta sel ettekäändel, et see kasutamine toimus kõrvalekaldumisega otstarbest, mis tegi vajalikuks sundvõõrandamise. Sellised nõudmised ei ole kohased juba seepärast, et sundvõõrandatud kinnisvara kasutamiseviisi suhtes ei riigivalitsus, kelle korraldusel toimub sundvõõrandamine, ega ka asutis, kelle nimele kinnistatakse sundvõõrandatud kinnisvara, ei seo ennast mingisuguste eriliste kohustustega endise omaniku või pidaja ees, kes kinnisvara kinnistamise momendist kaotab kõik oma õigused selle kinnisvara kohta.

Teiselt poolt on sellised kõrvalekaldumised möödapääsematud, kui sundvõõrandatud kinnisvara (või selle osa) hiljem osutus mittevajalikuks kavatsatud üldkasuliku otstarbe jaoks. Viimane juhtum, nagu selgitasime eespool, on seaduses ette nähtud (§ 590). Seadus sel juhtumil annab endisele omanikule või pidajale ainult kaks õigust ja sedagi ainult siis, kui sundvõõrandatud kinnisvara on tunnustatud vajalikuks ära müüa: 1) enne kümne aasta möödumist, arvates sundvõõrandamise päevast — õigus kinnisvara tagasi osta, makstes tema eest saadud tasusumma, ja 2) pärast selle tähtaja möödumist — ostueesõigus summa eest, mis vaba kokkuleppe puudumisel määratakse kindlaks müüdava kinnisvara uue hindamise teel eeskirjade järgi, mis on maksvad kinnisvarade sundvõõrandamise kohta. Seega on endiselt omanikult või pidajalt võetud täies ulatuses ära õigus avaldada mingisuguseid nõudeid sundvõõrandatud kinnisvara kasutamiseviisi kohta (V. Senati ots. 10. det. 1903).

VIII. Müügile kuuluvatest kinnisvaradest kuulutatakse ametlikus häälekandjas. Peale selle teatatakse müügist vastavatele omanikkudele või pidajatele kutsete kaudu nende elukoha või varanduse asukoha järgi, märkides kutsetes müüdava kinnisvara hinna ja määrates kuuajalise tähtaja vastuse jaoks. See tähtaeg arvatakse kutse saamise päevast.

Omanik või pidaja, kes ei soovi ära maksta määratud hinda, võib kasutada § 590 tähendatud õigust, millest oli jutt ülemal, ettevõtjal on õigus koristada ära tagasiostetavalt krundilt kõik chitised.

Könniteedest.

A. Grauen

Kevade ja suve tulekuga suureneb politseinike järelevalve ka linna könniteede üle. Muu seas tuleb osata ka hinnata könniteede headust, vastupidavust ja t. omadusi. Teatavasti hea könnitee peab olema: t a s a n e, kühmudeta ja aukudeta, hästi k a r e, i l m a s t i k u k i n d e l, p ü s i v, kergesti p a r a n d a t a v ja majanduslikult o d a v.

Võrdleme meie könnitee liikide omadusi.

a) Paekivist-plaadid ehk radakivid on levinud peamiselt Tallinnas tänu lähedalolevate rikkalike ehituspae lademeile. Plaadid valmistatakse mõötudes peamiselt $1 \times 1\frac{1}{2}$ ars. ehk 71×105 sm ja 7—10 sm paksud; suuremad eritellimisel. Plaadid erinevad peale mitmesuguste paeikihtide ehk liikide ka pealispinna puhtusega (tahumata, tahatud, hõõveldatud), millest oleneb ka hind. Radakivide hind vastavalt hooajale ning kivi kvaliteedile on Kr. 1.—kuni Kr. 3.—, mahapanek 30—40 s; 1 m^2 katmiseks läheb vaja 1,4 kivi, vastavalt sellele 1 m^2 könnitee hind on Kr. 1.82 kuni Kr. 4.80, lugemata täitematerjali. Paeplaatide heaks omaduseks loetakse nende lihtsust ja väljaarenenud praktikat nende tarvitamises; puudused on: halb külmataluvus, mistõttu paljud kivid varsti lõhenevad ja muutuvad kõlbmatuiks, ebatasane pind harilikel kivil ning liiga libe pind vanemal, käimisest lihvitud kivil. Rääkides paeplaatidest tuleb mainida ka paest äärekividest, mis tehakse pealmise tahutud kahe servaga; kivid on 10—15 sm paksud, 40—50 sm laiad ja 70—100 sm pikad. Müüakse jooksva meetri viisi (Kr. 1.— kuni Kr. 2.50 pro 1 j. m.). Mahapaneku eest töölisel võtavad 30—40 s 1 m. Nõnda siis 1 j. m. könnitee tegemine ühes äärekividega maksab Kr. 3.12 kuni Kr. 7.70. Paeäärekivide puudus seisab nende kerges lõhenemises: pragudesse tunginud vesi jäätudes lõhub kivi. Seepärast tuleb eelistada kas betoonkivist või kohal kallimad, kuma betoonist äär ei tule kallim paekivi omast.

b) A s f a l t b e t o o n i s t könnitee katted (mustad) valmistatakse killustikust, kruusaliivast ja bituumenist, kusjuures esimene

on kandev osa, teine — kleepaine. Asfaltteede tegemine nõuab erilisi sisseseadeid ja oskustöölisi, mispärast on võrdlemisi kallis (Kr. 6.— kuni Kr. 9.— pro 1 m²). Oma tasetasuse poolest loetakse asfaltteed paremaks praegusel ajal. Kuna asfaltkate on paindub, siis temale harilikult tehakse kõva, 10—20 sm paks. alus kruusaliivast (1 osa tsementi 8—12 osa kruusaliiva peale). Kuna viimane maksab Kr. 1.50 — Kr. 2.00 pro 1 m², siis osutub asfalttee võrdlemisi kalliks (Kr. 7.50 — 11.00 pro 1 m²). Teiseks asfaltkatte puuduseks tuleb lugeda, kui segusse on pandud liiga palju bituumenit, ta libedus niiskel ja külmal ajal ning pehmus kuumal ajal. Läbi kulunud kohad lõhutakse täiesti välja ja aukudesse valatakse uus kate. Asfaltkate seisab 5—15 aastat, vastavalt käimisele. Tallinnas tähelepanudavaid asfaltkatteid oleks nimetada Scheeli pangamaja, „Estonia“ teatrimaja ja Jaani t. 6 maja ees.

d) Tsementbetoonkatted tehakse kruusaliivast, parlastkivist või kivikillustikest ja tsemendist. Praguemise vältimiseks asetatakse ka rauda betoonisse. Mustmuld ja savi tuleb alusest välja võtta ning täita kruusaga, et talvel poleks karta kerkimist. Siis laotakse klombitud kivid, niisutatakse ja peale pannakse 7—10 sm segu 1 : (7—9), tambitakse ning kohe asetatakse pealiskihit 1 : 3, 2—3 sm paksuselt ja hästi hõõrutakse ja tambitakse kinni. Käimiseks pannakse laudad peale. Hoitakse niiske paar nädalat. Betoontee tegemisel pole mõtet asetada servakive, vaid serv tuleb ka valada betoonist: see on põlisem ja odavam. Betooni praguemist võib ära hoida iga 1,5—3 m tagant laudliistude asetamisega; peale selle on tähtis puhas ja sõre liiv, rohkem killustikku panna, niisutamine ja korralik alus. Betoonkate on tasane ning kare: libeda ilmaga on selle peal kõige julgem käia. Kui hästi tehtud, betoontee seisab aastakümneid. 1 m² läheb maksma Kr. 2.— kuni Kr. 4.50. Tallinnas on tähelepanudavaid betoonkõnniteid: Vana Viru 12 (eh. 1899), Gonsiori 1 (1929), S. Karja 18 (1934) Õle 30 (1934), Koidula 12 (1913). Pärnus ja t. linnades on väga palju häid betoonkõnniteid. Betoonkividest kõnniteed on eriti tuntud Tartus. Juba vene ajal toodi Riist häid betoonplaate 100×70 sm, mis seniajani on laitmata püsinud. Need plaadid sisaldavad 8 mm raudtraate, mis pandud 3 tk. pikuti ja 4 tk. põigiti. Teistes linnades on tarvitusel vähemad plaadid: 50×50, 40×40 ja 30×30 sm. Ka kuuekanalilisi plaate on tehtud. Viimaseist tehtud kõnnitee on nägus. Betoonplaatide vastupanu oleneb nende valmistamisest.

e) Põletatud savikividest kõnniteid on Viljandis. Kivid peavad olema hästi vormitud ja põletatud. See on võrdlemisi hea kate. Kahjuks meie ajal ei valmistata enam sarnaseid kive.

f) Põlevkivituha st, segatud kruusaga, kate kõlbab vähese liikumise tihedusega kõnniteedel. Neid katteid on peamiselt Nõmmel. Kahjuks suvel on nad tolmused, kuna kevadel ja sügisel — porised. Hind, ühes äärekividega — Kr. 1.50 — Kr. 1.85 j. m. Iga on võrdlemisi lühike, mispärast seda tüüpi katet võiks lubada ainult ajutise kattena või vähekäidavates kohtades.

Kirjanduse alalt.

Joh. Kaiv, Politseiala seadused ja määrused. 868 lhk. Raamat sisaldab politseiala seadused ja määrused tervikultena või väljavõtetena ühes muudatustega kuni 10. juunini k. a. Paljud raamatud toodud seadused on varustatud hulga seletustega. Nii võib eriti märkida päästmise ja abiandmise, tsiviilkohtuotsuste täitmise ja administratiiv-sissenõudmise alasil. Väljaanne on koostatud suure oskuse ja põhjalikkusega ning osutub tarvilikuks käsiraamatuks mitte üksi politseile, vaid ka muudele administratsiooni alal tegutsevatele isikutele. Lähemalt peatume raamatu juures edaspidi.

Ametlik osa.

Politseivalitsuse direktori käskkiri 16. maist s. a. nr. 8:

On tulnud ette juhtumeid, kus kohalikkude politseiametnikkude poolt on nõutud kaitseliidu üksuste kogumiste, õppuste ja esindajate koosolekute registreerimist nende juures.

Kuna kaitseliit on vabatahtlik riigikaitse organisatsioon ja tema üksuste kogumistest ja koosolekutest võtavad osa ainult kaitseliidu liikmed, siis panen maksma mainitud kogumiste suhtes järgmise korra:

Kaitseliitlaste, naiskodukaitsjate, kodutütarde ja noorkotkaste kogunemised nende põhikirjas ettenähtud tegevuseks ei kuulu politseilise registreerimise alla, kuna sealsete kogumiste heakorra ja julgeoleku eest vastutavad nende vastavad pealikud ja vanemad. Rongkäikudest, paraadidest, manöövritest ja muudest kogumistest rahvarikastes kohtades ja avalikkudel platsidel, kus korrapidamine kodanikkude seas kaitseliidu üksuste kogumiste tõttu on tarvilik, peab politseile ette teatama koosolekute seaduses ettenähtud korras.

Kõige eeltähendatu juures eeldan kaitseliitlastelt head enesekorraldust ja politsei abistamist, kus seda vaja.

Tallinna 1. jaoskonna konstaablile Hans Pehme'le, kes 13. mail s. a. pidas oma 50. sünnipäeva ja politseiteenistuse 25. aastapäeva, määrasin mainitud tähtpäeva märkimiseks ja tema pikaajalise ja eeskujuliku teenistuse hinnanguks sada krooni rahalist autasu.

R i c h. V e e r m a a,
Politseivalitsuse direktor.

Siseministri käskkirjaga 18. juunist s. a. nr. 22

on pandud maksma Politseivalitsuses järgmine tööjaotus:

1. D i r e k t o r. Politseivalitsuse tegevuse ja kogu politsei üldine juhtimine ja järelevalve teostamine ning kõige sellega ühenduses olevate asjade otsustamine. Asjade otsustamine, mis ministri poolt tehtud direktorile ülesandeks.

2. **A b i d i r e k t o r.** Politseivalitsuse direktori asetäitja. Juhatab poliitilise politsei ala ja politsei majanduse ala. Valve trükiseaduse määruste täitmise üle. Rahvusvaheliste kongresside ja koosolekute load. Muudel aladel osaline töö juhtimine ja asjade otsustamine, mis ministri või direktori poolt tehtud abidirektorile ülesandeks.

3. **Välispolitsei inspektor (L. Pruunmaa).** Välispolitsei aladelt otsekohene jooksva töö juhtimine. Välispolitsei ametnikkude koosseisu puutuvad asjad. Sama politseiasutuste ja ametnikkude tegevuse järelevalve, revideerimine ning asutuste inspitseerimine. Politseiteenistuse määruste, eeskirjade ja juhtnõõride väljatöötamine. Politseiasutuste sisekaitse korralduse ja sisekorra juhtimine.

4. **Poliitilise politsei inspektor (A. Tenson).** Poliitilise politsei otsekohene jooksva töö juhtimine. Sama politsei ametnikkude koosseisu puutuvad asjad. Komissaride kuluaruannete kontrollimine ja eelarve § 43-a summade kuluaruannete kokkuseadmine ning järelevalve tehtavate kulude üle. Järelevalve poliitilise politsei ametnikkude tegevuse üle, revideerimine ja asutuste inspitseerimine.

5. **Kriminaalpolitsei inspektor (A. Liit).** Kriminaalpolitsei aladelt otsekohene jooksva töö juhtimine. Kriminaalpolitsei ametnikkude koosseisu puutuvad asjad. Sama politseiasutuste ja ametnikkude tegevuse järelevalve, revideerimine ning asutuste inspitseerimine. Eelarve § 43-b summade tarvitamise kontroll. Politsei muuseumi juhtimine. Rahvusvahelise pornograafiliste toodete levitamise vastu võitlemise asjad. Kirjavahetus välismaa politseiasutustega isikute kindlakstegemise, otsimise ja jälitusvajaduste alal. Välis- ja kriminaalpolitsei ametnikkude õppe korraldamine kuritegude jälitamise alal. Välis- ja kriminaalametnikkude koosseisude kohta peetavate kartoteekide ja teenistuslehtede korraldamise ja pidamise juhtimine ning järelevalve. Atestatsioonide sisseseadmine ja korraldamine.

6. **Passiivse õhukaitse inspektor (R. Vaharo).** Passiivse õhukaitse ala korraldamine ja juhtimine. Tuletõrje ala korraldamine ja juhtimine. Kogu politsei alal välispolitsei inspektori kohustuste ja õigustega laskeala õppe korraldamine ning relvade, laskemoona uuendamise ning korrastamise ja kontrolli teostamine. Välispolitsei alal riivilise õppe juhtimine. Passiivse õhukaitse inspektuuri ametnikkude koosseisu puutuvad asjad.

7. **Politsei vanem assistent (P. Kollin).** Politseiasutuste eelarvete koostamine, krediitide jaotamine ja järelevalve nende tarvitamise kohta. Politseiametkonna varustamine vormiriietega, laskeriistadega, laskemoonaga, raamatute ja plankettidega. Eeltähendatud ülesannete teostamiseks võistluspakkumiste tingimuste ja lepingute kavade koostamine, võistluspakku-

miste korraldamine, lepingute valmistamine ja osavõtmine võistluspakkumiste ning materjalide vastuvõtmise komisjonidest. Eeltähendatud materjalide jaotamine ja väljaandmise korraldamine politseiasutustele. Politseiasutuste tarbeks üüritavate ruumide üürilepingute läbivaatamine. Riigikontrolli reviderimiste märkuste lehtede järgi tagasinõutavate summade tagasinõudmiste toimetuste korraldamine. Politseiasutuste avansi aruannete ja tapiikulude nõudelehtedes leiduvate puuduste kohta kirjavahetuse pidamine. Kirjavahetuse pidamine politseiasutustega kõigi majandusalal esilekerkivate küsimuste kohta. Koosseisude korraldamise alal kalkultatsioonide tegemine. Kõigi eeltähendatud toimingutesse puutuvate kirjade ettekandmine ning nende täitmine.

8. Politsei vanem assistent (K. Vonder). Politsei otsimisteadete korraldamine ja kirjavahetus sellel alal.

9. Vanem kantseleiametnik. Otsimisteadete nimekirjade ja kartoteegi pidamine ning kaustade korraldamine. Kirjavahetuse täitmine rahvusvaheliste kunjategijate kohta. Kuri-tegevuse aruannete koondamine.

10. Üldbüroo juhataja. Politseivalitsuse kantselei ja üldbüroo töö otsekohene korraldamine ja juhtimine ning üldbüroo toimetuses olevate asjade otsustamine.

11. Politsei vanem assistent (P. Tammesalu). Loteriide, loterii-allegride, näitemüükide, korjanduste ja maksuliste lõbustuste lubade väljaandmine ja aruannete kontroll. Osavusmängude aparaatide lubadesse puutuvad asjatoimetused. Laskeriistade lubadesse ja lubade tühistamise puutuvad asjatoimetused. Laskeriistade ja laskemoonaga kauplemise, laskeriistade parandamise, sissetoomise ja raudteel veo lubade väljaandmine. Lõhkeainete raudteel veo lubade väljaandmine. Alkoholimüügi seaduses ettenähtud asjatoimetused ja lubade väljaandmine. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügiaja piiramine ja müügikohtade sulgemisse puutuvad asjatoimetused. Kirjavahetus ühekordsete alkoholimüügi lubade kohta. Avalikkude ettekannete, muusika, piljardi jne. lubade väljaandmine. Näituste, arvatud välja põlumajandusliste, load. Mürkainete tarvitamise lubade väljaandmine kahjulikkude jahiloomade hävitamiseks. Rahvusvaheliste kongresside ja koosolekute lubadesse puutuv asjatoimetused. Komisjoni- ja vahetalituskontoritesse ning lombardidesse puutuvad asjatoimetused. Isikutunnistustesse ja hobusepassidesse puutuvad asjatoimetused. Asitõendustesse puutuvad asjatoimetused. Kirjavahetus välismail surnud Eesti kodanikkude kohta. Mitmesuguste teadete kogumine välismail elavate isikute ja saatkondade palvel. Segasisuline kirjavahetus, mis teistesse toimkondadesse ei kuulu. Palvete ja avalduste ettekandmine ning kirjavahetuse, raamatute ja aruande pidamine loetletud aladel.

12. Politsei vanem assistent (A. Milling). Eesti kodanikkudele välispasside allakirjutamine, väljaandmine ja pas-

simaksude vastuvõtmine. Eesti-Soome reisikaartide väljaandmine. Raudteelastele ülepiiri liikumise tunnistuste väljaandmine. Aruandmine kassa, passiplankettide ja passisaajate üle. Välispasside aegumise raha arvestamine ja sissenõudmise korraldamine. Nimekirja pidamine Eesti kodanikkude kohta, kellele piir väljasõiduks suletud. Sissetulnud posti läbivaatamine.

13. Politsei assistent (E. Salu). Välispasside allakirjutamine. Lauajuhendi ja tähestiku pidamine. Passitoimkonna kirjavahetuse pidamine. Õienduste andmine. Arhiivist isikutunnistuste tagasiandmine. Osaline passitoimkonna arhiivi korraldamine. Kassaraamatute igakuuline kokkuvõtmine.

14. Registraator (O. Siiman). Välispasside kirjutamine ja päevapiltidega varustamine. Välispasside päevaraamatu ja tähestiku pidamine. Eesti-Soome reisikaartide kirjutamine. Passitoimkonna kassaraamatu pidamine. Arhiivi korraldamine.

15. Politsei vanem assistent (N. Ebraus). Välismaalaste peatusloa palvete ettekandmine. Välismaalaste teenistuses pidamise ja teenistuselubade palvete ettekandmine ja lubade väljaandmine. Kirjavahetuse pidamine ja ettekandmine isikute avalikult ja salaja ülepiiri liikumise kohta. Välismaalaste välja saatmise, elamispiirkonna kitsendamise ja interneerimise määruste kavade kokkuseadmine. Välismaalaste elamispiirkonna muutmiste palvete ettekandmine ning vastavate märkuste tegemine passidele. Välismaa eralennukite Eestisse sisse- ja ülelennuks loasaamise palvete ettekandmine. Asjatoimetus laevakontoriga lepingute sõlmimises läbirändajate kohta. Salajase kirjavahetuse juhendi pidamine ja kaustade korraldamine. Aastaruannete koostamine loetletud aladel.

16. Politsei assistent (A. Tool). Välismaalaste sissesõidu palvete ettekandmine. Tagasisõidu lubade väljaandmine välismaalastele, kassa- ja raamatute pidamine sel alal. Nansen passide kirjutamine ja väljaandmine ning kassa ja raamatute pidamine sel alal. Aastaruande koostamine loetletud aladel.

17. Asjaajaja (K. Boman). Välismaalaste kartoteegi pidamine. Õienduste andmine ülepiiri liikujate kohta. Kirjavaheetus ja registratuur Eestis surnud välismaalaste kohta. Ülepiiri liikujate nimekirjade pidamine ja kaustade korraldamine. Aruannete koostamine.

18. Politsei vanem assistent (V. Põlder). Politseivalitsuse kantselei ja arhiivi otsene korraldamine. Sissetuleva posti avamine ja kirjade jaotamine kuuluvuse järgi. Politseivalitsuse direktori käskkirjade ja käskude kirjutamine ja laialisaatmise korraldamine. Ringkirjad. Salajaste kirjade täitmine ja nende lauajuhendi pidamine. Raha- ja postisaadetiste korraldamine. Politseiametnikkude pensioniasjad. Politseiasutuste

hävitamisele määratud kaustade nimekirjade läbivaatamine ja ettekandmine kinnitamiseks. Ajakirjanikkude kutsetunnistuste registreerimine. Kantseleimaterjali muretsemine, hoidmine ja väljaandmine. Informatsiooni andmine ajakirjandusele. Päeva-teated. Politsei aastaaruande koostamine.

19. Politsei vanem assistent (A. Eichelmann). Kirjavahetuse pidamine politseiinspektorite alal, arvates välja tuletõrje järelevalve ja pensioni asjad. Politsei koosseisu ja tegevuspiirkondadesse puutuvate ja muude teadete koostamine ja ettekandmine. Käskude täitmine politseiasutuste revideerimise ja juurdluste toimetamise alal. Politseivalitsuse raamatukogu korraldamine. Telefonogrammide vastuvõtmine ja väljasaatmine. Politsei koosseisu poolekuu aruannete koostamine. Politsei koosseisu kartoteegi pidamine. Atestatsiooni kartoteegi pidamine.

20. Keemik. Gaasiluure, õhualarmi, moondamise, gaasikaitse ja aerobakterioloogilise kaitse küsimuste uurimine ja rakendamine. Gaasikaitse varustamise- ja degaseerimiseala korraldamine. Sõjagaasiga mürgitatuile abiandmise küsimuse uurimine. Gaasivarjendite ventilatsiooni küsimuste uurimine ja rakendamine. Gaasikaitseala juhendite ja määruste väljatöötamine. Politsei ja gaasikaitse juhtkonna ettevalmistamine õhu- ja gaasikaitseks. Õhu- ja gaasikaitse ülesannete selgitamine kodanikele. Kirjavahetuse pidamine ametiasutustega gaasikaitse alal.

21. Assistent passiivse õhukaitse alal. Gaasivarjendite ja gaasikindlate ruumide ehitusse puutuvate küsimuste uurimine ja vastavate kavandite koostamine. Gaasikurnade ehituse tehnilise järelevalve teostamine. Evakuatsiooni ja hajutamise küsimuste uurimine ja vastavate kalkulasioonide koostamine. Ehitustehniliste juhendite ja määruste väljatöötamine õhukaitse alal. Kirjavahetuse pidamine õhu- ja gaasikaitse ehitustehnilisel alal.

22. Politsei assistent (F. Parmask). Tuletõrjeasjanduse uurimine. Tuletõrje aruannete koostamine. Vaba-tahtlikkude tuletõrje meeskondade ja tulekaitse abinõude arvestamine. Kontakti ja koostöö pidamine Eesti Tuletõrje Liiduga. Tuletõrjeala uurimine riigikaitse seisukohalt seoses õhu- ja gaasikaitse korraldamisega. Termiitpommide läbi tekitavate massiliste kahjutulede vastu võitlemise küsimuse uurimine ja rakendamine. Tuletõrje personaali ettevalmistamine. Tuletõrjeala korraldamisse puutuvate juhendite ja määruste väljatöötamine. Kirjavahetuse pidamine tuletõrje alal.

23. Asjaajaja (J. Kokamägi). Teenistuskirjade pidamine. Politsei raamatute kinnitamise korraldamine ja kinnitamise registriraamatust väljavõtete tegemine Riigikontrollile. Arhiivi asjad.

24. Kantseleiametnik (P. Naha). Sissetuleva posti vastuvõtmine ja kirjade edasiandmine nende kuuluvuse järgi.

Väljaminevate kirjade koondamine ärasaatmiseks, nendele ümbrikutele kirjutamine ja kirjade väljasaatmine.

25 Registraator (O. Antonov). Välismaalaste toimkonna kirjade, lauajuhendite ja vastavate registrite pidamine ning vastava arhiivi korrashoid.

26. Registraator (M. Homan). Üldbüroo administratiivala kirjade lauajuhendite ja vastavate registrite pidamine ning vastava arhiivi korrashoid.

27. Registraator (V. Vanamölder). Välis-, kriminaalpolitsei ja passiivse õhukaitse inspektorite kirjade, lauajuhendite ja vastavate registrite pidamine ning vastava arhiivi korrashoid.

28. Masinakirjutaja (F. Lindenbaum). Politseivalitsuse kirjade masinal kirjutamine.

Ametikõrgendusi:

Poliitilise politsei vanem assistent, õigusteadlane Tanel Võhma on määratud poliitilise politsei komissariks, arvates 15. maist s. a.

Poliitilise politsei vanem assistent Rudolf Ramler on määratud poliitilise politsei abikomissariks, arvates 15. maist s. a.

Poliitilise politsei assistent Viktor Eenpalu on määratud vanemaks assistendiks, arvates 15. maist s. a.

Poliitilise politsei agendid Johannes Tüits ja Mihkel Käi on määratud assistentideks, arvates 15. maist s. a.

Voldemar Zupsman on määratud poliitilise politsei assistendiks, arvates 15. maist s. a.

Kordnik Elmar Reiman, kes lõpetanud Politseikooli kõrgema klassi, on määratud poliitilise politsei assistendiks, arvates 15. maist s. a.

Kuressaare politseijaoskonna sekretär Artur Haavamäe on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. juunist s. a.

Kriminaalpolitsei assistent Feliks Peterson on määratud vanemaks assistendiks, arvates 1. juunist s. a.

Ümberpaigutusi:

Avinurme 1. rajooni konst. Karl Kask on paigutatud ümber oma palvel ja teenistuse huvides Nina r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Raudtee prefektuuri konstaablid on paigutatud ümber teenistuse huvides arvates 15. maist s. a.: Ülemiste r. konstaabel Jaan Roots — Tallinna 4. rajooni, Nõmme r. konstaabel Eduard Kuuskman — Nõmme 1. rajooni, Petseri rajooni konstaabel Jaan Sarap — Irboska rajooni, Tartu rajooni konstaabel Voldemar Pöld — Tartu 1. rajooni, Elva r. konstaabel Eduard Kallas — Tartu 2. rajooni ja Sonda r. konst. Juhan Vilusoo — Jõhvi rajooni.

Petseri-Võru prefektuuri konstaabel Heinrich Reitsak on paigutatud ümber teenistuse huvides Taevere rajooni konstaabliks, arvates 16. maist s. a.

Uue-Võidu rajooni konst. Jaan Mürk on paigutatud ümber teenistuse huvides Pärnu linna 6. r. konstaabliks, arvates 18. maist s. a.

Viljandi linna 2. r. konstaabel Ado Naar on paigutatud ümber teenistuse huvides Uue-Võidu r. konstaabliks, arvates 18. maist s. a.

Viljandi-Pärnu prefektuuri konstaabel Vladimir Suder on määratud Viljandi linna 2. r. konstaabliks, arvates 18. maist s. a.

Soosaare rajooni konstaabel Aleksander Saarsen on määratud Võisiku 2. rajooni konstaabliks, arvates 22. maist s. a.

Viljandi-Pärnu prefektuuri konstaabel Johan Põllumäe on määratud Vastemõisa rajooni konstaabliks, arvates 1. juunist s. a.

Põltsamaa linna r. konstaabel Voldemar Krims on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Uue-Põltsamaa rajooni konstaabliks, arvates 20. juunist s. a.

Ametisse määramisi:

Mag. chem. Heinrich Arro on määratud Politseivalitsuse keemikuks, arvates 1. juunist s. a.

Eesti Üleriikliku Tuletõrje Liidu instruktor Friedrich Parmask on määratud politsei assistendiks tuletõrje alal, arvates 20. juunist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi kursuse 18. apr. s. a. lõpetanuist on määratud kohtadele: Kosma Parv — Ulila r. konstaabliks, arvates 25. apr. s. a.; August Kook — Kallaste-Kokora r. konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.; Herbert Johanson — Avinurme 1. r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.; Lembit Susi — Sangaste r. konstaabliks, arvates 20. apr. s. a.; Johannes Lätt — Hummulijõgeveste r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.; Endel Truu ja Voldemar Mõtus — konstaabliteks Tartu-Valga prefektuuri juurde; Voldemar Rommot ja Voldemar Viik — Rakvere linna 2. ja 4. rajooni konstaabliks; Alfred Tiivel — Vao 3. konstaabliks; August Mironov — Väinjärve r. konstaabliks; Adolf Anelin ja Aleksander Neuman — konstaabliteks Viru-Järva prefektuuri juurde — arvates 18. aprillist s. a.; Mihail Kitt — Kärkla r. konstaabliks, Evald Vallaste — Kõrgesaare 2. r. konstaabliks ja Johannes Terras — Kärkla 1. rajooni konstaabliks — arvates 18. apr. s. a. ja Voldemar Metski — Kõrgesaare r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.; raudtee prefektuuri: Johannes Känd — Tallinna-Väike r. konstaabliks, Sergei Palu — Elva r. konstaabliks ja Kristjan Luts — Valga r. konstaabliks, kõik arvates 18. apr. s. a.; Aleksander Tani — Kohtla r. konstaabliks, arvates 1. maist, ja Artur Äniline — Tarvastu 2. rajooni konstaabliks, arvates 28. aprillist s. a., ja Jaan Kurg, Konstantin Kallas ja August Valdmaa — konstaabliteks Petseri-Võru prefektuuri juurde, arvates 18. apr. s. a.

Ametist vabastamisi:

Kriminaalpolitsei assistent August Puu on ametist vabastatud oma palvel, arvates 1. juunist s. a.

Viru-Järva prefektuuri allkonstaablid Voldemar Ant, Jaan Moorits ja Ernst Seevel, kelle kohad allkonstaablite koosseisu vähendamise tõttu kaotatud, on vabastatud teenistusest arvates 18. aprillist s. a.

Liigvalla rajooni konstaabel Hans Uudeküll on vabastatud teenistusest oma palvel parandamatu haiguse tõttu pensionile mineku puhul, arvates 20. maist s. a.

Rasina rajooni konstaabel Hans Pertman on vabastatud teenistusest oma palvel tervislikel põhjusil pensionile mineku puhul, arvates 15. juunist s. a.

Perekonnanime- ja nimemuutmisi:

Valga kriminaalkomissarile Sergei Kureson'ile on määratud uueks perekonnanimeks „Kuresoo“, Tapa jsk. politseikomissarile Oskar Vichman'ile — „Vetekivi“, Mõniste rajooni konstaablile Karl-Robert Kolberg'ile — „Toomas Kuldvere“, Raudteepol. Sonda r. konst. Johann Villemson'ile — „Juhan Vilusoo“, Tallinna-Harju kriminaalpolitsei varahoidjale Karla Kreitsman'ile — „Olev Roomet“, Tartu linna 2. jsk. politseikomissarile Eduard Freudenstein'ile — „Kaljuver“, Tartu linna 1. jsk. konst. Evald-Aleksander Pavels'ile — „Paala“, Tall. 3. ja linnaümbr. jsk. konst. August-Julius Lindenberg'ile — „Lindemägi“, Petseri-Võru prefektuuri konst. August Valdman'ile — „Valdmaa“, Meremäe 2. r. konst. Gustav Hoffman'ile — „Härm“, Tartu-Valga prefektile Viktor Rotenbork'ile — „Roovere“, Politseivalitsuse vanemale assistendile Peeter Tomson'ile — „Tammesalu“, poliitilise politsei assistentidele Karl Markvardt'ile — „Kaarel Mardla“ ja Voldemar Zupsman'ile perekonnanimeks — „Valdur“, Vaimastvere r. konst. Leonhard Zirkel'ile — „Muiste“, Kuivajõe r. konst. Vasili Pihile — nimeks „Rein“, Laura 2. r. konst. Rudolf Raag'ile — nimeks „Ruudi“, politseiinspektorile Leonhard Brunhof'ile — „Pruunmaa“, Valga jsk. politseikomissarile Peeter Grünberg'ile — „Haljaste“, poliitilise politsei abikom. Rudolf Ramler'ile — „Ramla“, Pärnu linna jsk. politseikom. Albert Vassil'ile — „Sooveer“, kriminaalpolitsei assistentidele Voldemar Reinbaum'ile — „Roosalu“, ja Voldemar Steinberg'ile — „Kivimäe“, Puurmani r. konst. Bernhard Kirschberg'ile — „Maanso“, Kaisma-Viluvete r. Mart Verbak'ile — „Veeroja“, Viljandi linna 2. r. konst. Vladimir Suder'ile — „Arnu Avasoo“, Kodasoo r. konst. Rudolf Kuusikule — nimeks „Toomas“, Pärnasmaa r. konst. Joann Tõnisson'ile — „Juhan Tamsalu“, Pärnu linna jsk. politseikom. Johannes Penjam'ile — „Juhan Varendi“, Tallinna 2. jsk. konst. Johannes Kerman'ile — „Keermaa“, Kopli jsk. konst. Pärtel-Matthias Ehkman'ile — „Ehasalu“, Tallinna-Harju pref. konst. Konstantin Koršunov'ile — „Kaar“, Nõva r. konst. August Birkenfeldt'ile — „Ojasaar“, Valga jsk. konst. Karl Ratnik'ule — „Randma“, Pärnu linna jsk. konst. Jüri Tamberg'ile — „Tammemäe“, Põltsamaa jsk. politseikom. Herbert Karile — nimeks „Handu“, Politsei-

valitsuse assistendile Nikolai Ebraus'ile — „Nigul Ebrus“, Tallinna 4. jsk. konst. Kristjan Sternfeldt'ile — „Sillaste“, Hummulijõgeveste r. konst. Johannes Lätt'ile — „Läte“, Meeri r. konst. Johann Podrätšchik'ule — „Põhjala“, Voka r. konst. Gustav Hornman'ile — „Kustu Varendi“, raudteepol. Narva r. konst. Vikenti Jurevits'ile — „Vello Juurvee“ ja Piirivalve Lääne jsk. Haapsalu r. ülemale K. Martinson'ile — „Martlinn“.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) raadio-tehnilise sisuga ajakiri „Raadiotehnika“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Raadioaparaatide Valmistajate Ühing „Ühisraadio“ ja vastutav toimetaja — Endel Davidov;

2) raadio-tehnilise sisuga ajaleht „Ringhäälinguajaamade Saatekavad“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja — Eesti Raadioaparaatide Valmistajate Ühing „Ühisraadio“ ja vastutav toimetaja — Endel Davidov;

3) informatsioonilise sisuga ajaleht „Kuurordi Teataja“, ilmub Pärnus, igal laupäeval; väljaandja — Karl Meimre ja vastutav toimetaja — Eduard Illermann; ja

4) informats. sisuga ajaleht „Laagrileht“, ilmub Pirital, üks kord päevas; väljaandja — Kaitseliidu Peastaap ja vastutav toimetaja August Balder.

Politseivalitsuse poolt on antud load laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Johannes Jaani p. Veske'le Rakveres, Tallinna 27, maksvusega 23. aprillini 1936, Konstantin Ado p. Haugile Võrus, Jüri 1, maksvusega 1. aprillini 1936, Jõhvi Tarvitajate Ühisuse juhatusel Jõhvis, Turuplats 9, maksvusega 5. maini 1936, Adolf Valentini p. Neumann'ile Narvas, Joala 22, maksvusega 1. maini 1936, Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubandusosakonnale Mustla alevi harukaupluses, maksvusega 25. maini 1936, Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubandusosakonnale Viljandis, Tallinna 3, maksvusega 26. maini 1936, ja harukauplusele Öisu mõisas, maksvusega 1. juunini 1936, Tamsalu Tarvitajateühisuse juhatusel Tamsalus, maksvusega 25. maini 1936, Viljandi Eesti Põllumeeste Seltsi Kaubandusosakonnale Suure-Kõpu harukaupluses S.-Kõpu vallas, maksvusega 1. juunini 1936, ja Võhma Majandusühisuse juhatusel Võhmas, maksvusega 4. juunini 1936; laskemoonaga kauplemiseks: Rapla Tarvitajateühingu juhatusel Märjamaal, maksvusega 20. aprillini 1936, Jaan Hendriku p. Kalale Sangaste vallas, maksvusega 11. aprillini 1936, Alviine Peetri t. Sabin'ile Rapla alevikus, maksvusega 17. novembrini 1935, Kaubanduse A/s. Hüppler ja Ko juhatusel Tallinnas, S. Tartu 43, maksvusega 16. aprillini 1936, Jaan Jaani p. Brunhof'ile Meeksi vallas ja as., maksvusega 1. maini 1936, ja Ivan Mihaili p. Tšernomovitsky'le Märjamaa alevikus, maksvusega 10. juunini 1936; laskeriistade parandamiseks: Karl Karli p. Kanepile Otepää alevikus,

Pärnu 6, maksvusega 6. maini 1936, Karl Jüri p. Burmeistrile Rapla alevikus, maksvusega 1. maini 1936, Joosep Jaani p. Rätsepale Avinurme vallas, Västriku külas, maksvusega 2. juunini 1936, ja August Jakobi p. Eiche'le Võrus, Kreutzvaldi 36, maksvusega 29. maini 1936.

Politseivalitsuse direktori otsustega on tühistatud: Tartus elutsevate Daniel Karli p. Tepaskind'i ja Aleksander Matsi p. Lauri ja Tallinnas elutseva Mihkel Juula p. Salum'i laske-riistaload, Kavilda vallas elutseva Jaan Samueli p. Kõivu ja Vigala vallas elutseva Jaan Madise p. Pelvet'i laske-riistaload revolvri hoidmise ja kandmise osas ja Laatre vallas elutseva Georg Jüri p. Märton'i ja Rapla vallas elutseva Jaan Jaani p. Susi laske-riistaload jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastuseid. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „Eesti Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

R. R. Küsimus 1. Kas võib siltidel tarvitada sõna *café*?

Vastus 1. Keelemääruse (RT 2 — 1935) § 1 järgi peavad igasugused avalikult väljapandud kuulutused, teadaanded, plakatid ja sildid olema eestikeelsed. Avalikult väljapandavais kuulutuses, teadaandeis, plakateil ja siltidel võib lisandada eestikeelsele tekstile samasisulise teksti võõr- ja vähemusrahvuse keeles (s. o. saksa, vene ja rootsi keeles) teatavalt, Keelemääruse § 3 ettenähtud juhtudel. Kuna sõna „*café*“ on võõrapärane, teda ainsa sõnana avalikult väljapandavais kuulutuses, siltidel jne. üldse ei saa tarvitada. Siseministeeriumi üldosakonna seletuse põhjal 6. maist s. a. nr. 244 võib siltidel eestikeelsele tekstile lisandada rahvusvahelisi, laialt tarvitusel olevaid nimetusi (hotell, kafee, maniküür jne.), kuid neid nimetusi peab tarvitama säärasel juhul eestikeelse kirjaviisi järgi, nii et ei saa kirjutada „hotel“, „café“, „manicure“ jne., vaid tuleb tarvitada „hotell“, „kafee“ ja „maniküür“.

Küsimus 2. Kas vaatekaartidele võib trükkida teksti võõrkeeltes?

Vastus 2. Vaatekaardid käivad üldiste trükitoodete kohta kehtivate normide alla. Keelemäärus käib nende kohta ainult nii-võrd, kui võrd on tegemist kohanimedega. Keelemääruse § 13 järgi Eesti koha- ja tänavanimed peavad olema väljendatud maks-vate eestikeelsete nimetuste järgi kõigis Eestis avaldatavais trüki-tooteis ja perioodiliste trükitoodete nimetuses (p. 1). Erandina

sellest üldreeglit võidakse tarvitada Eesti koha- või tänavanime muukeelset väljendust trükis avaldatavais ajaloolis ürikuis ja üldse kirjutuis, kus koha- või tänavanimi esineb ajaloolises käsitluses.

Politseinik. Küsimus. Kas rändkinode pidajad vajavad luba kinoetenduste andmiseks?

Vastus. Kinoetendusi võivad Kinoseaduse (RT 17 — 1935) põhjal anda ainult isikud, kellel on kino avamiseks ja pidamiseks sellekohane, Siseministrilt sama seaduse § 2 põhjal antud luba; luba kino avamiseks ei vaja linna-, alevi- ja vallaomavalitsused ning valdade ühendused (§ 2 viimane lõige), samuti need kinopidajad, kes praegu peavad kino ja seda on seni pidanud vahet pidamata (etenduste vaheajaga mõjuvate põhjusteta mitte üle kahe kuu, §4 p. 3), alates ajast enne 1. jaanuari 1935 nende kinode suhtes, mis samuti vahet pidamata teotsevad, alates ajast enne 1. jaanuari 1935. Kinoseadus ei kõnele nn. rändkinodest, ja seda seepärast, et nende teotsemisel raskenduks kontroll lavastatavate filmide suhtes, mis sama seaduse § 7 järgi peavad sisult ja kujutluselt olema rahva elu ülesehitavad ja kasvatavad ja ei tohi mõjuda ohtlikult avalikule rahule või julgeolekule, kõlblust mahakiskuvalt, usulisi või rahvustundeid haavavalt, Eesti Vabariigi või tema organite või asutuste auväärsust või välissuhteid riivavalt, mis ei tohi olla vastolus seaduste või määrustega. Sellest kõigest järgneb, et juhuslikke kinoetendusi nn. rändkinode kaudu ei saa anda, kui nende etenduste andjaks on ettevõtja, kelle sihiks on ainult anda kinoetendusi sissetulekute hankimiseks. Iseasi on, kui on tegemist pidudega jne., mille kavva on võetud kinoetendus; säärasel juhul lahendatakse küsimus avalike ettekannete kohta ettenähtud korras.

A. B. Küsimus. Kas Vormsi vallavalitsuse sildile võib eesti-keelsele tekstile lisandada rootsikeelse teksti?

Vastus. Rahvusse kuuluvuse määruse vähemusrahvuse enamusega valdades (RT 21 — 1935) § 2 põhjal on arvatud rootsi vähemusrahvuse enamusega valdadeks küll Rikholdi, Vormsi, Pakri (RT 33 — 1935) ja Ruhno vald (ning vene vähemusrahvuse enamusega valdadeks Kose, Narva, Skarjatina, Vasknarva, Kasepää, Peipsiäärne, Irboska, Kulje, Laura, Petseri, Rootovo ja Senno vald), kuid ainult neis valdades elutsevate kodanike rahvuse küsimuse lahendamiseks. Keeleküsimust lahendab ainult Keeleseadus ja tema põhjal antud määrused. Keeleseaduse (RT 93 — 1934) § 8 esimese lõike põhjal peavad isegi vähemusrahvuse asjaajamise keelega (Keeleseaduse § 6) kohalike omavalitsusasutuste ametlikud pealkirjad sildidel, pitsatitel, blankettidel jne. olema eestikeelsed; sellest üldreeglit seadus ei tee erandit ja ei luba järelikult ka vähemusrahvuskeelse teksti juurdeliselamist eestikeelsele tekstile vallavalitsuse sildil. Keelemääruse (RT 2 — 1935)

§ 7 ei käi omavalitsusasutuste, vaid eraasutuste ja -isikute kohta, mis nähtub alusest (Keelesead. § 24), mille põhjal see määrus on antud.

S. S. Küsimus 1. Kas võib raudtee vaguneis väljapandavail kuulutusil olla võõrkeelne tekst?

Vastus 1. Keelemääruse (RT 2 — 1935) § 3 esimese lõike põhjal võib turismi ja liiklemise edendamise huvides ministeeriumi korraldusel avalikult väljapandavais kuulutuis, teadaandis, plakateil ja siltidel (Keelemääruse § 1) lisandada eestikeelsele tekstile samasisulise teksti võõr- või vähemusrahvuskeeles (saksa, vene ja rootsi keeles, Keelemääruse § 4): raudtee vaguneis ja jaamades ning peatuskohtades, laevadel, sadamates ja laevapeatuskohtadel, kaugeliini omnibustel ja nende peatuskohtadel, lennukel ja lennujaamades. Sellest järgneb, et 1) võõr- või vähemusrahvuskeelne tekst lisandatakse avalikult väljapandavais kuulutuis, teadaandis, plakateil ja siltidel eestikeelsele tekstile, mistõttu ilma eestikeelse tekstita esikohal pole üldse mõeldav sääraste kuulutuste väljapanek; ja et 2) kuulutuste, siltide jne. keele küsimuse lahendamine raudtee vagunites turismi ja liiklemise edendamise seisukohalt kuulub Teedeministeeriumi kompetentsi, kes ka lahendab küsimuse, kas üks või teine kuulutus, teadaanne jne., mille eestikeelsele tekstile on lisandatud samasisuline tekst võõr- või vähemusrahvuskeeles, aitab edendada meie maal turismi ja liiklemist või on puhtärilise iseloomuga ja ei kuulu seetõttu väljapanemisele. Kuna seega nende küsimuste lahendamine oleneb täiel määral Teedeministeeriumist, ei kuulu nende lahendamine Keelemääruse § 3 viimases lõikes ettenähtud korra alla (politseiprefekti luba), missugune lõige määrab, kuidas talitada erandite tegemisel neil juhtudel, s. o. juhtudel, mis samas paragrahvis ei ole ette nähtud.

Küsimus 2. Kas lauluseltsi eeskavale juurdelisatud sõnad võivad olla võõrkeeles?

Vastus 2. Keelemääruse § 2 kohaselt avalike ettekannete kohta käivad eeskavad, reklaamlehed ning sisuseletused, pääsetähed neile ettekandeile, samuti avalike koosolekute paljundatud päevakorrad peavad olema eestikeelsed. Erandina sellest eeskirjast võib sama määruse § 3 kolmanda lõike põhjal tarvitada turismi edendamise huvides eesti keele kõrval võõr- või vähemusrahvuskeeli rahvusvaheliselt korraldatud ettevõtetel, samuti laulupidudel ja muil ülemaalse ulatusega rahvuslikel ettevõtetel, mis võivad pakkuda huvi välismaa turistidele. Sellest järgneb, et lauluseltsi hariliku esinemise eeskava peab olema eestikeelne, ilma mõne võõr- või vähemusrahvuskeelse teksti juurdelisamiseta. Eeskavale juurdelisatud lauldavate laulude sõnad võivad seejuures olla selles keeles, milles laul kantakse ette, sest nad aitavad kuulajatele jälgida laulu ja ei kuulu sisuseletuse mõiste alla. Nende laulude pealkiri peab olema eestikeelne, s. o. vastama eeskavas

näidatud pealkirjale, kusjuures tõlkena on mõeldav eestikeelsele pealkirjale pealkirja juurdelisamine vastavas võõr- või vähemusrahvuskeeles.

Küsimus 3. Kas tolliasutuste sildid võivad olla võõrkeelsed?

Vastus 3. Sellele küsimusele vastab Keeleseadus (RT 93 — 1934), mille § 3 määrab, et riiklike ja omavalitsusasutuste kirjalik läbikäimine välismaa riiklike ja eraasutusiga võib toimuda võõras keeles ja et ametiasutused, kellel on asjaajamises alaline kokkupuutumine välisriikide kodanikega, võivad asjaajamise hõlbustamise huvides tarvitada avalikult väljapandavais pealiskirjades ja siltidel eesti keele kõrval võõrkeeli teisel kohal; sarnaste ametiasutuste hulka kuuluvad kahtlemata ka tolliasutused.

Väljaandja: *Siseministeeriumi Administratiivala Kirjastus.*
Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

- Mäitse, Joosep Jaani poeg, laskeriista hooldmise ja kandmise luba nr. 1800, v. a. Viru-Järva prefektilt 7. 11. 33 a., maksvusega 13. juulini 1936. a.
- Kuulberg, August Johannese p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 4921, v. a. 5. Rakvere jalaväe polgu ülemalt 21. 4. 20 a. (45530)
- Vorst (nüüd Ojaste), Rudolf Peetri p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8573, v. a. Ratsarügemendi ülemalt 30. 11. 24 a.
- Lensment, Elmar Jüri p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 799, v. a. 3. diviisi staabi ülemalt 25. 3. 27 a.
- Matson, Edvin, tunnistus nr. 34, v. a. Paide linna vaestelastekohtult 18. 7. 31 a. (33543)
- Enberg, Johannes Georgi p., kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 575, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 16. 2. 31 a. (45533)
- Lepp, Aleksander Juhani p., kaitseväeteenistusest vabastamise tunnistus nr. 3035, v. a. Sõjaväe ühendatud õppeasutuste ülemalt 30. 9. 26 a. (45544)
- Müller, Ernst, kaitseväest vabastam. tunnistus nr. 8693, v. a. Lääne maakonna rahväe ja K. L. ülemalt 27. 10. 20 a.
- Holland, Tõnis, hobusepass nr. 10, v. a. Tahkuranna valavalitsuselt 17. 5. 25 a.
- Freiman, August, kaitsev. vabastam. tunnistus nr. 3448, v. a. 2. jalaväe rügemendi ülemalt 7. 10. 25 a. (33346)
- Tamm, Anton, kaitseväest vabastamise tunn. nr. 2220-R, v. a. 5. jalaväe üksikpataljoni ülemalt 1. 10. 23 a. (33347)
- Truu, Johannes, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 1379, v. a. Lennubaasi ülemalt 30. 9. 30 a. (33348)
- Kabrits, Karl, kaitseväest vabastamise tunn. nr. 1819, v. a. 1. piiriküti pataljoni ülemalt 6. 4. 20 a. (33349)

- Meister, Mihkel Hansu p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3410, v. a. Järva maakonna rahvaväe ülemalt 8. 4. 20 a. (33548)
- Kool, Rudolf Jaani p., hobusepass nr. 4, v. a. Vahastu vallavalitsuselt 27. 4. 31 a. (33549)
- Kurzman, Oskar Aleksandri p., kaitseväest vab. tunnistus nr. 3890, v. a. Pioneeripataljonilt 30. 9. 26 a. (33545)
- Komendant, Verner Hansu p., kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 675, v. a. Sõjaväe ühend. õppeasutuselt 28. 5. 27 a. (33544)
- Miller, Anton, kaitseväest vabastamise tunn. nr. 3222, v. a. Harju maakonna rahvaväe ja K.L. ülemalt 11. 2. 21 a. (33350)
29. 11. 28 a.
- Mets, Viktor, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 232, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 31. 1. 30 a. (33353)
- Karing, Aksel, kaitseväest vabastamise tunn. nr. 826, v. a. 10. jalaväe rügemendi ülemalt 25. 3. 27 a. (33354)
- Einberg, Anton, kaitseväest vabastamise tunn. nr. 85/33, v. a. Tallinna Rahvaväe komisjonilt 20. 7. 21 a. (33351)
- Gusarov, Markian, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 4027, v. a. 1. jalaväe rügemendi ülemalt 2. 9. 24 a. (33352)
- Koost, Edgar, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 1520, v. a. Pioneeripataljoni ülemalt 22. 9. 32 a. (33356)
- Siig, Mihkel, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 2563, v. a. Tallinna garnisoni vahipataljoni ülemalt 28. 9. 31 a. (33357)
- Markvardt, Jaan, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2805, v. a. 2. jalaväe polgu ülemalt 27. 2. 22 a. (33358)
- Avik, Johannes, kaitseväest vabastamise tunnistuse duplikaat nr. 1174, v. a. Saaremaa rahvaväe ülemalt 21. 6. 26 a. (33359)
- Preis, Eduard, kaitseväeteenistuse tunnistus nr. 1604, v. a. Ratsarügemendi ülemalt 3. 3. 31 a. (33360)

EVA jälle pika suuotsaga!

See on kõik, mis meil on ütelda selle juba 12 aastat turul püsinud vanima eesti luksuspaberossi kohta.

25 tk. — 35 snt. O-ü. TUBAK

K. Sillam'i Kõige odavamalt ostate fotoaparate ja -tarbeid

fotoärist

Amatöörtööde vastuvõtt. Tallinn, Viru tän. 11, tel. 469-66

K-m. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7

TELEFON 433-34

Laskeriistade osak. ja töökoda

Laos parimate vabrikute jahipüssid, revolvrivid, välismaa ja oma-täidetud haavli- ja kuulipadrunid, padrunikestad, püssirohi, inglise haavlid, tropid, tongid, laadimis- ja puhastusabinõud ja igasugused puhastusvahendid.

Meie püssiparandustöökojas töötab isiklikult ja juhib seda tuntud laskur ja püssisepp Rudolf Passup.

Ühtlasi teatame, et oleme tuntud püssirohu WOLFF & Ko Walsrode esindajad ja pakume oma austatud ostjaskonnale kõrgemas headuses püssirohtu „Kuld Pöder“, „Koer“, „Hunt“, „Karu“ ja „Nitro“.

Palume tähele panna, et kõik meie kaup on erandita kõrge kvaliteediga ja asjatundlikult valitud, hinnad sellegi juures minimaalsed.

Eritellimiste peale valmistame igasuguseid püsse.

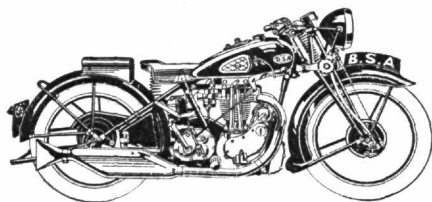
Lõpuks proovige B.S.A.

Teie leiate, et temaga on sõit palju lihtsam ja mõnusam. Suur vastupidavus ja minimaalne küttekulu on teinud B.S.A. maailma populaarsemaks mootorrattaks.

Inglise politsei, kaitsevägi ja postiametkond tarvitab B.S.A. mootorrattaid ja see tõendab nende paremust.

B.S.A. on inglise suurim ja vanim mootorrataste tehas.

Soodus järelmaks. Uued mudelid laos.

B.S.A. 3-18 h.p. O.H.V.

K-m. LIER & ROSSBAUM

TALLINN, VIRU 7

Kvaliteet-barett

ainult selle märgiga!

Valmistab

O-ü. „Estotekstiil“

Tööstus — Tallinn, Uus tän. 28, telefon 450-78

Hotell-Restoran „Europa“ Baar - Kabaree

Viru tän. 24, telefon 467-01

Igapäev kella 10 — 12.30 õhtul kontsert. Kavas soolod ja duetid operettidest eesti, vene, saksa, prantsuse, itaalia ja soome keeles, klassikalist muusikat jne. Juhatus.

Kummitemplite tööstus „Perfekt“

Omanik E. Blaufeldt

Tallinn, Nunne tän. 8, telefon 437-16

A-s. VILL - Narvas

Telefonid: juhatus 70
müük 161

Tallinna esindus ja ladu — Suur Karja 20, telefon 450-39

Valmistame meeste ja naiste ülikonna- ja kostüümiriiet villast ja siidist.
Värvimine ja märtseriseerimine. Lõnga müük suurel arvul.

Uus Balti Metsatööstuse A-s.

(New Baltic Wood Co. Ltd.)

Lauaeksport

Telef. 301-57, Tallinn, Hollandi 48 - 19. Code: Zebra IV

P. KUNERTH, TALLINN, S. TATARI 12 Kõnetraat 430-89. Postk. 187

ESINDAJA EESTIS

INTERNATIONALE CONTINENTAL CAOUTCHOUC COMPAGNIE
AMSTERDAM, Kontor Hannover, HANNOVER.

Igasugused tehnilised ja kirurgiakummikau-
bad, kummirihmad ja kummi-transportlindid

DEUTSCHE KABELWERKE AKTIENGESELLSCHAFT, BERLIN O. 112
Igasugused elektrolüütilised plank- ja isoleeritud vasktraadid ja kaablid,
tinakaablid ja abinõud, isoleerpaelad ja teised Saksamaa elektriasjan-
duse erivabrikute kaubad

**ON kindlaks-
tehtavtõsiasi,**

et kodumaa tekstiilkaupade tarvitami-
sega aitame kaasa kodumaa tööstusliku
toodangu edenemisele ja võimaldame tööd
suuremale tööliste hulgal, seepärast tar-
vitame ainult kodumaa tekstiilsaadusi

Narva Kalevi Manufaktuuri

saaduste headuse tagab tema

100- aastane edurikas tegevus

EESTI A/S. C. SIEGEL

Tallinn, Lai tänav 27, kõnetraat 426-07
Autoosakond, Uus tän. 2, kõnetr. 450-86
Raualadu, Kopli tän. 5, kõnetraat 432-80
Tartu esindus, Ülikooli t. 34, kõnetr. 11-56
Pärnu esindus, Vilmsi t. 15, kõnetr. 2-83

Keskkütte- ja kõiksugused sanitaarsisseseaded. Puurkaevu- ja
ja pumpade sisseseaded. Kõiksugused torud ja nende ühen-
dusjaod, armatuurid. Sanitaartarbed. Raudtalad, sordiraud ja
igasugune plekk. Kruvid, poldid ja mutrid. Värvid, õlid ja
toored keemiaained. Ukse- ja mööblilukud, tööriistad ja kabja-
naelad. Auto-Union ja „Dodge Brothers“ autod. „Goodrich“
a u t o k u m m i d. Auto tagavara- ja juurdekuuluvad osad.

ESINDUSED:

Aurukatlad. — L. & C. Steinmüller, Cummersbach. **Auruturbiinid.**
— Waggon- & Maschinenbau A.-G. „Wumag“ Görlitz. **Transport-**
sisseseaded. — J. Pohlig, Köln. **Diiselmootorid.** — Junkers G.m.b.H.,
Chemnitz. **Puu-töötiemismasinad.** — Kirchner & Co A.-G., Leipzig.

MASINAEHITUSE VABRIK
A/S. FRANZ KRULL

Tallinn, Kopli tän. 68. Telefon 425-35
Osakond Tartus, Raekoja tän. 13. Telefon 17

Valmist. võistlemata headuses igaseltsi:

masinaid, seadeid, aurukatlad ja põllutööriistu. Uudisena veskimasinaid, tekstiiltööstusmasinaid, viljapeksumasinaid ühes ristikheinaseemnepeksu seadeldistega. Kõrgeväärtuslik malmi- ja vasevalu. Keskkütte katlad ja radiaatorid. Nõudke hinnakirju ja eelarveid.

E. Vildtag

Tallinn, Väike Karja 9, tel. 451-67

▼
MÜÜGIL:

kodu- ja välismaa veinid,
tubakasaadused ja
koloniaalkaubad.

Foto-eriteadlase
AUG. TANSERI
Fototarvete ladu
ja laboratoorium
Tallinn, Vene tän. 7. Tel. 430-98

Kõige suurem meeste ja naiste
valmisriiete kaubamaja Eestis

=====
A. Rubanovitsch

Tallinnas, Viru 8
Telefon 436-65

Th. Stempel

Asut. 1867. a.
Tallinnas, Pikk 15. Telef. 437-37

—
Linane ja pesuriided
Kardinad
Vaibad

**Tallinna Mehaaniline
Kudumisvabrik**

Asut. 1910. a.

Tallinn, Veerenni 29
Telefon 459-39

Alati laos saadaval: masina-,
elevaatori- ja } *rihmad,*
transport- }
survevoolikud.

Gloria siidsukk on parimaid kodumaa sukki. Müügil ka meesterahva sokke „Gloria“ margi all. A-S. „TRANSITO“ Tallinn

Hotell Bristol

(End. Peterburg)

Tallinn, Rataskaevu 7

Telefon 426-33

- Moodsaimaid hotelle pealinnas.
- Toad vannidega, jooksva külma ja sooja veega.
- Tubades telefon.
- Parim köök.

E. A.-K. Ü. ERAHAIGLA Narva mnt. 6-a, tel. 428-80.

VESIRAVILA

Avatud kella 9—11 ja 4—7.

Ravitakse närvinõrkust, unepuudust, närvivalusid, migreeni, närvipõletikke, nõiroose, lihaste, liigendite ja luuhaigusi, liigrasvumist, impotentsi, verevaesust, kroonilist bronhiiti, kõrgend. vererõhumist, arterioskleroosi, südamehaigusi, kroonilist kõhukinnisust, neeru-, põie- ja naistehaigusi ● Pärimi-, söehappe-, merisoola-, männiekstrakti-, kodumaa tervismuda-, raba-, vahu- ja neljarakuvannid ● Charcot-, mantel-, kapillaar-, šoti ja aurudušid ● Istevann, valguskapp, aurukapp ja diatermia tervismudaga ● Arsti kõnetunnid kella 10—11 ja 1/27—7.

METALLIKAUBANDUSE AKTSIASELTS

Vennad **POPOV**

Kontor: Tallinn, Lai 34. Telefon 441-31, 442-09, 437-73

SUURIM LADU

sordi-, ehitus- ja profiilrauda, terast, raudplekki — musta ja tsingitud, rihvelplekki ja spetsiaal-katlaplekki, tsinkplekki ja katlatsinki, traati, torusid ja nende ühendusjagused, sanitaartarbed ja armatuure, Masonite-, ehitus- ja isoleerplaate, Sempalin- ja harilikku katusepappi, Balata- ja kummi-, transport- ja hoorihmu, põllumajanduslikke tarbed: kette, labidaid, harke, hange jne.

KÜLASTAGE

RESTORAN-KOHVIK

MERIKLUBI

TALLINN, SUUR KARJA 18.

F. Strauss & K-o

SPEDITSIOON

Tallinn, Valli 10.

Telef.: Kontor 445-27

Tolliamet 459-23

Telegr. aadr.: „STRAUSSCO“

ELEKTROTEHNIKA BÜROO

V. ENGEL

Tallinnas, Pikk t. 45, tel. 444-53.

Elektrimootorid

-lambid

-armatuurid

-keedunõud ja

igas. elektritarbed.

T. R. K. S. T. Ühingu Restoran

Suveaed

Tallinn, Viru 23.

Igapäev: muusika, suur kabaree, tantsupõrand. Esimese järgu köök. Rikkalik einelaud. Kodu- ja välismaa veinid. Vihma puhul kabaree kinnises saalis.

T. R. K. S. T. Ü. juhatus.

A.-S.

Grünberg & K^o

Asutatud 1863.

Tallinn, Valli 10.

Kõnetraat: Kontor 445-16

Tolliamet 459-23

Telegrammi-aadress: Grünberg Co

Speditsioon.

Eesti Ühistegeline

Kindlustus-Keskselts

Vastastikuste Kindlustusseltside Keskkorraldus.

Edasikindlustus. Nõuanne. Välisrevisjonid.

Tallinn, Suur Karja tänn. 19. Postkast 122. Kõnetraat 426-83.

JUHATUS: TALLINNAS
SUUR KARJA 15

TELEFON 427-36
Telegr.aadr.: PÕHJATULI

PÕHJA KINNITUS-AKTSIASELTS

toimetab tule-, elu-, transport-, väärtuste-, murdvarguse-,
jõuvankrite-, tsiviilvastutuse- ja õnnetusjuhtude kindlustusi

A G E N D I D igas linnas, alevis ja maakonnas

Elusloomade,
liha ja lihasaaduste eksport

Eesti Peekoni Eksportühisus

Tallinn, Suur Roosikrantsi tän. 4-a-9 • Telefon 463-63

WERNER MEHKS

TALLINN, VENE T. 19. – TELEFON 455-38

POSTKAST 129

BEIERSDORFI SAADUSTE LADU

LEUKOPLAST

NIVEA

HANSAPLAST

THOMAS CLAYHILLS & SON

Asutatud 1633. a.

Tallinn, S. Brokumägi 14. Telefonid 435-23, 435-25. Laod: 306-35, 306-97.

Kaupade osakond: Heeringad, sool, suhkur, riis, jahu, } Telef. 435-25.
manna, vaik, seebikivi, koloniaalkaubad }
Sepa- ja aurused, koks, küttepuid. Ehitus- ja } Telef. 435-23.
metsamaterjalid. Kaupade eksport. }

Laevasõiduosakond: Telefonid 435-26, 435-58.

Ekspeditsiooniosakond: Telefonid 435-21, 435-59.

Kindlustusaktsiaselts

TURIS

PEAKONTOR: Tallinn, Valli tän. 10
Majaomanike Krediidipanga o-ü. vastas ruumis

Puht eesti kapitaliga töötav ja eestlaste poolt juhitud kindlustusselts
Tule-, elu-, murdvarguse-, klaasi- ja veokindlustus
Tingimused soodsad
Esindajad igas linnas ja alevis

TAIKO

*Limonaadid ja
kunstlikud mineraalveed*

Tallinn, S -Kloostri 18, tel 438-72

Tarvitage ainult seepe

„CHYPRE“

„LAVENDEL“

ja Saunaseepi № 52

Seebivabrik „Riviera“

Tallinnas, S. Pärnu m. 120
Telefon 462-52

Corso-Café

Vabaduspl. 5, telefon 454-18

Muusika kella 5 – 1/2 12 õht.

Piljard Male

Metsaeksport-äri MEIER JUDEIKIN

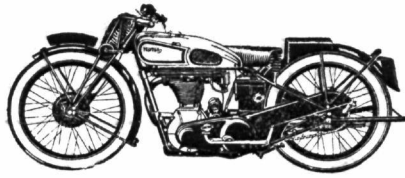
ostab piiramatu arvul kasvavat metsa, palke ja eksportlaudu

MÜÜb soodsate hindadega kuivi ehitusmaterjale

Peakontor: Võrus — Vabriku tänav nr. 6, kõnetraat 89

Osakonnad: Tallinnas — Uus Sadama tän. 11, kõnetraat 428-09.

Tapal — kõnetraat 28. Mustvees — kõnetraat 15. Põlva raudteejaamas
— kõnetraat 4-e.

Teie sooritate oma ametisõidud korralikult ja täpselt, kui tarvitate hääd mootorratast

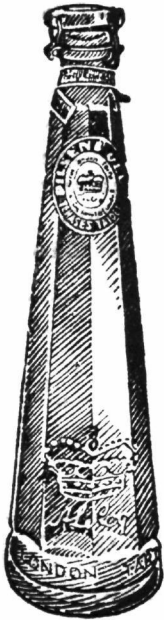
Harley-Davidson,
Indian,
F. N.,

Norton,
Excelsior,
New Imperial

Need masinad rahuldavad Teid nii sõidumugavuse kui ka -kiiruse ja ökonoomsuse poolest.

Esitab Eestis:

Joh. Freybach TALLINN
V. KARJA 8

Õ L L E D
P O R T E R
M Õ D U
K A R A S T U S -
J O O G I D

Aktsiaselts

A. Le Coq

TARTUS

Põllumajanduslik Eksport osäühisus „**OVO**” ASUT.
1924. a.

Ostab aasta läbi piiramatul arvul väljaveoks ja siseturu tarbeks: *kanamune, vasikanahku*. Maksab kõrget päevahinda. *Kontor*: Tallinnas, S. Karja 18-d, Laenupanga majas ja ruumes. Telefonid 447-53 ja 445-71. Telegr.: „OVO”.

K. A. Rütman & Ko Tallinn, Jaani 9. Telef 466-72 ja 456-93

Seebikivi, kampvooli, söögisoodat, kloorlupja
ning teisi keemiaaineid ja happeid alati laos saadaval. Müük ainult en-gros.

Aktsiaselts

Tallinna

KÖIEVABRIK

JOHN CARR'i

pärijad.

Kopli tän. 33. Telefon 439-79.

TKV-sisalmatid.

Nõudes ainult Tallinna köie-
vabriku tooteid, olete kindel,
etsaate hinnavääriulist kaupa,

A.-S.

Tallinna Laevaühisus

**Laevaomanikud ja
agendid.**

JUHATUS JA PEAKONTOR

S. Karja 18

Kõnetraat 426-90 (4 liini),
oma keskjaam.

OSAKONNAD:

Narvas, Pärnus ja Paldiskis.

Tegevusalad:

Sütelaod sadamas ja Meri-
puiesteel 3—5. Tollivaba
ladu ja kauplus laevade va-
rustamiseks. Kaupade tolli-
mine ja ekspeditsioon

Laevade parandustöökojad

Kõiki hooaja kodu- ja välismaa
riidekaupu suures valikus

SOOVITAB

INGLISE MAGASIN

H. GUTKIN

TALLINN, VIRU T. 4
TELEFON 436-46

K. GRAUDIN

Malmi- ja vasevalamise vabrik

•

KONTOR:

Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 7-3. Telefon 430-34

•

VABRIK:

Tallinnas, Endla tänav 75. ☎ Telefon 435-35

KUDUMIS- JA KETRAMISVABRIK

AKTSIASELTS

Vennad TOFER

Kontor: Tallinn, S. Karja 10. Telef. 450-00

Vabrik tarvitab ainult head ameerika puuvilla

Valmistab oma kedratud lõngast: moodsaid

KLEIDI-, SÄRGI-, PÖLLE-, PESU-, PÜKSI-,
PADJAPÖÖRI-, MADRATSI-, VIHMAKUUE-,
ROOTSIRIIDE-, OKSFORDI-, JÕHVI-, NAIS-
KODUKAITSE VORMIRIIE T, FLANELLI,
TASKURIIE T, KALINGURI JNE., ISEÄRANIS
SUURES VALIKUS SPORDIRIIE TUST:
KOSTÜÜMI, MANTLI JA TUULEJAKI JAOKS

TOFERI RIIDETÖÖSTUS KEILAS

Villa kraasimine, ketramine ja kudumine

Müügi ladu: A-S. REINHOLD TOFER

Tallinnas, Posti tän. 8

Ehitusmaterjalide kontor ja ladu

A. & P. Mietens

Tallinn, Merepuiestee 15. Tel. 306-46 ja 305-00

Ökonoomsed kalor-ahjud

METSAEKSPORT-ÄRI

E. Kopelowsky & Ko

Tallinn, Valli tän. 10--45

Telefon 461-29 ja 461-19

Tiibklaverid

Piianinod

Harmooniumid

müügil ja

üürile anda

Reisikohvleid

Reisikotte

Aktimappe

Vihmavarje

Jalutuskeppe

KARL JÜRGENSON

Asutatud 1880. a.

Kuninga tän. 5

TALLINN

Telefon 436-89

Administratiivõiguse väljaarendamine on seni sündinud peamiselt administratiivkohtute praktika kaudu, ja seepärast on Riigikohtu administratiivosakonnas lahendatud küsimustega tutvumine tähtis kõigile, kellel tegemist administratiivasjade lahendamisega.

Tellige J. VALGE

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1928. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 1.75.

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1929. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 3.50.

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1930. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1931. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 5.—

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1932. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 3.50.

Lähemal ajal ilmub

**Riigikohtu administratiiv-osakonnas
1933. ja 1934. a. lahendatud küsimusi.**

HIND Kr. 6.50.

Pealadu „Eesti Politsei“ talituses, Toompea lossis.
Postkast 338.

A/S. Eesti Tulitikumonopol

Tallinn, telefon 427-91

**EESTI RIIDEVABRIKUTE
HOOAJA UUDISED VALMIS-
TAVAD TEILE TÖSIST RÕÖMU**

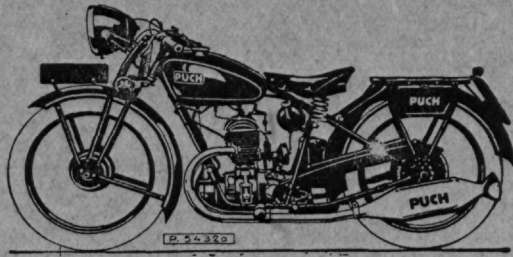
A.-S. KREENBALT

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügi-
keskkoht ja pealadu:

- **BALTI PUUVILLA KETRAMISE
JA KUDUMISE VABRIKU A.-S.**
- **KREENHOLMI PUUVILLA-
SAADUSTE MANUFAKTUURI O.-Ü.**
- **SINDI TEKSTIILVABRIKUTE
ÜHISUS, end. Vöhrmann ja Poeg**
- **EESTI NIIDIVABRIKU ÜHISUS**

ETA

Kuutsaid

AUSTRO-DAIMLER
KAKSIKOLVIGA

PUCH

mootorrattaid

ESINDAB :
KAUB.-KONTOR

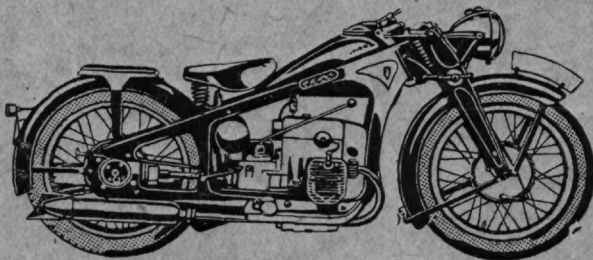
„**BALTIK**“

TALLINN, PIKK 33
TELEF. 465-06

Eesti Paberi Aktsia-Selts

esitab järgmisi
kodumaa vabrikuid :

- Põhja Paberi- & Puupapivabrikute A-Ü., Tallinnas
- A-S. Tall. Paberivabrik E. J. Johanson, Tallinnas
- Türi Paberi- & Puupapivabriku A-S., Türil
- A-S. Paberivabrik „Koil“, Kohilas

Zündapp

kardaan - ülekan-
dega on
kõige moodsam
mootorratas

H. KRAACK & Ko Tallinn, S. Roosikrantsi tän. 15